

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Управління фінансово – господарською діяльністю металургійного підприємства в умовах фінансової кризи

Виконав: студент 2 курсу, групи ФБС - 18 - мд
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Телеп Н.А.

освітньої програми фінанси, банківська справа та
(код і назва освітньої програми)

страхування

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

_____
(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування, проф., д.е.н. Метеленко Н.Г.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування, доцент, к.е.н. Яришко О.В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
(код та назва)

Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Метеленко Н.Г.

«___» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Телен Наталія Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Управління фінансово – господарською діяльністю металургійного підприємства в умовах фінансової кризи

керівник роботи Метеленко Н.Г., д.е.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «10» вересня 2019 року № 1538-с

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Теоретичні та методичні основи управління фінансовим станом та платоспроможністю підприємства

Аналітична частина. Дослідження фінансового стану ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

Проектна частина. Удосконалення фінансового стану та відновлення платоспроможності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис. 1.1. Характеристика основних форм зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Рис. 1.2. Алгоритм інтегральної моделі корпорації «DuPont». Рис. 2.1. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізованої продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.2. Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Рис. 2.3. Аналіз структури капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2017 рр. Рис. 2.4. Аналіз коефіцієнтів стану основних засобів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.5. Аналіз коефіцієнтів платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.6. Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.7. Аналіз показника продуктивності праці на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.8. Аналіз тривалості обороту ДЗ, КЗ та ТОЦ і ТФЦ на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.9. Аналіз абсолютних показників поточної платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 2.10. Аналіз коефіцієнта Бівера. Рис. 2.11. Аналіз показників рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Рис. 3.1. Прогнозна модель тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Метеленко Н.Г., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	18.09	18.10
2	<i>Метеленко Н.Г., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	18.10	19.11
3	<i>Метеленко Н.Г., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	19.11	12.12

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретичних та методичних основи управління фінансовим станом підприємства та його платоспроможністю</i>	<i>25.09.2019</i>	
2	<i>Огляд літературних джерел з питань управління фінансовим станом</i>	<i>01.10.2019</i>	
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»</i>	<i>08.10.2019</i>	
4	<i>Аналіз управління фінансовим станом металургійного підприємства</i>	<i>18.10.2019</i>	
5	<i>Удосконалення фінансового стану та шляхи відновлення платоспроможності підприємства</i>	<i>19.11.2019</i>	

Студент _____
(підпис)

Телеп Н.А. _____
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____
(підпис)

Метеленко Н.Г. _____
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

Метеленко Н.Г. _____
(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Телеп Н.А. Управління фінансово – господарською діяльністю металургійного підприємства в умовах фінансової кризи.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник Н.Г. Метеленко. Інженерний інститут ЗНУ. Факультет економіки та менеджменту, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, 2020.

Обґрунтовано теоретичні та методичні основи управління фінансовим станом підприємства, що функціонує в умовах кризи. Досліджено фінансовий стан та фінансові результати діяльності металургійного підприємства. Розроблено напрями удосконалення політики фінансування поточної діяльності та політику управління дебіторською заборгованістю.

Ключові слова: ФІНАНСОВИЙ СТАН, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ФІНАНСОВА КРИЗА, ОБОРОТНІСТЬ РЕСУРСІВ.

ABSTRACT

Telep N.A. Management of financial and economic activity in the conditions of financial crisis.

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 – Finance, banking and insurance, scientific supervisor N.G. Metelenko. Engineering Institute ZNU, Faculty of Economics and Management, Department of Finance, Banking and Insurance. 2020.

Theoretical and methodical government bases are reasonable by the financial state of enterprise that functions in the conditions of financial crisis. The financial state of enterprise and financial results of activity of metallurgical enterprise are investigational. Directions of perfection of politics of financing are worked out by current activity and management politicians by an account receivable.

Keywords: FINANCIAL STATE, SOLVENCY, FINANCIAL CRISIS, TURNOVER of RESOURCES.

АННОТАЦИЯ

Телеп Н.А. Управление финансово-хозяйственной деятельностью металлургического предприятия в условиях финансового кризиса.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 – Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель Н.Г. Метеленко. Инженерный институт ЗНУ. Факультет экономики и менеджмента, кафедра финансов, банковского дела и страхования, 2020.

Обоснованы теоретические и методические основы управления финансовым состоянием предприятия, которое функционирует в условиях финансового кризиса. Исследовано финансовое состояние предприятия и финансовые результаты деятельности металлургического предприятия. Разработаны направления совершенствования политики финансирования текущей деятельностью и политики управления дебиторской задолженностью.

Ключевые слова: ФИНАНСОВЕ СОСТОЯНИЕ,
ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ, ФИНАНСОВЫЙ КРИЗИС,
ОБОРАЧИВАЕМОСТЬ РЕСУРСОВ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
1.1. Теоретичні аспекти управління фінансовим станом підприємства.....	12
1.2. Методичні основи управління фінансовим станом та платоспроможністю підприємства.....	22
1.3. Стан металургійної галузі України та напрями її відбудови і розвитку.....	38
Висновки до розділу 1	46
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	49
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	49
2.2 Дослідження активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».....	54
2.3. Коефіцієнтний аналіз ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»	72
2.4. Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».....	90
Висновки до розділу 2	95
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	98
3.1. Удосконалення політики фінансування поточної діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».....	98
3.2. Управління дебіторською заборгованістю та відновлення платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».....	109
Висновки до розділу 3	125
ВИСНОВКИ	128
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	136
ДОДАТКИ	142

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Взагалі, управління стосується різних напрямків в діяльності людини та суспільства, однак одним з найбільш складних видів є управління на підприємстві (суб'єкті господарювання). Управління на підприємстві торкається наступних сфер: управління виробництвом, управління персоналом, управління соціальним розвитком, управління маркетингом, управління інноваціями, управління зовнішньоекономічною діяльністю, управління фінансовим станом. Слід зазначити, що управління фінансовим станом є одним з найскладніших видів управління на підприємстві.

Управління фінансовим станом спрямовано на задоволення інтересів власників капіталу підприємства, а тому основною метою такого управління є максимізація ринкової вартості підприємства, що свідчить про його значний фінансовий потенціал, максимальну ефективність господарювання та досягнення високого рівня добробуту власників. Участь України у європейських та євроатлантичних інтеграційних процесах вимагає від фахівців економічного спрямування вміння кваліфіковано використовувати облікову інформацію в системі управління з метою проведення стратегічних змін у діяльності підприємства. Для успішного розвитку суб'єкту господарювання, гармонійного забезпечення інтересів його власників, персоналу, інвесторів необхідно проводити постійний моніторинг його фінансового стану.

Статистична звітність є основною інформаційною базою, відповідно до якої користувачі інформації отримують дані про обсяг виробництва і

реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; витрати на них за видами діяльності; зайнятість працівників та оплату їх праці; ефективність використання робочого часу; наявність та рух основних засобів тощо. Бухгалтерська звітність підприємства є основним джерелом інформації для фінансового аналізу, який виступає інструментарієм фінансового менеджменту.

Ретельне вивчення бухгалтерських звітів розкриває причини досягнутих успіхів, а також недоліків у роботі підприємства, допомагає розробити заходи вдосконалення його діяльності. Повний всебічний аналіз звітності потрібний насамперед власникам і адміністрації підприємства для прийняття рішень про оцінку своєї діяльності.

Примітки до фінансових звітів це сукупність показників і пояснень, що забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

Для досягнення головної мети управління фінансовим станом необхідно вирішити такі завдання:

- забезпечити формування достатнього обсягу фінансових ресурсів підприємства в процесі його розвитку. Це завдання реалізується шляхом формування ефективної політики фінансування господарської та інвестиційної діяльності підприємства;

- забезпечити найефективніше використання фінансових ресурсів за основними напрямками діяльності підприємства. Оптимізація розподілу і використання фінансових ресурсів передбачає встановлення оптимальних пропорцій їх інвестування відповідно до поточних і перспективних планів господарської діяльності підприємства. Раціональне вкладення коштів забезпечує ефективне використання активів, що призводить до нарощування фінансового потенціалу, можливості його формування за рахунок внутрішніх джерел та максимізації достатку власників капіталу;

– оптимізувати грошовий обіг і забезпечити підтримку постійної платоспроможності підприємства. Це завдання вирішується шляхом ефективного управління грошовими потоками підприємства в процесі кругообігу його грошових коштів, досягнення синхронізації обсягів надходження і витрат грошових коштів, підтримки їх ліквідності на рівні, що забезпечує постійну платоспроможність;

– забезпечити максимізацію чистого прибутку шляхом ефективного управління активами підприємства, оптимізації їх складу і розміру, залучення в господарський обіг необхідного обсягу позикових ресурсів, вибору найраціональніших напрямів операційної та фінансової діяльності, ефективної податкової, амортизаційної та дивідендної політики;

– забезпечити мінімізацію фінансових ризиків за рахунок зменшення рівня їх концентрації, диверсифікацію видів операційної та фінансової діяльності, використання методів уникнення та нейтралізації негативних наслідків господарювання, проведення ефективного внутрішнього та зовнішнього страхування;

– забезпечити фінансову рівновагу підприємства в процесі його розвитку. Для такої рівноваги характерним є високий рівень фінансової стійкості і платоспроможності підприємства, що забезпечується формуванням оптимальної структури фінансових ресурсів і активів, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб.

Все вищевикладене дає змогу стверджувати, що тема магістерського дослідження є актуальною та своєчасною.

Об’єкт дослідження магістерської роботи – промислове металургійне підприємство з виробництва чавуну, сталі та феросплавів ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».

Мета магістерської роботи – удосконалення управління фінансовим станом промислового підприємства та перспективи відновлення його платоспроможності.

Для досягнення зазначеної мети в магістерській роботі **вирішено наступні завдання:**

- досліджено теоретичні аспекти та методичні основи управління фінансовим станом підприємства та його платоспроможністю;
- досліджено стан металургійної галузі України та напрями її відбудови і розвитку;
- досліджено базові фінансові показники діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- проаналізовано активи, капітал, фінансові результати та здійснено коефіцієнтний аналіз ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- розроблено напрями удосконалення політики фінансування поточної діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»;
- розроблено політику управління дебіторською заборгованістю, націлену на покращення платоспроможності підприємства.

В магістерській роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: діалектичний і спостережень, критичного та порівняльного аналізу і синтезу, системного підходу, інтегрального оцінювання, прогнозування на базі аналізу темпових показників, дискримінантний аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

- *удосконалено* науково-практичний підхід до фінансування поточної діяльності металургійного підприємства, який, на відміну від існуючих, враховує особливості металургійної галузі та ґрунтується на технології фінансового менеджменту ;
- *удосконалено* практичний підхід до управління дебіторською заборгованістю, який, на відміну від існуючих спрямований на оперативне відновлення платоспроможності підприємства за рахунок удосконалення внутрішньої кредитної політики підприємства.

Інформаційною базою магістерської роботи є методичні та наукові праці з теми дослідження, фінансова звітність підприємства, нормативні та законодавчі акти України, статистична інформація.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що впровадження положень фінансового управління на засадах контролінгу доведено до конкретних практичних рекомендацій та здійснено апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу» (м. Запоріжжя).

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи - 163 стор. Робота містить 14 рисунків, 32 таблиць. Список використаних джерел включає 65 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні аспекти управління фінансовим станом підприємства

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Взагалі, управління стосується різних напрямків в діяльності людини та суспільства, однак одним з найбільш складних видів є управління на підприємстві (суб'єкті господарювання). Управління на підприємстві торкається наступних сфер: управління виробництвом, управління персоналом, управління соціальним розвитком, управління маркетингом, управління інноваціями, управління зовнішньоекономічною діяльністю, управління фінансовим станом. Слід зазначити, що управління фінансовим станом є одним з найскладніших видів управління на підприємстві [].

Питанням управління фінансовим станом приділяли значну увагу такі вчені, як Л.М. Бурмистрова, Б. Коллас, Л.М. Павлова, К. Татеісі, Х.Й. Фольмут, А.Д. Шеремет. Л.М. Бурмистрова зазначала, що управління фінансовим станом – це система управління фінансами підприємства з метою досягнення максимального прибутку [1, с. 113].

Так, Б. Коласс стверджував, що управління фінансовим станом підприємства – це використання фінансових ресурсів для ефективного розвитку виробництва і отримання максимального прибутку [2, с.154].

На думку Л.М. Павлової управління фінансовим станом – це сукупність прийомів і методів впливу на об’єкт для досягнення певних результатів, спрямованих на збільшення фінансових ресурсів та забезпечення розвитку ефективного функціонування фінансової системи на всіх рівнях [3, с. 61].

К. Татеісі вважає, що з функціональної точки зору, управління фінансовим станом являє собою систему економічного управління і частину фінансового механізму; з інституційної точки зору це є орган управління; з організаційно-правової точки зору – це вид підприємницької діяльності [3, с. 87].

На думку Х.Й. Фольмут управління фінансовим станом підприємства - це поліпшення рентабельності, забезпечення ліквідності та підвищення ефективності його роботи [5, с. 115]. А.Д. Шеремет відмічав, що управління фінансовим станом - це система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів [6, с. 322].

Управління фінансовим станом спрямовано на задоволення інтересів власників капіталу підприємства, а тому основною метою такого управління є максимізація ринкової вартості підприємства, що свідчить про його значний фінансовий потенціал, максимальну ефективність господарювання та досягнення високого рівня добробуту власників [7]. Участь України у європейських та євроатлантичних інтеграційних процесах вимагає від фахівців економічного спрямування вміння кваліфіковано використовувати облікову інформацію в системі управління з метою проведення стратегічних змін у діяльності підприємства. Для успішного розвитку суб'єкту господарювання, гармонійного забезпечення інтересів його власників, персоналу, інвесторів необхідно проводити постійний моніторинг його фінансового стану.

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в

чому залежать від його платоспроможності. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [8, с.16]. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції [9, с.27].

Отже, фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є [8, с.19]:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств (таблиця 1.1).

Визначення поняття «фінансовий стан» вітчизняними науковцями

Автор	Джерело	Визначення
Поддєрьогін А.М.	Фінанси підприємств	Фінансовий стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність розміщення і використання фінансових ресурсів
Родіонова В.М.	Фінансова стійкість підприємств в умовах інфляції	Фінансовий стан – це наявність власних оборотних коштів, їх збереження, співвідношення між власними та залученими оборотними коштами характеризують рівень фінансової стійкості підприємства, його становище на фінансовому ринку, можливості додаткової мобілізації фінансових ресурсів за допомогою випуску цінних паперів
Бланк І.А.	Основи фінансового менеджмента	Фінансова позиція (стан) є станом обсягу та структури активів, капіталу, а також основних фінансових результатів діяльності підприємства на певну дату. Фінансова позиція є предметом аналізу та оцінки з метою виявлення реального фінансового стану підприємства. Фінансовий стан - це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів та капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання
Савицька Г.В.	Аналіз господарської діяльності	Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу.

Статистична звітність є основною інформаційною базою, відповідно до якої користувачі інформації отримують дані про обсяг виробництва і реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; витрати на них за видами діяльності; зайнятість працівників та оплату їх праці; ефективність використання робочого часу; наявність та рух основних засобів тощо. Бухгалтерська звітність підприємства є основним джерелом інформації для фінансового аналізу, який виступає інструментарієм фінансового менеджменту. Ретельне вивчення бухгалтерських звітів розкриває причини

досягнутих успіхів, а також недоліків у роботі підприємства, допомагає розробити заходи вдосконалення його діяльності. Повний всебічний аналіз звітності потрібний насамперед власникам і адміністрації підприємства для прийняття рішень про оцінку своєї діяльності. Примітки до фінансових звітів це сукупність показників і пояснень, що забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами). Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. Звіт про фінансові результати – це звіт про доходи, витрати і результати діяльності підприємства. Він є складовою частиною квартальної та річної фінансової звітності підприємств. Метою складання цього звіту є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період. У звіті про рух грошових коштів відображається рух грошових коштів від трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової. Звіт про власний капітал доповнює інформацію про фінансовий стан підприємства та зміни між датами балансу, яка надана в інших звітах: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів. Метою складання звіту про власний капітал є надання користувачам узагальненої інформації про всі доходи і витрати, що впливають на власний капітал підприємства протягом звітного періоду, а також про інші зміни власного капіталу, що дає можливість оцінити зміни в фінансовому стані і причини таких змін. Ця інформація є корисною як для власників підприємства, так і для інших користувачів фінансових звітів.

Аналіз фінансового стану – це частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємозв'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу [16 – 18].

Для досягнення головної мети управління фінансовим станом необхідно вирішити такі завдання [13, с. 140]:

- забезпечити формування достатнього обсягу фінансових ресурсів підприємства в процесі його розвитку. Це завдання реалізується шляхом формування ефективної політики фінансування господарської та інвестиційної діяльності підприємства;
- забезпечити найефективніше використання фінансових ресурсів за основними напрямками діяльності підприємства. Оптимізація розподілу і використання фінансових ресурсів передбачає встановлення оптимальних пропорцій їх інвестування відповідно до поточних і перспективних планів господарської діяльності підприємства. Раціональне вкладення коштів забезпечує ефективне використання активів, що призводить до нарощування фінансового потенціалу, можливості його формування за рахунок внутрішніх джерел та максимізації достатку власників капіталу;
- оптимізувати грошовий обіг і забезпечити підтримку постійної платоспроможності підприємства. Це завдання вирішується шляхом ефективного управління грошовими потоками підприємства в процесі кругообігу його грошових коштів, досягнення синхронізації обсягів надходження і витрат грошових коштів, підтримки їх ліквідності на рівні, що забезпечує постійну платоспроможність;
- забезпечити максимізацію чистого прибутку шляхом ефективного управління активами підприємства, оптимізації їх складу і розміру, залучення в господарський обіг необхідного обсягу позикових ресурсів, вибору найраціональніших напрямів операційної та фінансової діяльності, ефективної податкової, амортизаційної та дивідендної політики;
- забезпечити мінімізацію фінансових ризиків за рахунок зменшення рівня їх концентрації, диверсифікацію видів операційної та фінансової діяльності, використання методів уникнення та нейтралізації негативних наслідків господарювання, проведення ефективного внутрішнього та зовнішнього страхування;

- забезпечити фінансову рівновагу підприємства в процесі його розвитку. Для такої рівноваги характерним є високий рівень фінансової стійкості і платоспроможності підприємства, що забезпечується формуванням оптимальної структури фінансових ресурсів і активів, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб.

Ефективне управління фінансовим станом підприємства забезпечується реалізацією таких принципів [26, с. 223].

1. Інтегрування із загальною системою управління підприємством. Даний вид управління тісно взаємодіє з іншими видами функціонального менеджменту (виробничим менеджментом, інноваційним менеджментом, менеджментом персоналу), оскільки прийняте управлінське рішення в будь-якій сфері діяльності підприємства впливає на формування грошових потоків і фінансові результати.

2. Комплексний характер формування управлінських рішень. Управління фінансовим станом підприємства є комплексною системою управління, яка забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких вносить свою частку в загальну результативність фінансової діяльності підприємства.

3. Плановість і системність у розробленні управлінських рішень – це планування матеріальних і фінансових ресурсів з метою забезпечення їх збалансованості, системність у розробці стратегії і тактики управління фінансовим станом підприємства.

4. Високий динамізм фінансового управління, який враховує зміни факторів зовнішнього середовища, ресурсного потенціалу, форм організації фінансової та виробничої діяльності, фінансового стану підприємства, кон'юнктури фінансового ринку.

5. Варіативність підходів до розроблення окремих управлінських рішень полягає у прогнозуванні варіантів фінансового розвитку підприємства, пошуку та обґрунтуванні альтернативних фінансових рішень.

6. Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства – це орієнтація на стратегію довгострокового розвитку підприємства, досягнення стратегічної мети, забезпечення стабільного економічного розвитку в перспективі [13, с. 223].

Фінансовий стан є важливою характеристикою виробничо-фінансової діяльності підприємства. Він може бути як стійким, так і нестійким. Всі користувачі фінансової звітності зацікавлені в об'єктивній оцінці фінансового стану. В Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку їх об'єднано в три основні групи, а саме:

- особи, які безпосередньо займаються бізнесом на даному підприємстві;
- особи, які не працюють на підприємстві, але мають пряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (наприклад, власники акцій);
- особи, які мають напряду фінансову зацікавленість у даному бізнесі, тобто податкові служби, фондові біржі, що займаються купівлею – продажем цінних паперів, органи, які контролюють ціни, експорт і імпорт, профспілки, преса та інші [18, с.73].
- добробуту власників.

Варто відзначити, що показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли отримати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність установа таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства – акціонерів, банків, податкових адміністрацій – свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Фінансовий стан підприємства визначається сукупністю параметрів, які виражають наявність, доцільність розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів, реальні та потенційні фінансові можливості. Він є синтетичним показником, який впливає на ефективність господарської діяльності підприємства. У свою чергу фінансовий стан підприємства прямо залежить від результатів його діяльності. Якщо господарська діяльність є прибутковою, то утворюються додаткові джерела засобів, які в кінцевому результаті сприяють зміцненню фінансового стану підприємства. Брак або неправильне формування і використання активів може виявитися головною причиною несвоечасності оплати заборгованості перед постачальниками за одержану сировину та матеріали, неповного та неритмічного забезпечення необхідними ресурсами, а отже, й погіршення результатів виконання підприємством своїх зобов'язань перед найманими працівниками, власниками та державою.

Таким чином, управління фінансовим станом підприємства забезпечує його господарську діяльність фінансовими ресурсами, вирішує існуючі фінансові протиріччя у фінансових відносинах, здійснює контроль за дотриманням фінансової дисципліни, націлене на подальший розвиток підприємства, досягнення його стратегічних цілей, а також на боротьбу з зовнішніми та внутрішніми кризовими проявами. Особливо важлива роль управління фінансовим станом суб'єкта господарювання в умовах кризи в економіці держави [15, с. 232].

На рис. 1.1 наведено характеристику основних форм зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства, в процесі здійснення яких виникають певні зобов'язання, які виконуються шляхом взаємних розрахунків [14, с.52].

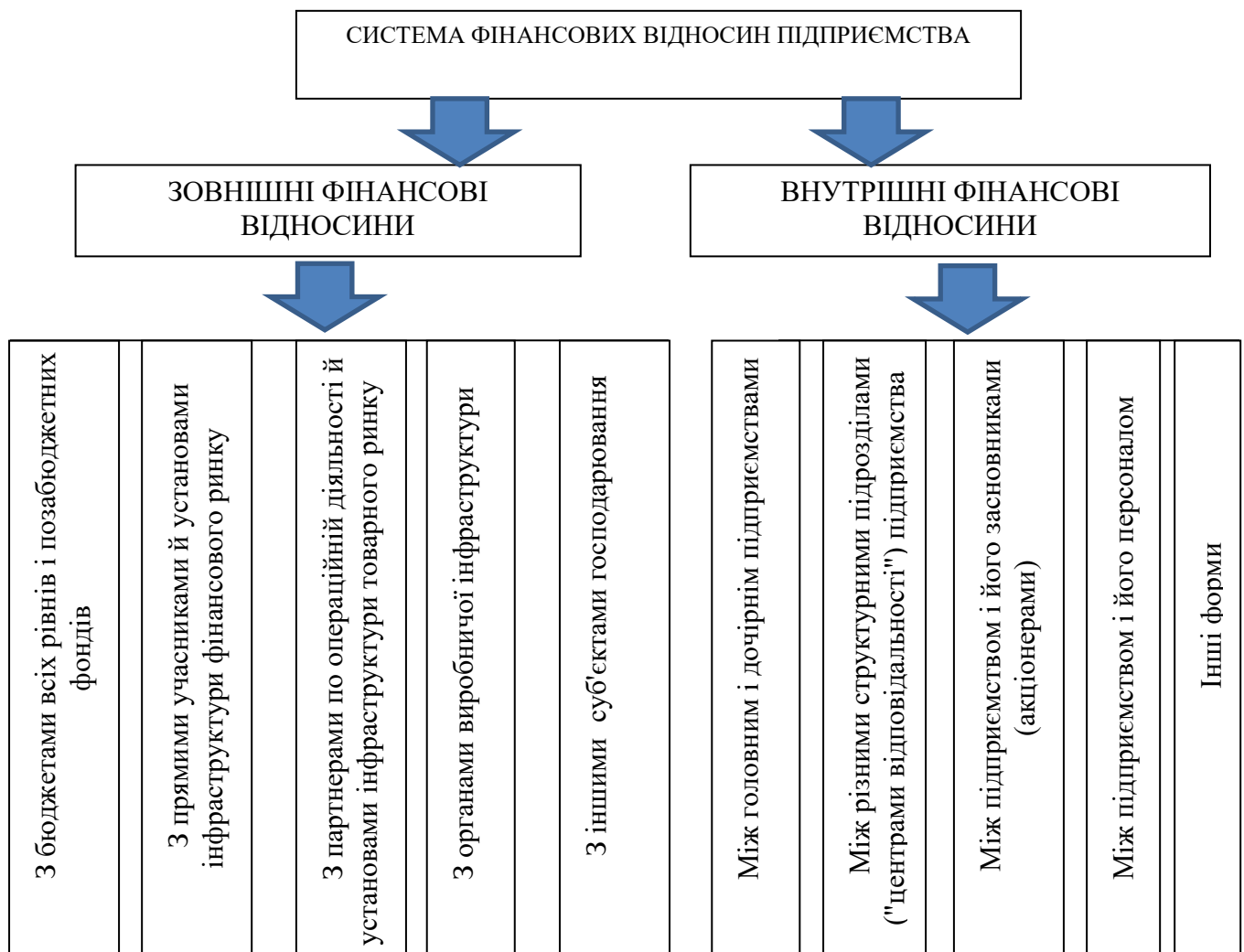

Рис. 1.1. Характеристика основних форм зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства

Тому в управлінні фінансовим станом важливою складовою є процеси організації платіжної дисципліни; процеси руху грошових коштів; процеси забезпечення платоспроможності у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

1.2. Методичні основи управління фінансовим станом та платоспроможністю підприємства

Питання розробки методики аналізу фінансового стану підприємств розглядалися в працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, О.М. Волкової, А.І. Ковальова, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніної, Р.С. Сайфуліна, Г.В. Савицької, М.О. Федотової, А.Д. Шеремета; Л. Бернстайна, А. Гропелі, Е. Нікбахта, Е. Хелферта та ін. Вагомий внесок у розробку методичних засад оцінки фінансового стану за вітчизняним досвідом внесли вчені-економісти О.І. Барановський, А.І. Даниленко, І.В. Зятковський, В.М. Івахненко, Л.А. Лахтіонова, О.Г. Мендрул, В.О. Мец, О.В. Павловська, В.М. Суторміна, О.О. Терещенко, М.Г. Чумаченко, А.В. Чупіс та ін.

Вітчизняні нормативні документи з питань оцінки фінансового стану підприємств мають низку недоліків при їх застосуванні в аналітичній практиці. Так, Методики проведення аналізу фінансово-господарського стану та інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств, затверджені Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, окремі методичні рекомендації НБУ та ДФС України визначають порядок обчислення показників на основі форм річної звітності, що складалися підприємствами до впровадження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При цьому обчислені значення показників порівнюються із критичними, які визначалися на основі закордонної статистики і не є адаптованими до сучасних вітчизняних умов господарювання. Не визначено умов застосування підприємствами різних видів економічної діяльності Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженого Міністерством фінансів та Фондом державного майна України. Багато суперечностей стосовно порядку розрахунку та трактування отриманих значень показників ознак поточної платоспроможності, коефіцієнтів забезпечення власними засобами та Бівера містять в собі Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства,

фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, що затвержені Міністерством економіки.

Спроби застосування вітчизняними аналітиками в практичній діяльності закордонних моделей оцінки фінансового стану підприємств без врахування вітчизняних умов господарювання, нормативних актів з питань оцінювання фінансового стану підприємствами різних галузей економіки без врахування особливостей здійснення фінансово-господарської діяльності, а також діючих в Україні нормативних документів, що містять значну кількість недоліків, можуть призвести до прийняття фінансовими менеджерами та представниками контролюючих органів помилкових управлінських рішень.

Але не дивлячись на це, думки вітчизняних науковців співпадають щодо більшості показників оцінки фінансового стану, які адаптовані ними до правил складання фінансової звітності, що є основним джерелом аналізу фінансового стану, фінансових результатів, власного капіталу, руху грошових коштів.

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства опрацювала певні прийоми й методи його здійснення. Можна назвати шість основних прийомів аналізу [19, с.27]:

1) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;

3) трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану);

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

5) порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками.

6) факторний аналіз – визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

В економічній теорії та практиці існують різні класифікації методів економічного аналізу взагалі та фінансового аналізу [19, с.45].

Перший рівень класифікації виокремлює неформалізовані та формалізовані методи аналізу [20, с.36]. У процесі фінансового аналізу широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів) [20, с.39].

Використання видів, прийомів та методів аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності становить методологію та методику аналізу.

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками. Існують три основні типи моделей, які застосовуються в

процесі аналізу фінансового стану підприємства: дескриптивні, предикативні та нормативні [21, с.87].

Дескриптивні моделі є основними. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансової звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальний та горизонтальний аналіз звітності; система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності. Дескриптивні моделі засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

Предикативні моделі – це моделі передбачуваного, прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найбільш поширені з них: розрахунки точки критичного обсягу продажу, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу (жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі).

Нормативні моделі – це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства із нормативними (розрахованими на підставі нормативу). Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їхня суть полягає у встановленні нормативів на кожен статтю витрат стосовно технологічних процесів, видів виробів та у розгляді і з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Фінансовий аналіз значною мірою базується на застосуванні жорстко детермінованих факторних моделей.

Є цілий ряд публікацій та робіт сучасних українських та іноземних вчених щодо цієї тематики [22 – 30], але в умовах невизначеності бізнес-середовища існує ціла сукупність підходів та методів аналізу і оцінки фінансового стану підприємства, результатами яких є десятки фінансових коефіцієнтів. Це ускладнює їх практичне застосування та не задовольняє інформативну потребу всіх зацікавлених користувачів. Крім того такі відокремлені показники не є досить інформативними.

Аналіз літературних джерел [27 – 32] свідчить про те, що вітчизняна та закордонна практика застосовує до аналізу деякі агреговані фінансові показники (ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, майнового стану), створені об'єднанням фінансових коефіцієнтів у деякі групи з метою надання аналізу фінансового стану за певними напрямками.

Логіка аналітичної роботи припускає її організацію у виді двухмодульної структури: експрес-аналіз фінансового стану, деталізований аналіз фінансового стану.

Експрес-аналіз фінансового стану. Його метою є наочна і проста оцінка фінансового благополуччя і динаміки розвитку господарюючого суб'єкта. У процесі аналізу пропонується розрахувати різні показники і доповнити їх методами, заснованими на досвіді і кваліфікації фахівця. Вважається, що експрес-аналіз доцільно виконувати в три етапи: підготовчий етап, попередній огляд фінансової звітності, економічне читання й аналіз звітності.

Ціль першого етапу – прийняти рішення про доцільність аналізу фінансової звітності і переконатися в її готовності до читання. Тут проводиться візуальна і найпростіша рахункова перевірка звітності по формальних ознаках і власне кажучи: визначається наявність усіх необхідних форм і додатків, реквізитів і підписів, перевіряється правильність і ясність усіх звітних форм; перевіряються валюта балансу і всі проміжні підсумки.

Ціль другого етапу – ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи в звітному періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни в майновому і фінансовому положенні господарюючого суб'єкта.

Третій етап – основний в експрес-аналізі; його ціль – узагальнена оцінка результатів господарської діяльності і фінансового стану об'єкта.

Економісти [8, 9, 13, 14, 22, 23, 24, 34] пропонують проводити експрес-аналіз фінансового стану по вище викладеній методиці. Експрес-аналіз може завершуватися висновком про доцільність чи необхідності більш

поглибленого і детального аналізу фінансових результатів і фінансового положення.

Вітчизняні науковці-економісти пропонують наступну програму поглибленого аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

1. Попередній огляд економічного і фінансового положення суб'єкта господарювання: характеристика загальної спрямованості фінансово-господарської діяльності; виявлення «хворих» статей звітності.

2. Оцінка й аналіз економічного потенціалу суб'єкта господарювання: оцінка майнового положення; побудова аналітичного нетто; вертикальний аналіз балансу; горизонтальний аналіз балансу; аналіз якісних зрушень у майновому положенні; оцінка фінансового положення; оцінка ліквідності; оцінка фінансової стійкості.

3. Оцінка та аналіз результативності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання: оцінка основної діяльності; аналіз рентабельності; оцінка положення на ринку цінних паперів.

Узагальнюючи думки вітчизняних авторів, ми вважаємо, що методика В.О. Подольської є найбільш повною та всебічно характеризує фінансовий стан підприємства (табл. 1.2).

Отже, лише системний підхід з використанням всіх можливих прийомів фінансового аналізу, наявних фактичних, нормативних і прогнозних показників у динаміці дає можливість реально оцінювати ефективність господарської діяльності.

Ігнорування хоча б однієї з складових прийомів фінансового аналізу значно знижує ефективність аналітичних досліджень показників, що характеризують стан і розвиток суб'єктів господарювання.

Таблиця 1.2

**Основні показники оцінки фінансового стану підприємства за
методикою В.О. Подольської [30, с.107]**

№ з/п	Назва показників	Порядок обчислення показників	Нормативне (рекомендоване) значення показників
1	2	3	4
I. Показники оцінки майнового стану			
1.1.	Вартість господарських засобів, які є у розпорядженні підприємства	Валюта нетто активу бухгалтерського балансу	
1.2.	Питома вага активної частини основних засобів у загальній їх вартості	Вартість активної частини основних засобів/Вартість основних засобів підприємства	
1.3.	Коефіцієнт зносу основних засобів	Сума зносу основних фондів/Первинна вартість основних засобів	
1.4.	Коефіцієнт придатності основних засобів	Залишкова вартість основних засобів /Первинна вартість основних засобів	
1.5.	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Балансова вартість придбаних у звітному періоді основних засобів /Вартість основних засобів на кінець звітного періоду	
1.6.	Коефіцієнт вибуття основних засобів	Балансова вартість вибулих у звітному періоді основних засобів/ Балансова вартість основних засобів на початок звітного періоду	
1. Показники рентабельності та прибутковості			
2.1.	Рентабельність продажу	(Прибуток від продажу продукції, товарів, робіт, послуг /Чистий дохід від продажу продукції, товарів, робіт, послуг) x 100	
2.2.	Рентабельність продукції	(Прибуток від продажу продукції, товарів, робіт, послуг / Собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг) x 100	
2.3.	Рентабельність операційної діяльності	(Прибуток від операційної діяльності /(Собівартість реалізованої продукції + операційні витрати))x 100	
2.4.	Рентабельність власного капіталу	(Чистий прибуток /Середня величина власного капіталу) x 100	
2.5.	Рентабельність активів підприємства	(Прибуток після сплати податків і дивідендів на привілейовані акції/ (Усього активи – нематеріальні активи)) x 100	
2.6.	Прибутковість інвестицій у фірму	Прибуток від звичайної діяльності після оподаткування/Сума інвестицій у фірму	

№ з/п	Назва показників	Порядок обчислення показників	Нормативне (рекомендоване) значення показників
1	2	3	4
2.7.	Головний показник прибутковості	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування/ (Всього активи – Нематеріальні активи)	

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4
3. Показники ліквідності та платоспроможності			
3.1.	Величина власних обігових коштів (функціонуючий капітал)	Поточні активи – (Поточні зобов'язання + Доходи майбутніх періодів) або (Власний капітал + Забезпечення наступних витрат і пасивів + Довгострокові зобов'язання – Необоротні активи)	
3.2.	Коефіцієнт покриття загальний	Поточні активи/Поточні зобов'язання	2,0 і більше
3.3.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Грошові кошти та їх еквіваленти + Дебіторська заборгованість)/ Поточні зобов'язання	0,7 : 1,0
3.4.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	Грошові кошти та їх еквіваленти/ Поточні зобов'язання	0,2 і більше
3.5.	Частка власних обігових коштів у покритті запасів	(Власні обігові кошти/Вартість запасів) x 100	Не менше 50%
4. Показники фінансової стійкості та стабільності			
4.1.	Коефіцієнт автономії (незалежності)	Власний капітал/Вартість майна підприємства	0,5 і більше
4.2.	Коефіцієнт співвідношення залученого та власного капіталів	Залучений капітал/Власний капітал	1:1
4.3.	Коефіцієнт фінансової залежності	Залучений капітал/Вартість майна підприємства	0,5 і менше
4.4.	Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал/Залучений капітал	1:1
4.5.	Маневреність власних обігових коштів	Грошові кошти та їх еквіваленти / Функціонуючий капітал	
4.6.	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Довгострокові зобов'язання / (Власний капітал + Довгострокові зобов'язання)	
5. Показники ділової активності і руху грошових коштів підприємства			
5.1.	Коефіцієнт оборотності всього капіталу підприємства	Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та інших доходів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства / Середнє значення суми власного і залученого капіталу підприємства (підсумок нетто валюти балансу)	
5.2.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг / Середні залишки оборотних активів	

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4
5.3.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та інших доходів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності / Середнє значення власного капіталу	
5.4.	Коефіцієнт оборотності власних обігових коштів	Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг / Середні залишки власних обігових коштів	
5.5.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг / Середнє значення дебіторської заборгованості	
5.6.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Дохід (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг / Середнє значення кредиторської заборгованості	
5.7.	Обсяг грошового потоку підприємства (Cash – Flow)	Чистий прибуток + Амортизаційні відрахування	
5.8.	Коефіцієнт співвідношення Cash – Flow і нетто заборгованості підприємства	Cash – Flow / (Кредиторська заборгованість – Залишки грошових коштів і їх еквівалентів – Короткострокові фінансові вкладення)	
6. Показники оцінки акціонерного капіталу			
6.1.	Прибутковість акції	Дивіденд на одну акцію / Ринкова ціна акції	
6.2.	Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	Прибуток після сплати податків та дивідендів на привілейовані акції / Кількість простих акцій	
6.3.	Цінність акції	Ринкова ціна акції / Чистий прибуток, що припадає на одну акцію	
6.4.	Дивіденди на одну акцію	Сума оголошених дивідендів / Кількість простих акцій	
6.5.	Коефіцієнт котирування акції	Ринкова ціна акції / Номінальна ціна акції	

В зарубіжній практиці широко розповсюджена система фінансового аналізу «Дюпон» (The Du Pont System of Analysis), розроблена менеджерами компанії «Дюпон», відома іще за назвою «Дюпон-каскад», або просто «Каскад». За цією системою метою аналізу є: визначити п'ять основних співвідношень (коефіцієнтів) за даними бухгалтерської звітності (нетто-прибутковість власного капіталу, нетто-прибутковість активів, нетто-прибутковість продажів, оборотність активів, мультиплікатор акціонерного

(власного) капіталу; отримати уявлення про розвиток компанії в часі (проаналізувавши динаміку коефіцієнтів).

Прикладом факторного (інтегрального) аналізу є аналіз за моделлю корпорації Дюпон, схема проведення якого представлена на рис. 1.2.

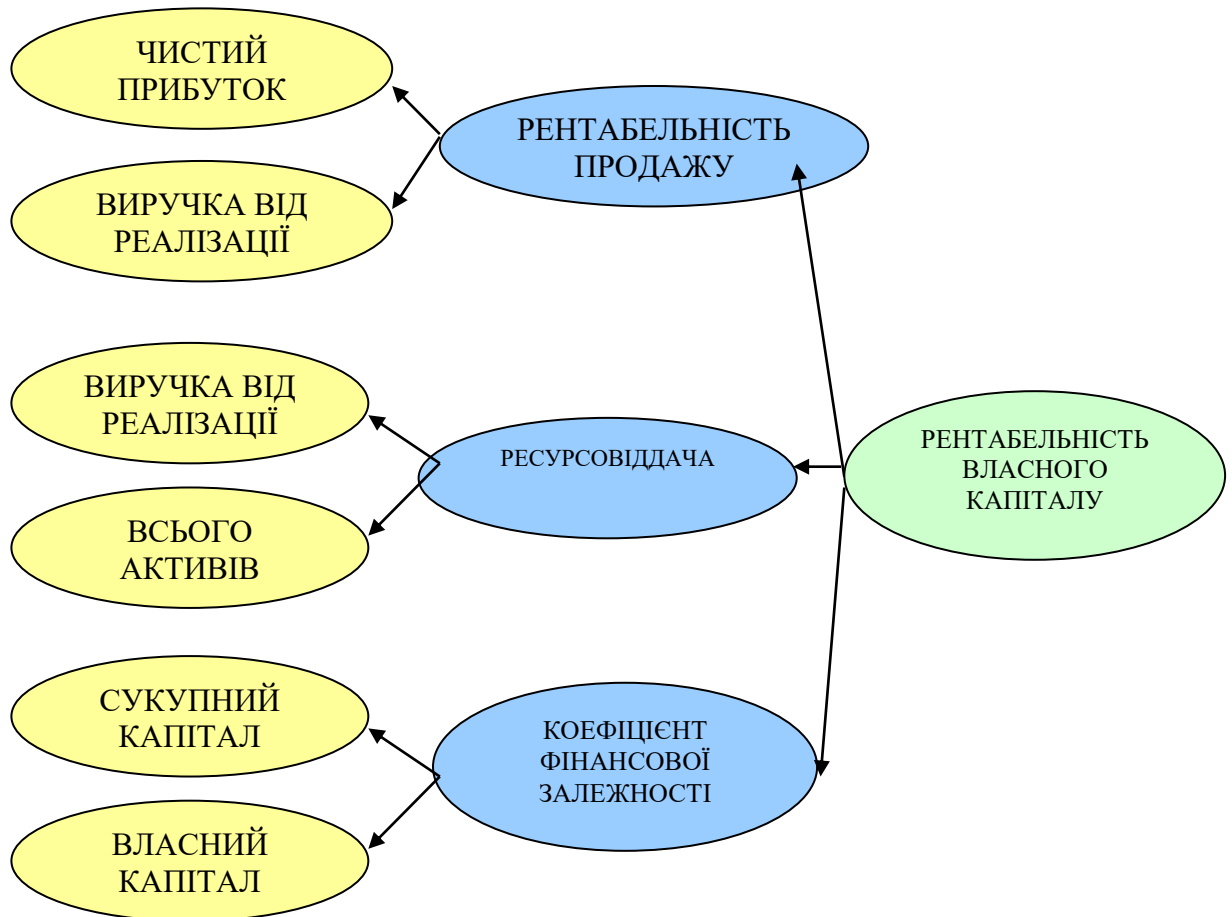

Рис. 1.2. Алгоритм інтегральної моделі корпорації «DuPont»

Серед запропонованих вітчизняними авторами методик застосування систем фінансових коефіцієнтів також слід відзначити методику А.М. Поддєрьогіна (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Система показників дослідження фінансового стану підприємства за методикою А.М. Поддєрьогіна [14, с.165 – 169]

Назва показника	Формула	Норматив
1	2	3
Показники фінансової стійкості		
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	$(\text{ф.1р.1595} + \text{ф.1р.1695}) / \text{ф.1р.1495}$	< 1
Коефіцієнт автономії	$\text{Ф.р.1495} / \text{ф.1р.1900}$	> 0,5
Коефіцієнт маневреності власних коштів	$(\text{ф.1 р.1495} - \text{ф.1р.1095}) / \text{ф.1р.1495}$	> 0,2
Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних засобів	$(\text{ф.1р.1595} + \text{ф.1р.1695}) / \text{ф.1р.1495}$	< 1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$(\text{ф.1р.1195} - \text{ф.1р.1695}) / \text{ф.1р.1195}$	> 0,6
Коефіцієнт фінансового левериджу	$\text{ф.1р.1595} / \text{ф.1р.1495}$	< 1
Показники ліквідності та платоспроможності		
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\text{ф.1р.1195} / \text{ф.1р.1695}$	1,5...2,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\text{ф.1(р.1195-1100)} / \text{ф.1р.1695}$	> 0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\text{ф.1(р.2350+1165)} / \text{ф.1р.1695}$	> 0,2
Оптимальна сума чистого оборотного капіталу	$\text{Чок} = \text{ф.1.ряд.1195} - \text{ф.1.ряд.1695}$	> 0
Аналіз майнового стану підприємства		
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\text{ф.1р.1012} / \text{ф.1р.1011}$	Зменшення
Аналіз ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності активів	$\text{ф.2р.2000} / (\text{ф.1(р.1300гр.3} + \text{р.1300гр.4)} / 2)$	Збільшення
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Зменшення
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$\text{ф.2р.2000} / (\text{ф.1(р.1011гр.3} + \text{р.1011гр.4)} / 2)$	Збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\text{ф.2р.2000} / (\text{ф.1(р.1495гр.3} + \text{р.1495гр.4)} / 2)$	Збільшення
Аналіз рентабельності підприємства		
Коефіцієнт рентабельності активів	$\text{ф.2р.2350(2355)} / (\text{ф.1(р.1300гр.3} + \text{р.1300гр.4)} / 2)$	>0 Збільшення
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\text{ф.2р.2350(2355)} / (\text{ф.1(р.1495гр.3} + \text{р.1495гр.4)} / 2)$	>0 Збільшення

Якщо підприємство має нестабільний фінансовий стан, додатково необхідно здійснювати аналіз ймовірності банкрутства. Вітчизняна і зарубіжна практика розрахунків налічує велику кількість дискримінантних

моделей оцінювання, але, на нашу думку, адаптованими до вітчизняних форм фінансової звітності та до умов господарювання є моделі оцінювання ймовірності банкрутства, що розроблені Міністерствами фінансів та економіки України (табл. 1.4).

Окремої уваги потребує аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства. Головною метою аналізу ліквідності та платоспроможності є здатність підприємства своєчасно та у повному обсязі розраховуватись по своїм зобов'язанням. Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунку з внутрішніми і зовнішніми кредиторами та державою, що потребують негайного погашення. Ліквідність – це спроможність окремих активів, як об'єктів можливих платіжних засобів, перетворюватись у гроші, або самостійно брати участь у розрахунках. Вона визначає здатність швидко та з мінімальним рівнем фінансових втрат перетворювати свої активи у платіжні засоби. Покращення платоспроможності тісно пов'язано з політикою управління оборотними активами та поточними пасивами.

Для того щоб оцінити та проаналізувати платоспроможність та ліквідність суб'єкта господарювання необхідно провести аналіз ліквідності балансу та розрахувати і оцінити фінансові коефіцієнти ліквідності. Відповідно до думки Білик М.Д. аналіз балансу здійснюється методом поелементного порівняння активів та пасивів. «Для проведення поелементного порівняння усі види активів поділяються на чотири групи у залежності від ступеню їх ліквідності та розташовуються у порядку зменшення ліквідності; відповідно у складі зобов'язань (пасивів) також виділяються чотири групи у залежності від строку погашення зобов'язань та розташовуються у порядку зростання цих строків» [8].

Таблиця 1.4

Моделі (Міністерства фінансів та Міністерства економіки України) розрахунку ймовірності банкрутства

<p>Модель Міністерства Фінансів України</p>	$Z = 1,04X1 + 0,75X2 + 0,15X3 + 0,42X4 + 1,18X5 + 0,06X6 - 2,16$	<p>X1 – коефіцієнт покриття; X2 – коефіцієнт фінансової автономії; X3 – коефіцієнт оборотності активів; X4 – коефіцієнт рентабельності операційних продажів; X5 – коефіцієнт рентабельності активів; X6 – коефіцієнт оборотності позикового капіталу.</p>	<p>При значенні $Z < - 0,55$ на аналізованому підприємстві фінансовий стан визнається передкризовим або кризовим, при значенні $- 0,5 < Z < 0,55$ підприємству потрібний додатковий аналіз вірогідності банкрутства, а при $Z > 0,55$ – фінансовий стан підприємства визнається як задовільний.</p>
<p>Модель Міністерства Економіки України</p>	$\begin{aligned} \Pi\Pi &= A_{1030} + A_{1035} + A_{1160} + A_{1165} - \Pi_{1695} \\ K\Pi &= [(A_{1195(0)} + A_{1195(1)}) * 0,5] / [(\Pi_{1695(0)} + \Pi_{1695(1)}) * 0,5] \\ K3 &= [(\Pi_{1495(0)} + \Pi_{1495(1)}) * 0,5 - (A_{1095(0)} + A_{1095(1)}) * 0,5] / [(A_{1195(0)} + A_{1195(1)}) * 0,5] \end{aligned}$	<p>A1030 , A1035, A1160, A1165 — відповідні рядки активу балансу; Π1695 — підсумок 3 розділу пасиву балансу. KΠ – коефіцієнт покриття. K3 – коефіцієнт забезпеченості власним капіталом. A1095, A1195 – відповідні рядки активу балансу. Π1495, Π1695 – відповідні рядки пасиву балансу.</p>	<p>Підприємство вважається повністю платоспроможним, якщо має позитивне значення ΠΠ. Від’ємне значення свідчить про наявність поточної неплатоспроможності. Нормативне значення коефіцієнта KΠ – не менше 1,5; K3 – не менше 0,1. При наявності на початок і кінець аналізованого періоду ознак поточної неплатоспроможності і якщо на кінець року коефіцієнт KΠ і K3 менше нормативного значення, то фінансовий стан підприємства визначається як критична неплатоспроможність. Рівень неплатоспроможності підприємства буде розглядатися як надкритичний, якщо за результатами року підприємство отримало збиток і коефіцієнт покриття менше одиниці.</p>

У складі активів виділяють наступні групи:

- А1 – абсолютно ліквідні активи, які можна використовувати негайно для поточних розрахунків: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення та окремі об'єкти дебіторської заборгованості і товарних запасів, які здатні безперешкодно протягом місяця перетворитися на гроші;
- А2 – швидколіквідні активи, для перетворення яких на гроші потрібний час більше одного місяця: дебіторська заборгованість, якщо передбачається, що дебітори оплатять борг у найближчому майбутньому, і товарні запаси, які можуть трансформуватися в гроші протягом року;
- А3 – повільноліквідні активи, включає найменш ліквідні поточні активи, що формують товарні запаси, які для перетворення їх на гроші необхідно продати і одержати борг від покупців. Ця група активів визначає платіжні засоби підприємства у формі товарних запасів;
- А4 – умовно ліквідні або важко реалізовані – це виробничі запаси підприємства.

У складі зобов'язань виділяють наступні групи:

- П1 – поточні зобов'язання, які слід погасити протягом поточного місяця (кредиторська заборгованість і суми кредитів банків, терміни повернення яких наступили);
- П2 – короткострокові зобов'язання з терміном погашення до одного року (суми кредитів банків, поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, забезпечень наступних витрат і платежів та векселів виданих, терміни повернення яких настануть у майбутньому, протягом року);
- П3 – довгострокові зобов'язання з терміном погашення більше одного року (довгострокові кредити банків і позики);
- П4 – постійні зобов'язання (власний капітал).

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти між собою величини кожної із сформованих груп.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконується наступна система співвідношень:

$$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4. \quad (1.1)$$

Також важливо відмітити, що підприємство вважається платоспроможним, якщо власні оборотні засоби покривають найбільш термінові зобов'язання (кредиторську заборгованість). Власний оборотний капітал розраховується за формулою:

$$ВOK = OA - KЗ, \quad (1.2)$$

де ВOK – власний оборотний капітал;

OA – оборотний капітал (активи);

KЗ – короткострокові зобов'язання.

Щодо методу розрахунку коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності, алгоритми розрахунку представлені в табл. 1.2 та 1.3.

Методичні аспекти розрахунків за багатofакторною моделлю представлено далі. В основі даної моделі закладена наступна детермінована модель (рис. 1.2):

$$R_{ROE} = \frac{ЧП}{BK} = R_{NPM} \times P_{omd} \times K_{зав} = \frac{ЧП}{BP} \times \frac{BP}{Усього A} \times \frac{Усього\_джерел\_коштів}{BK}, \quad (1.3)$$

де ЧП – чистий прибуток;

BK – власний капітал;

R_{NPM} – чиста рентабельність продажу;

R_{omd} – ресурсовіддача;

$K_{зав}$ – коефіцієнт фінансової залежності;

BP – виручка від реалізації.

Для проведення факторного аналізу рентабельності власного капіталу ми будемо використовувати метод абсолютних різниць.

Вплив на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу зміни показника чистої рентабельності продажу визначимо таким чином:

$$\Delta R_{ROE}(1) = \Delta R_{NPM} \times P^0 \times k_{зал}^0; \quad (1.4)$$

Зміна коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок зміни показника ресурсівддачі визначимо за формулою:

$$\Delta R_{ROE}(2) = R_{NPM}^1 \times \Delta P_{NPM} \times k_{зав}^0; \quad (1.5)$$

Зміни коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта фінансової залежності визначається за формулою:

$$\Delta R_{ROE}(3) = R_{NPM}^1 \times P_{від}^1 \times \Delta k_{зал}; \quad (1.6)$$

Підсумовуючи значення зміни показника рентабельності власного капіталу за рахунок кожного фактора отримаємо загальну зміну значення коефіцієнта:

$$\Delta R_{ROE} = \Delta R_{ROE}(1) + \Delta R_{ROE}(2) + \Delta R_{ROE}(3) \quad (1.7)$$

Таким чином, аналіз фінансового стану підприємства складається з аналізу абсолютних показників за даними фінансової звітності, коефіцієнтного аналізу за обраною системою коефіцієнтів, аналізу за дискримінантними моделями оцінки (у випадку необхідності оцінювання ймовірності банкрутства) та аналізу за багатofакторними моделями оцінки (наприклад за Моделлю Дюпон).

1.3. Стан металургійної галузі України та напрями її відбудови і розвитку

Недосконалі технології промислового виробництва ще до початку реформування економіки, коли Україна входила в першу десятку індустріально найбільш розвинутих країн світу, спричиняли загрозливі масштаби забруднення навколишнього природного середовища. Промислові токсичні відходи за своїм хімічним вмістом становлять особливу небезпеку для навколишнього середовища та для здоров'я людини. Відходи промислові потребують спеціальних методів і засобів їх знешкодження – зменшення чи усунення небезпечності шляхом механічного, фізико-хімічного чи біологічного оброблення. У складі викинутих забрудників атмосферного повітря входять тверді, рідкі та газоподібні шкідливі речовини. Так, наприклад, у складі викинутих у 1991 р. забрудників тверді речовини становили 1,9 млн. т, а газоподібні та рідкі речовини – 6,9 млн. т, у тому числі сірчистий ангідрид – 2,5 млн. т, оксид азоту – 0,7 млн. т, оксид вуглецю – 2,9 млн. т. Від сильного забруднення атмосферного повітря токсичними технологічними, аварійними і навіть свідомо здійснюваними викидами шкідливих речовин найбільше потерпає населення регіонів і міст України з розвинутим промисловим виробництвом, яким є Запорізький регіон [63, 64].

Запорізька область пріоритетно представлена такими стратегічними галузями економіки, як металургійна галузь та машинобудування. Зупинимось більш детально на металургійній галузі. Динаміка обсягів реалізованої продукції окремих галузей промисловості України представлена в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

**Обсяг реалізованої продукції окремих галузей промисловості України
(у фактичних цінах, млрд. грн.)**

Показники / роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Промисловість, всього	1065,9	1331,9	1400,7	1354,1	1428,8	1776,6	2158,0	2608,0
у тому числі Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	106,1	146,1	146,6	154,6	154,7	191,6	240,2	322,7
Переробна промисловість	716,4	868,4	889,5	836,6	903,9	1139,2	1312,7	1619,5
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	193,1	222,4	254,5	261,8	302,4	398,0	462,4	546,7
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри ті інших матеріалів	8,4	9,7	9,9	9,7	11,5	17,4	20,3	25,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	7,4	8,9	10,5	12,2	14,6	20,3	26,1	30,2
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	75,0	77,8	63,1	48,9	47,1	60,0	69,9	102,4
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	200,6	242,5	223,8	208,2	237,4	278,5	318,2	407,3
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	99,3	133,5	143,5	117,3	101,9	115,3	131,4	167,6
Постачання електроенергії, пари, газу та кондиційованого	221,8	295,2	344,1	342,4	351,8	424,7	580,4	638,4

повітря								
---------	--	--	--	--	--	--	--	--

Обсяги продукції металургійного виробництва у фактичних цінах зростають з 200,6 млрд. грн. у 2010 р. до 407,3 млрд. грн. у 2017 р. Добувна промисловість також характеризується зростанням обсягу реалізації продукції з 106,1 млрд. грн. у 2010 році до 322,7 млрд. грн. у 2017 р. але звертаємо увагу на те, що це показники у фактичних цінах, на які суттєво впливає чинник інфляції. Наголошуємо, що в умовах нестабільності та обезцінення національної грошової одиниці до оцінки динаміки вартісних показників розвитку економіки у фактичних цінах без співставлення з порівняними цінами необхідно відноситись особливо уважно [61, 62].

Номінальні вартісні показники динаміки розвитку промисловості України у фактичних цінах не тільки викривлюють об'єктивність оцінки, а й показують інші, протилежні цифровим значенням, підсумки і висновки. Державна служба статистики України у статистичних виданнях (збірниках, щорічниках) нерідко змінює назву і зміст показників статистичних спостережень, чим створює незручності або навіть унеможлиблює проведення об'єктивної оцінки динаміки результатів економічної діяльності впродовж періоду досліджень.

Об'єктивну оцінку динаміки вартісних показників розвитку в певний період років можна провести лише в єдиних порівняних (співставних) цінах. Як показують результати проведеного нами аналізу динаміки вартісних показників розвитку промисловості у порівнянних цінах, вражаючого розору зазнала промисловість України вже в перші 7-8 років від початку періоду реформування економіки і її переводу на ринкові відносини.

Об'єктивно характеризують динаміку стану розвитку промисловості показники виробництва основних видів продукції окремих галузей у натуральних одиницях виміру. До основних видів продукції належить зокрема вугілля кам'яне, нафта, газ природний, електроенергія. Видобуток, чи виробництво цих різних видів продукції у різних галузях промисловості

тісно, нерозривно взаємопов'язані спільним важливим завданням найбільш повного і безперервного забезпечення потреб країни енергетичними ресурсами. Так, виробництво чавуну – одного із основних видів продукції металургійної промисловості у 1990 р. становило 44,9 млн. т. У 2013 р. воно зменшилося до 29,1 млн. т або на 35,2%, а в 2017 р. – відповідно до 19,8 млн. т, або в 2,3 рази у порівнянні з виробництвом у 1990 р.

Виробництво сталі з 52,6 млн. т у 1990 р. зменшилося до 17,5 млн. т у 2010 р., а у 2017 р. воно становило лише 10,8 млн. т, що в 4,9 разів було менше, ніж у 1990 р.

В структурі обсягу реалізованої продукції в період з 2010 р. по 2017 р. найбільшу питому вагу займала продукція металургії, машинобудування та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. У 2010 р. продукція металургії в структурі загального обсягу реалізованої промислової продукції становила 18,8%, продукція машинобудування – відповідно 9,3% і постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 20,8%. Впродовж періоду до 2017 р. частка продукції металургії зменшилась до 15,7%, машинобудування – відповідно до 6,4% [61, 62].

Тобто у співставних цінах відбуваються падіння обсягів виробництва та реалізації продукції промисловості та її окремих галузей.

На відміну і в протиріччя багаторазового зростання показників вартості промислової продукції (у фактичних цінах) рівень рентабельності операційної діяльності підприємств промисловості у всі роки реформування економіки був вкрай низьким. У 1996 р. він становив 8,9%. В усі інші досліджувані роки рентабельність операційної діяльності була ще нижчою з мінімальним значенням в 2015 р., яке становило лише 0,9%. Дещо збільшився показник рентабельності в 2016 р. та 2017 р. до 4,2% та 6,8% відповідно, але його рівень продовжує залишатися на низькому рівні.

У всі досліджувані роки великою була частка збиткових підприємств у промисловості. У 1996 – 2014 рр. їх частка зросла від 30% до 42%. У 2015 – 2016 рр. вона становила близько 27% та збільшилася до 28,4% у 2017 р.

Однією із основних причин розору промисловості України стала недостатність фінансування для необхідного переоснащення й оновлення основних засобів, виснаженість їх загальних обсягів та неприпустимо високий ступінь зносу. Основні засоби промисловості країни критично виснажені кількісно, фізично і морально. Вітчизняний гірничо-металургійний комплекс (далі ГМК) характеризується високим рівнем зносу основних фондів, який в середньому складає 70 – 80%, а також використанням застарілих ресурсо- та енерговитратних технологій. В структурі виробництва на вітчизняних металургійних підприємствах основну частину займає ординарний металопрокат рядових марок сталі. ГМК є експортоорієнтованою галуззю промисловості – близько 80% продукції спрямовується на експорт, однак негативним фактором є те, що спрямованість експорту має сировинний характер. Підприємствами гірничо-металургійного комплексу, за рахунок проведення експортних операцій, забезпечується 40% валютних надходжень в країну. Але недостатня розвиненість внутрішнього ринку металопрокату та висока частка експорту продукції ГМК формує серйозні ризики залежності національної металургії від зовнішньої кон'юнктури.

Ефективність виробництва підприємства, окремої галузі, промисловості в цілому в значній мірі залежить від рівня розвитку науки, впровадження її досягнень, нової техніки, новітніх технологій у виробничу сферу. Наукову та науково-технічну діяльність організацій та інноваційну діяльність промислових підприємств характеризують обсяги наукових та науково-технічних робіт, до яких відносять фундаментальні (теоретичні та експериментальні) дослідження, прикладні дослідження, науково-технічні розробки, науково-технічні послуги.

Інноваційна діяльність підприємств забезпечує розвиток високотехнологічного виробництва, створення нової продукції з високою часткою доданої вартості. Згідно з методологією Державної служби статистики України технологічними інноваціями є діяльність підприємства,

пов'язана із розробкою та впровадженням як технологічно нових, так і значно технологічно удосконалених продуктів і процесів. З 2007 р. під інновацією розуміють введення у вживання будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту (товару, послуги) або процесу, нового методу маркетингу чи нового організаційного методу в діяльності підприємства, організації робочих місць або зовнішніх зав'язків. Інноваційну продукцію поділяють на нову для ринку та нову для підприємства.

Інновація є новою для ринку, коли підприємство, що впровадило інновацію першим, виводить її на свій ринок, до якого можуть входити як вітчизняні, так і іноземні підприємства. В переліку основних індикаторів оцінки економічної безпеки використовують рівень інноваційності виробництва та показник частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції.

Впродовж 2010 – 2015 рр. частка інноваційно активних підприємств була низькою і становила 13,8-17,4% від загальної їх кількості в галузі. Ще нижчою вона була у тому числі у добувній промисловості, зокрема у видобутку кам'яного та бурого вугілля. Низькою частка інноваційно активних підприємств промисловості України залишилася і в 2017 р. – на рівні 16,2%, що є прямим свідченням низького рівня впровадження інновацій у промислове виробництво. Вкрай низькою з наближенням до нульового рівня у всі досліджувані роки була частка обсягу реалізованої інноваційної промислової продукції в загальному обсязі реалізованої продукції. У 2010 р. вона становила лише 3,8%, в 2015 р. – 1,4%, а в 2017 р. цей показник взагалі наблизився до критично низької за всі досліджувані роки відмітки – 0,7% [61, 62].

Аналіз складових рейтингу та результати опитування керівників компаній усіх галузей економіки України показали, що найбільшими проблемами, які стримують зростання конкурентоспроможності національної економіки, зокрема металургійної галузі, є:

- висока вартість кредитних ресурсів;

- надмірне загальне податкове навантаження, що перевищує реальні можливості економіки, та не відповідає навіть законодавчо встановленому рівню податкових ставок; робить Україну менш привабливою для здійснення підприємницької діяльності на фоні інших країн-сусідів та високорозвинених країн світу;
- непрозора система формування тарифів на природні монополії та інфраструктурні послуги, які впливають на ціноутворення в інших галузях економіки;
- незабезпечення покриття цінами і тарифами економічно обґрунтованих витрат на виробництво продукції, надання послуг та інвестиційної складової у галузях, де використовується державне регулювання цін;
- висока енергоємність виробництва, та споживання енергоресурсів, значна частка яких імпортується в Україну;
- погіршення умов розвитку кластерної кооперації між виробництвами у країні та скорочення використання конкурентних переваг, а саме – використання переважно дешевої робочої сили та сировини, як основних конкурентних переваг на зовнішніх ринках;
- низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання внаслідок не сформованості економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні та модернізаційні процеси;
- низька ефективність державної підтримки національної економіки;
- неефективність держапарату (в першу чергу – правоохоронних органів), та непрозорість ухвалення державних рішень;
- недостатня розвиненість малого і середнього підприємництва.

У зв'язку з вищевикладеними проблемами, завданнями державної політики на 2020 – 2021 рр., на нашу думку, є такі: удосконалення чинних тарифних систем у сферах природних монополій; забезпечення підтримки оптимального рівня інфляції, який не перешкоджатиме економічному розвитку країни; стимулювання зниження готівки в структурі грошового

обігу; забезпечення збалансованості державних фінансових ресурсів із реальними можливостями національної економіки; зниження адміністративних бар'єрів для розвитку підприємництва; удосконалення процедур отримання документів дозвільного характеру; зменшення втручання контролюючих органів у господарську діяльність; підвищення рівня відповідальності роботодавців за порушення трудового законодавства та умов оплати праці; формування механізму та процедури проведення оцінки стану і перспектив розвитку малого та середнього підприємництва та рівня ефективності державної підтримки; розроблення та впровадження новітніх технологій, спрямованих на розвиток внутрішнього виробництва та інноваційної економіки.

Основними завданнями державної підтримки *металургійної галузі на період 2020 – 2021 рр.* є такі:

- створення умов для проведення модернізації, технічного переоснащення, репрофілювання діючих та відкриття нових підприємств гірничо-металургійного комплексу;
- розширення мережі стаціонарних торговельних об'єктів, адаптованих до європейських та світових стандартів;
- своєчасне виявлення, уникнення та недопущення надходження на ринок України продукції, що не відповідає встановленим вимогам безпеки;
- здійснення ринкового нагляду та вжиття обмежувальних коригувальних заходів з відповідним інформуванням органів ринкового нагляду та споживачів про виявлену небезпечну продукцію;
- створення сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників при проведенні тендерів шляхом введення внутрішнього сертифікату про походження товарів українського виробництва;
- забезпечити узагальнення, систематизацію та спрощення нормативно-правової бази, що регулює торговельну діяльність.

Висновки до розділу 1

Управління фінансовим станом спрямовано на задоволення інтересів власників капіталу підприємства, а тому основною метою такого управління є максимізація ринкової вартості підприємства, що свідчить про його значний фінансовий потенціал, максимальну ефективність господарювання та досягнення високого рівня добробуту власників.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансового стану підприємства складається з аналізу абсолютних показників за даними фінансової звітності, коефіцієнтного аналізу за обраною системою коефіцієнтів, аналізу за дискримінантними моделями оцінки (у випадку необхідності оцінювання ймовірності банкрутства) та аналізу за багатофакторними моделями оцінки.

Аналіз складових рейтингу та результати опитування керівників компаній усіх галузей економіки України показали, що найбільшими проблемами, які стримують зростання конкурентоспроможності національної економіки, зокрема металургійної галузі, є: висока вартість кредитних ресурсів; надмірне загальне податкове навантаження, що перевищує реальні можливості економіки, та не відповідає навіть законодавчо встановленому

рівню податкових ставок; робить Україну менш привабливою для здійснення підприємницької діяльності на фоні інших країн-сусідів та високорозвинених країн світу; непрозора система формування тарифів на природні монополії та інфраструктурні послуги, які впливають на ціноутворення в інших галузях економіки; незабезпечення покриття цінами і тарифами економічно обґрунтованих витрат на виробництво продукції, надання послуг та інвестиційної складової у галузях, де використовується державне регулювання цін; висока енергоємність виробництва, та споживання енергоресурсів, значна частка яких імпортується в Україну; погіршення умов розвитку кластерної кооперації між виробництвами у країні та скорочення використання конкурентних переваг, а саме – використання переважно дешевої робочої сили та сировини, як основних конкурентних переваг на зовнішніх ринках; низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання внаслідок не сформованості економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні та модернізаційні процеси; низька ефективність державної підтримки національної економіки; неефективність держапарату (в першу чергу – правоохоронних органів), та непрозорість ухвалення державних рішень; недостатня розвиненість малого і середнього підприємництва.

Основними завданнями державної підтримки *металургійної галузі на період 2020 – 2021 рр.* є такі:

- створення умов для проведення модернізації, технічного переоснащення, перепрофілювання діючих та відкриття нових підприємств гірничо-металургійного комплексу;
- розширення мережі стаціонарних торговельних об'єктів, адаптованих до європейських та світових стандартів;
- своєчасне виявлення, уникнення та недопущення надходження на ринок України продукції, що не відповідає встановленим вимогам безпеки;

- здійснення ринкового нагляду та вжиття обмежувальних коригувальних заходів з відповідним інформуванням органів ринкового нагляду та споживачів про виявлену небезпечну продукцію;
- створення сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників при проведенні тендерів;
- спрощення нормативно-правової бази, що регулює торговельну діяльність.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

ПАТ Запорізький Металургійний Комбінат «Запоріжсталь» (далі ПАТ ЗМК «Запоріжсталь») був збудований в 1933 – 1939 роках. 4 січня 1997 року державне підприємство Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» було перетворено у відкрите акціонерне товариство із стовідсотковим державним капіталом. В період 1998-2001 рр. згідно з планом приватизації ВАТ «Запоріжсталь» проводилася поступова реалізація державної частки статутного фонду товариства шляхом пільгового розміщення акцій, продажу пакетів акцій на сертифікатних аукціонах, через фондову біржу, на некомерційному конкурсі. Первинне розміщення акцій завершено 07.10.2001 року. В 2003 році за рішенням загальних зборів акціонерів від 02.07.2003 року був зменшений статутний фонд ВАТ «Запоріжсталь» на величину раніше викупленого в акціонерів пакета в 25%+1 акція. В результаті статутний фонд товариства склав 210 920 444,75 тис.грн. Загальними зборами акціонерів ВАТ «Запоріжсталь» 21.12.2007 року затверджено Статут ВАТ „Запоріжсталь” в новій редакції, згідно з якою статутний фонд (капітал) товариства становить 660 920 444,75 тис.грн., і поділений на 2643 681 779 штук простих іменних акцій номінальною вартістю 0,25 грн. Вищим органом управління Товариством є Загальні збори акціонерів, які обирають Спостережну (Наглядову) Раду та Ревізійну комісію.

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» являє собою підприємство з повним металургійним циклом. Предметом діяльності підприємства є виробництво та збут металургійної продукції, металовиробів виробничого і побутового призначення, інших супутніх видів продукції металургійного циклу. Крім

того, здійснюється виробництво та збут іншої продукції промислово-технічного призначення, сільськогосподарської продукції, товарів народного споживання і продуктів харчування.

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» постійно ведуться роботи, спрямовані на покращення якості та розширення сортаменту виробляємої продукції. Усі види продукції користуються попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тому доцільність виробництва окремих виробів у найближчі роки не викликає сумніву.

Станом на 31.12.2018 р. середньооблікова чисельність штатних працівників складала 10 394 осіб; середня чисельність позаштатних осіб та осіб, які працюють за сумісництвом (зовнішнім) – 46 осіб; чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) – 16 осіб. Фонд оплати праці складає 2 195 164,9 тис. грн. Збільшення фонду оплати праці (+409 608,5 тис. грн. або +22,9 %) відносно попереднього року відбулося за рахунок зросту середньої заробітної плати в еквіваленті повної зайнятості на 33,4 % (+549 144,0 тис. грн.) та зниження чисельності працюючих в еквіваленті повної зайнятості на 7,8 % (-139 535,5 тис. грн.). Кадрова програма ПАТ ЗМК «Запоріжсталь», спрямована на забезпечення рівня кваліфікації працівників.

Реалізація прокату у натуральній формі у 2018 році складає 3 471 845 т; сума реалізації – 50 179 841 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі – 84,83%; середньореалізаційна ціна – 14 453 грн./т. Реалізація чавуну у натуральній формі становить – 805 168 т; сума реалізації – 7 489 039 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі – 12,66%; середньореалізаційна ціна – 9 301 грн./т. Реалізація виробів подальшої переробки у натуральній формі – 53 871 т; сума реалізації - 767 286 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі – 1,30%; середньореалізаційна ціна – 14 243 грн./т.

Загальна сума експорту у 2018 році становить 38 823 027 тис.грн. Частка експорту в загальній сумі реалізації становить 65,63%. Основні ринки

збуту продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» це внутрішній ринок, Європа, Туреччина, Африка, СНД, Близній Схід, Азія, Америка.

Ми бачимо, що ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є експортноорієнтованим підприємством, тобто отримує компенсацію ПДВ, тобто має додатковий фінансовий ресурс у своєму господарському обороті, що позитивно впливає на результати діяльності. Основними ринками збуту продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 р. є: внутрішній ринок 25,13%; Європа 17,26%; Туреччина 14,04%; Африка 11,83%; країни СНД 8,64%; Близній Схід 8,35%; Азія 6,02%; Америка 5,61%. Основними клієнтами підприємства на внутрішньому ринку є ТОВ «Метінвест СМЦ»; ТОВ «МД Істейт»; ТОВ «ЗЛМЗ»; ПрАТ «ТЗ «ТРУБОСТАЛЬ»; ПрАТ «ММК ім. Ілліча» та інші.

Таблиця 2.2

**Основні результати фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК
«Запоріжсталь» у 2016 – 2018 рр.**

Найменування показника / рік	2016	2017	+,- Тис.грн.	ТР, %	2018	+,- Тис.грн.	ТР, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	33158709	46746886	+13588177	140,98	59153818	+12406932	126,54
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	23699479	38309499	+14610020	161,65	49414580	+11105081	128,99
Валовий прибуток	9459230	8437387	-1021843	89,20	7813209	-624178	92,60
Операційний прибуток	7063218	5210934	-1852284	73,78	2135646	-3075288	40,98
Чистий прибуток	4690083	3348549	-1341534	71,40	1804968	-1543581	53,90

Чистий дохід від реалізації продукції впродовж 2016 – 2018 рр. стабільно зростає, на 13 588 177 тис.грн. у 2016 – 2017 рр. та на 12 406 932 тис.грн. у 2017 – 2018 рр. Темп росту чистого доходу від реалізації становить 140,98% у 2016 – 2017 рр. та 126,54% у 2017 – 2018 рр. Таким чином, зростання чистого доходу у 2017 – 2018 рр. уповільнюється.

Динаміка чистого доходу від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції представлена на рис. 2.1.

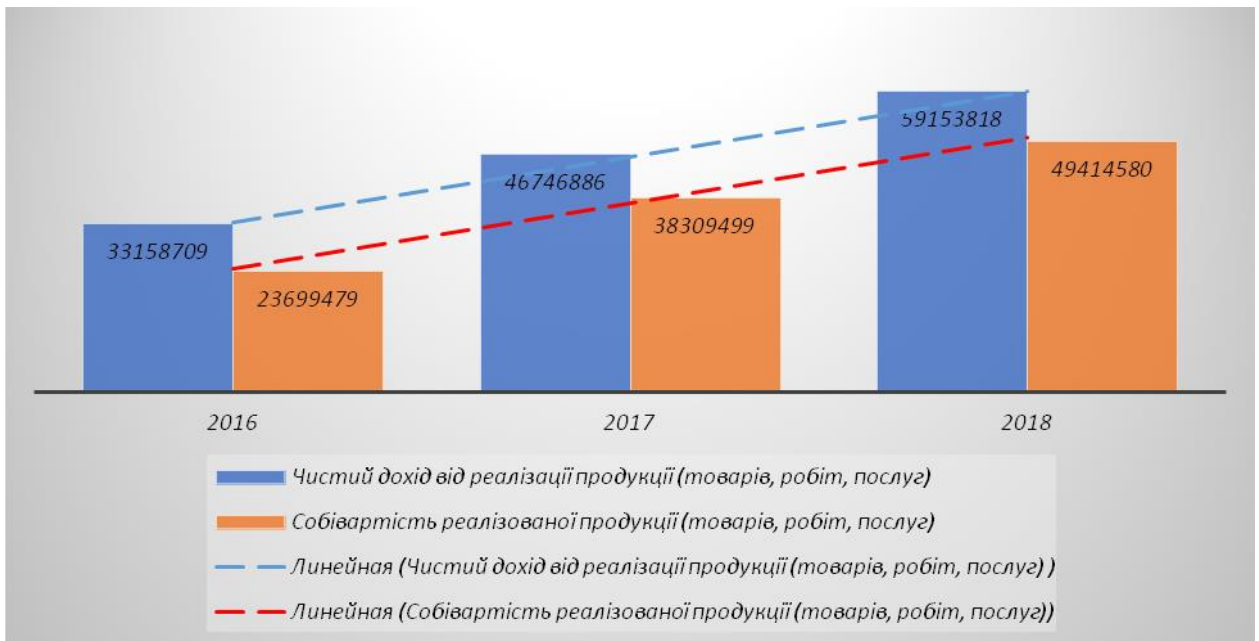

Рис. 2.1. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізованої продукції ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Ми бачимо, що зростання собівартості реалізованої продукції відбувається більш високими темпами, що негативно впливає на валовий прибуток ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Так, в результаті зростання чистого доходу у 2017 р. на 40,98%, а собівартості реалізованої продукції на 61,65% призвело до зниження валового прибутку (темп його росту 89,2%). Аналогічна ситуація спостерігається у 2018 році. Темп росту чистого доходу від реалізації нижче за темп росту собівартості реалізованої продукції (126,54% проти 128,99%), темп росту валового прибутку становить 92,6%. Аналогічна тенденція спостерігається на рівні операційного прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 73,78%, а у 2017 – 2018 рр. 40,98%) та на рівні чистого прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 71,4%, а у 2017 – 2018 рр. 53,9%).

На діяльність ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» негативно впливають об'єктивні економічні та політичні чинники, що пов'язані із зовнішнім середовищем, в якому функціонує підприємство. На початку 2018 р. основною проблемою залишилось, як і в 2017 р., обмеження з постачання

сировини з АР Крим та Донецької області – зони проведення АТО. Так, обмеження з постачання вапняку та вугілля для приготування пиловугільного палива, призвело до зниження обсягів виробництва чавуну та до необхідності часткового використання природного газу в виробництві чавуну і збільшення витрат коксу. Припинення постачання сировини з зони АТО вимусило підприємство до використання вогнетривких мас імпортного виробництва, що збільшило собівартість виробленої продукції. Вагомою проблемою стало обмеження з постачання металобрухту. Відсутність бажання з боку керівництва країни втручатися в питання регулювання експорту металобрухту призвело до значного збільшення обсягу експорту стратегічно важливої сировини та вимусило підприємство до заміщення металобрухту іншою сировиною.

В цілому, основними проблемами, які негативно впливали на діяльність ПАТ «Запоріжсталь» у 2018 році, були:

- наслідки фінансово-економічної кризи;
- обмеження вільної торгівлі (антидемпінгові мита в країнах Індонезія, Таїланд, Аргентина, США, Мексика, Канада, ввізне мито на прокат в Туреччині);
- перевиробництво металопродукції в Китаї;
- обмеження з постачання сировини з АР Крим та Донецької області;
- складнощі у залученні позикових коштів як від українських, так і від іноземних банків;
- високі ціни на енергоносії та послуги з боку державних монополій (в тому числі залізничні перевезення);
- необхідність заміни застарілого та морально зношеного устаткування.

Для вирішення зазначених проблем та розробки адекватних заходів необхідно здійснити ґрунтовний аналіз фінансового стану – аналіз активів та капіталу; аналіз фінансових результатів, коефіцієнтний аналіз.

2.2. Дослідження активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Важливою складовою частиною механізму ефективного управління активами та капіталом підприємства є система їх аналізу. Аналіз управління активами та капіталом підприємства являє собою процес дослідження основних результативних показників ефективності їх формування та функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення цієї ефективності.

Інформаційними джерелами для аналізу активів та капіталу підприємства є баланс підприємства. Аналіз активів та капіталу підприємства передбачає проведення аналізу складу, структури, зміни складових активів і капіталу, як джерела формування активів. Основними методами аналізу активів і капіталу є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу балансу, а також метод фінансових коефіцієнтів.

В табл. 2.2 представлено горизонтальний та вертикальний аналіз активів за 2016 рік. На початок 2016 року загальна вартість майна ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» складає 30093898 тис.грн., на кінець року 40482468 тис.грн., тобто на 10388570 тис.грн. більше, а темп росту вартості майна становить 134,5%. Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок *зростання*: на 7 112 тис.грн. балансової вартості нематеріальних активів; на 665 442 тис.грн. залишків незавершених капітальних інвестицій; на 447 тис.грн. балансової вартості інвестиційної нерухомості; на 458444 тис.грн. балансової вартості залишків запасів; дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 939218 тис.грн.; на 742185 тис.грн. дебіторської заборгованості за виданими авансами; іншої поточної дебіторської заборгованості на 6 663 738 тис.грн.; на 638 681 тис.грн. інших оборотних активів.

Взагалі у 2016 році суттєві зміни в структура активів відбулись за рахунок зміни питомої ваги основних засобів та іншої поточної дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.2

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2016 рік

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темп росту, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	2 457	0,0	9 569	0,0	7 112	0,0	389,5
первісна вартість	2 457	0,0	13 487	0,0	11 030	0,0	548,9
накопичена амортизація	0	0,0	-3 918	0,0	-3 918	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	1 455 736	4,8	2 121 178	5,2	665 442	0,4	145,7
Основні засоби:	16 210 946	53,9	16 054 020	39,7	-156 926	-14,2	99,0
первісна вартість	16 210 946	53,9	17 750 591	43,8	1 539 645	-10,0	109,5
знос	0	0,0	-1 696 571	-4,2	-1 696 571	-4,2	0,0
Інвестиційна нерухомість:	6 518	0,0	6 965	0,0	447	0,0	106,9
первісна вартість	6 518	0,0	6 965	0,0	447	0,0	106,9
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 128 608	3,8	1 128 608	2,8	0	-1,0	100,0
Довгострокова дебіторська заборгованість	48	0,0	0	0,0	-48	0,0	0,0
Інші необоротні активи	369	0,0	107	0,0	-262	0,0	29,0
Усього за розділом I	18 804 682	62,5	19 320 447	47,7	515 765	-14,8	102,7
II. Оборотні активи							
Запаси	3 627 615	12,1	4 086 059	10,1	458 444	-2,0	112,6
Виробничі запаси	1 483 222	4,9	1 696 330	4,2	213 108	-0,7	114,4
Незавершене виробництво	847 818	2,8	595 882	1,5	-251 936	-1,3	70,3
Готова продукція	1 295 411	4,3	1 793 376	4,4	497 965	0,1	138,4
Товари	1 164	0,0	471	0,0	-693	0,0	40,5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5 353 147	17,8	6 292 365	15,5	939 218	-2,2	117,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	20 066	0,1	762 251	1,9	742 185	1,8	3 798,7
з бюджетом	791 833	2,6	524 484	1,3	-267 349	-1,3	66,2
у тому числі з податку на прибуток	43	0,0	0	0,0	-43	0,0	0,0
з нарахованих доходів	138	0,0	2 462	0,0	2 324	0,0	1 784,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	896 752	3,0	7 560 490	18,7	6 663 738	15,7	843,1
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	700	0,0	700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	387 424	1,3	1 027 854	2,5	640 430	1,3	265,3
Готівка	14	0,0	12	0,0	-2	0,0	85,7
Рахунки в банках	387 399	1,3	1 027 834	2,5	640 435	1,3	265,3
Витрати майбутніх періодів	201 580	0,7	256 044	0,6	54 464	0,0	127,0
Інші оборотні активи	8 560	0,0	647 241	1,6	638 681	1,6	7 561,2
Усього за розділом II	11 287 115	37,5	21 159 950	52,3	9 872 835	14,8	187,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	2 101	0,0	2 071	0,0	-30	0,0	98,6

Баланс	30 093 898	100,0	40 482 468	100,0	10 388 570	0,0	134,5
--------	------------	-------	------------	-------	------------	-----	-------

Можна зазначити, що така тенденція змін в активах свідчить про зростання господарського обороту підприємства. Така гіпотеза підтверджується зростанням обсягу чистого доходу від реалізації продукції, темп росту якого у 2016 році становить 105,61%.

Питома вага необоротних активів в структурі активів підприємства на початок року складає 62,5%, на кінець 2016 року – 47,7%, що також є позитивною динамікою тому, що підвищується питома вага мобільних активів. Так. Оборотні активи в структурі сукупного майна на початок року склали 37,5%, а на кінець року вже 52,3%.

Слід також зауважити, що у 2016 році спостерігається позитивна тенденція зростання обсягу грошових коштів на кінець року на 640435 тис.грн. І хоча це залишки грошових коштів лише на дату складання балансу, ми відмічаємо, що у підприємства збільшились ці залишки, що свідчить про зростання грошового обороту ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році.

В таблиці 2.3 представлено аналіз активів підприємства за 2017 рік.

Темп росту майна у 2017 році становить 153,1%, що також є позитивною тенденцією, бо поряд із цим спостерігається зростання чистого доходу від реалізації продукції на 40,98%. Продовжує знижуватись питома вага необоротних активів в структурі майна підприємства з 47,7% на початок 2017 року до 37,9% на кінець 2017 року. Це свідчить про більш мобільну структуру майна. Питома вага оборотних активів на початок року становить 52,3%, а на кінець 2017 року 62,1%. Зростання вартості майна підприємства відбулось за рахунок зростання: на 6859 тис.грн. первісної вартості нематеріальних активів; первісної вартості основних засобів на 4 898638 тис.грн.; первісної вартості інвестиційної нерухомості на 1055 тис.грн.

Перелічені чинники вплинули на зростання вартісного обсягу необоротних активів на 21,6%-х пункти. В результаті змін у структурі

оборотних активів відбулось також зростання питомої ваги оборотних активів на 81,9%-х пункти.

Таблиця 2.3

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2017 рік

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темп росту, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	9 569	0,0	20 346	0,0	10 777	0,0	212,6
первісна вартість	13 487	0,0	20 346	0,0	6 859	0,0	150,9
накопичена амортизація	-3 918	0,0	0	0,0	3 918	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	2 121 178	5,2	1 408 344	2,3	-712 834	-3,0	66,4
Основні засоби:	16 054 020	39,7	20 952 658	33,8	4 898 638	-5,9	130,5
первісна вартість	17 750 591	43,8	20 952 658	33,8	3 202 067	-10,0	118,0
знос	-1 696 571	-4,2	0	0,0	1 696 571	4,2	0,0
Інвестиційна нерухомість:	6 965	0,0	8 020	0,0	1 055	0,0	115,1
первісна вартість	6 965	0,0	8 020	0,0	1 055	0,0	115,1
знос	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 128 608	2,8	1 109 680	1,8	-18 928	-1,0	98,3
Інші необоротні активи	107	0,0	0	0,0	-107	0,0	0,0
Усього за розділом I	19 320 447	47,7	23 499 048	37,9	4 178 601	-9,8	121,6
II. Оборотні активи							
Запаси	4 086 059	10,1	5 133 524	8,3	1 047 465	-1,8	125,6
Виробничі запаси	1 696 330	4,2	1 640 288	2,6	-56 042	-1,5	96,7
Незавершене виробництво	595 882	1,5	2 063 157	3,3	1 467 275	1,9	346,2
Готова продукція	1 793 376	4,4	1 429 594	2,3	-363 782	-2,1	79,7
Товари	471	0,0	485	0,0	14	0,0	103,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6 292 365	15,5	11 158 065	18,0	4 865 700	2,5	177,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
за виданими авансами	762 251	1,9	745 589	1,2	-16 662	-0,7	97,8
з бюджетом	524 484	1,3	1 315 844	2,1	791 360	0,8	250,9
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	2 462	0,0	1 236	0,0	-1 226	0,0	50,2
із внутрішніх розрахунків	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	7 560 490	18,7	17 845 366	28,8	10 284 876	10,1	236,0
Поточні фінансові інвестиції	700	0,0	0	0,0	-700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	1 027 854	2,5	348 928	0,6	-678 926	-2,0	33,9
Готівка	12	0,0	0	0,0	-12	0,0	0,0
Рахунки в банках	1 027 834	2,5	348 918	0,6	-678 916	-2,0	33,9
Витрати майбутніх періодів	256 044	0,6	308 272	0,5	52 228	-0,1	120,4
Інші оборотні активи	647 241	1,6	1 630 937	2,6	983 696	1,0	252,0
Усього за розділом II	21 159 950	52,3	38 487 761	62,1	17 327 811	9,8	181,9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та	2 071	0,0	265	0,0	-1 806	0,0	12,8

групи вибуття							
Баланс	40 482 468	100,0	61 987 074	100,0	21 504 606	0,0	153,1

На 25,6%-х пункти зросла балансова вартість запасів, до яких віднесено виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція та товари.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зросла на 4865700 тис.грн., а темп її росту склав 177,3%. Продовжує зростати інша поточна дебіторська заборгованість. На початок року вона становила 7 560 490 тис.грн., на кінець року – 17 845 366 тис.грн., темп росту 250,9% (тобто зросла у 2,5 разів). Таке відволікання грошових коштів із господарського обороту може негативно вплинути на платоспроможність підприємства.

На кінець 2017 року у підприємства знизився обсяг абсолютно ліквідних активів (грошових коштів) на 678926 тис.грн. Впродовж 2017 року спостерігається зростання інших оборотних активів з 647241 тис.грн. на початок року до 1630937 тис.грн. на кінець 2017 року. Загальне зростання оборотних активів у вартісному вираженні становить 17 327 811 тис.грн., а у відсотках – 9,8%.

В таблиці 2.4 представлений горизонтальний та вертикальний аналіз активів у 2018 році.

Темп росту балансової вартості майна у 2018 році складає 113,7%, що супроводжується подальшим нарощуванням обсягу господарської діяльності. Так, чистий дохід від реалізації продукції у 2018 році зріс на 12 406 932 тис.грн., темп його росту становить 126,54%. Питома вага необоротних активів впродовж 2018 року суттєво не змінилась, на початок року вона становила 37,9%, а на кінець року – 35,4%. Вагомий внесок у зростання обсягу майна внесли такі статті: первісна вартість основних засобів (+ 1 569 984 тис.грн.); вартість виробничих запасів (+ 570 878 тис.грн.); дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (+ 5 857 593 тис.грн.); дебіторська заборгованість за виданими авансами (+538 268 тис.грн.); інша поточна дебіторська заборгованість (+1 013 775 тис.грн.).

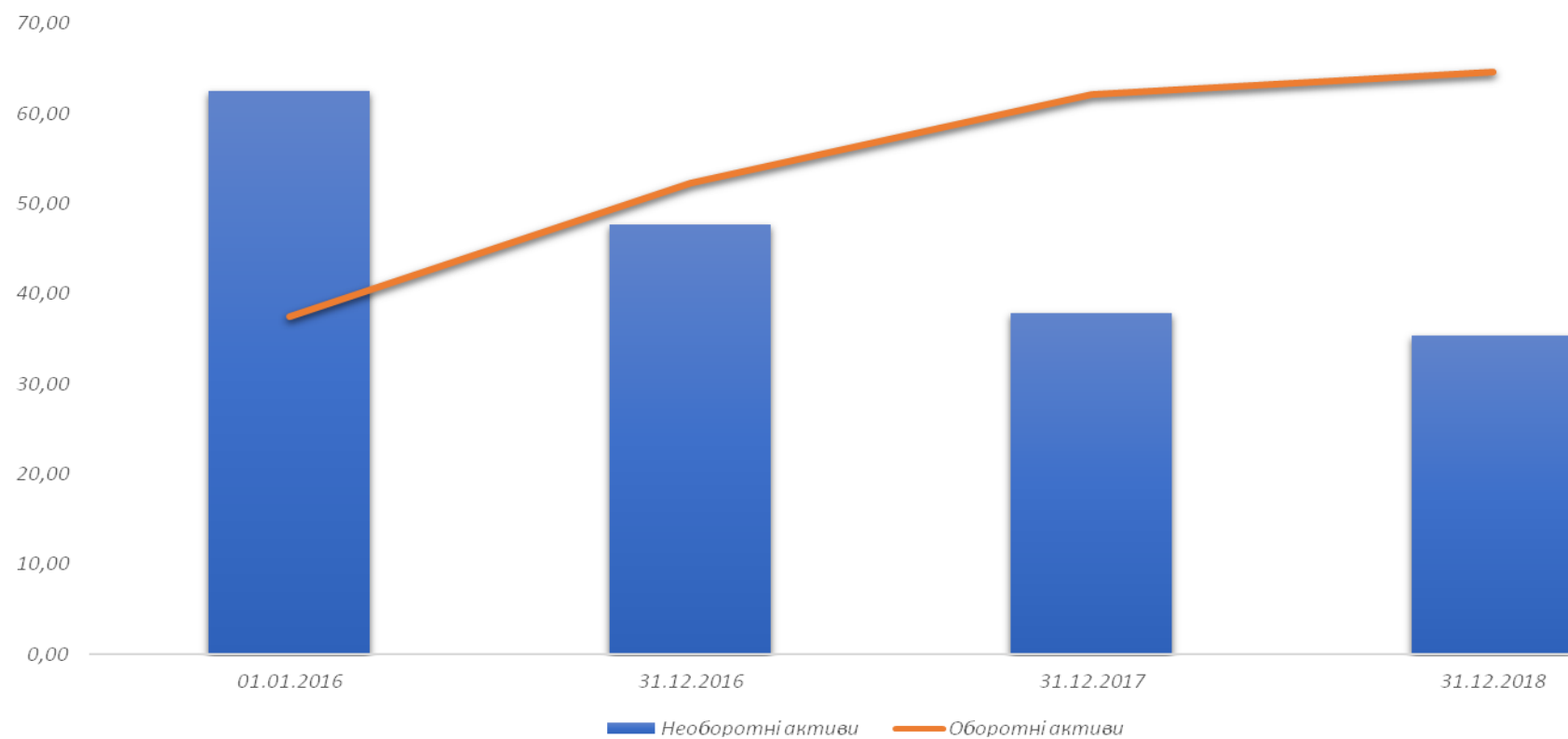
Суттєвих змін в структурі активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році не відбулось.

Таблиця 2.4

Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 рік

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	тис. грн	частка в активах, %	темп росту, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	20 346	0,0	68 133	0,1	47 787	0,1	334,9
первісна вартість	20 346	0,0	47 119	0,1	26 773	0,0	231,6
накопичена амортизація	0	0,0	-21 014	0,0	-21 014	0,0	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	1 408 344	2,3	1 293 019	1,8	-115 325	-0,4	91,8
Основні засоби:	20 952 658	33,8	20 547 936	29,2	-404 722	-4,6	98,1
первісна вартість	20 952 658	33,8	22 522 642	32,0	1 569 984	-1,8	107,5
знос	0	0,0	-1 974 706	-2,8	-1 974 706	-2,8	0,0
Інвестиційна нерухомість:	8 020	0,0	6 741	0,0	-1 279	0,0	84,1
первісна вартість	8 020	0,0	6 741	0,0	-1 279	0,0	84,1
знос	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
інші фінансові інвестиції	1 109 680	1,8	1 038 362	1,5	-71 318	-0,3	93,6
Усього за розділом I	23 499 048	37,9	24 928 897	35,4	1 429 849	-2,5	106,1
II. Оборотні активи							
Запаси	5 133 524	8,3	5 112 500	7,3	-21 024	-1,0	99,6
Виробничі запаси	1 640 288	2,6	2 211 166	3,1	570 878	0,5	134,8
Незавершене виробництво	2 063 157	3,3	1 097 094	1,6	-966 063	-1,8	53,2
Готова продукція	1 429 594	2,3	1 779 995	2,5	350 401	0,2	124,5
Товари	485	0,0	24 245	0,0	23 760	0,0	4 999,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	11 158 065	18,0	17 015 658	24,1	5 857 593	6,1	152,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
за виданими авансами	745 589	1,2	1 283 857	1,8	538 268	0,6	172,2
з бюджетом	1 315 844	2,1	894 464	1,3	-421 380	-0,9	68,0
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	1 236	0,0	1 963	0,0	727	0,0	158,8
із внутрішніх розрахунків	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	17 845 366	28,8	18 859 141	26,8	1 013 775	-2,0	105,7
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	348 928	0,6	423 708	0,6	74 780	0,0	121,4
Готівка	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Рахунки в банках	348 918	0,6	423 693	0,6	74 775	0,0	121,4
Витрати майбутніх періодів	308 272	0,5	286 391	0,4	-21 881	-0,1	92,9
Інші оборотні активи	1 630 937	2,6	1 658 514	2,4	27 577	-0,3	101,7
Усього за розділом II	38 487 761	62,1	45 536 196	64,6	7 048 435	2,5	118,3
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
Баланс	61 987 074	100,0	70 465 644	100,0	8 478 570	0,0	113,7

Приріст вартості оборотних активів за 2018 рік становить 7 048 435 тис.грн. або 2,5%. За результатами аналізу активів впродовж 2016 – 2018 рр. побудуємо лінію тренду та представимо на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Аналіз активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Таким чином, за період 2016 – 2018 рр. за результатами прогнозування складу та структури активів шляхом фінансового аналізу спостерігаються такі зміни у складі та структурі майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»: зростає балансова вартість майна; зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.; такі зміни супроводжуються зростанням чистого доходу від реалізації продукції у 2016 – 2017 рр. на 40,98%, а у 2017 – 2018 рр. на 26,54%; у підприємства стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості; також зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами.

З метою встановлення причин зростання обсягу оборотних активів проведемо окремо аналіз оборотних активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Впродовж 2016 року знижується питома вага дебіторської заборгованості з 47,4% до 29,7%. Питома вага іншої дебіторської заборгованості зростає з 7,9% до 35,7%. Тобто змінюється структура дебіторської заборгованості.

В результаті зміни структури дебіторської заборгованості відбулась зміна структури оборотних активів, а сам:

- питома вага виробничих запасів на початок року складає 13,1% (1483222 тис.грн.), а на кінець року 8% (1696330 тис.грн.);
- питома вага готової продукції на початок року становить 11,5% (1295411 тис.грн.), а на кінець року 8,5% (1793376 тис.грн.).

Аналіз оборотних активів впродовж 2016 року свідчить про зміну акцентів у комерційній діяльності ПАТ ЗМ «Запоріжсталь». Спостерігається незначне уповільнення оборотності готової продукції.

Структурні зрушення в дебіторській заборгованості свідчать про зміну комерційної політики підприємства відносно покупців за основним видом діяльності – знижується питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, але зростає дебіторська заборгованість з іншими дебіторами, однак нам не відомо що це за дебітори.

Таблиця 2.5

Аналіз оборотних активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році

Найменування статті	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн.	частка в оборотних активах, %	тис. грн.	частка в оборотних активах, %	тис. грн.	частки в оборотних активах, %	темп росту, %
II. Оборотні активи							
Запаси	3 627 615	32,1	4 086 059	19,3	458 444	-12,8	112,6
Виробничі запаси	1 483 222	13,1	1 696 330	8,0	213 108	-5,1	114,4
Незавершене виробництво	847 818	7,5	595 882	2,8	-251 936	-4,7	70,3
Готова продукція	1 295 411	11,5	1 793 376	8,5	497 965	-3,0	138,4
Товари	1 164	0,0	471	0,0	-693	0,0	40,5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5 353 147	47,4	6 292 365	29,7	939 218	-17,7	117,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	20 066	0,2	762 251	3,6	742 185	3,4	³ 798,7
з бюджетом	791 833	7,0	524 484	2,5	-267 349	-4,5	66,2
у тому числі з податку на прибуток	43	0,0	0	0,0	-43	0,0	0,0
з нарахованих доходів	138	0,0	2 462	0,0	2 324	0,0	1 784,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	896 752	7,9	7 560 490	35,7	6 663 738	27,8	843,1
Поточні фінансові інвестиції	0	0,0	700	0,0	700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	387 424	3,4	1 027 854	4,9	640 430	1,4	265,3
Готівка	14	0,0	12	0,0	-2	0,0	85,7
Рахунки в банках	387 399	3,4	1 027 834	4,9	640 435	1,4	265,3
Витрати майбутніх періодів	201 580	1,8	256 044	1,2	54 464	-0,6	127,0
Інші оборотні активи	8 560	0,1	647 241	3,1	638 681	3,0	⁷ 561,2
Усього оборотних активів (розділ II)	11 287 115	100,0	21 159 950	100,0	9 872 835	0,0	187,5

У 2017 році питома вага готової продукції з 8,5% (1793376 тис.грн.) знижується до 3,7% (1429594 тис.грн.), тобто прискорюється оборотність залишків готової продукції (табл. 2.6).

Питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги практично не змінюється (на початок року 29,7%, а на кінець року 29%), а абсолютне значення суттєво зростає (з 6292365 тис.грн. на початок року до 11 158065 тис.грн. на кінець року).

Таблиця 2.6

Аналіз оборотних активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2017 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частки в оборотних активах, %	темп росту, %
II. Оборотні активи							
Запаси	4 086 059	19,3	5 133 524	13,3	1 047 465	-6,0	125,6
Виробничі запаси	1 696 330	8,0	1 640 288	4,3	-56 042	-3,8	96,7
Незавершене виробництво	595 882	2,8	2 063 157	5,4	1 467 275	2,5	346,2
Готова продукція	1 793 376	8,5	1 429 594	3,7	-363 782	-4,8	79,7
Товари	471	0,0	485	0,0	14	0,0	103,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6 292 365	29,7	11 158 065	29,0	4 865 700	-0,7	177,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	762 251	3,6	745 589	1,9	-16 662	-1,7	97,8
з бюджетом	524 484	2,5	1 315 844	3,4	791 360	0,9	250,9
з нарахованих доходів	2 462	0,0	1 236	0,0	-1 226	0,0	50,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	7 560 490	35,7	17 845 366	46,4	10 284 876	10,6	236,0
Поточні фінансові інвестиції	700	0,0	0	0,0	-700	0,0	0,0
Гроші та їх еквіваленти	1 027 854	4,9	348 928	0,9	-678 926	-4,0	33,9
Готівка	12	0,0	0	0,0	-12	0,0	0,0
Рахунки в банках	1 027 834	4,9	348 918	0,9	-678 916	-4,0	33,9
Витрати майбутніх періодів	256 044	1,2	308 272	0,8	52 228	-0,4	120,4
Інші оборотні активи	647 241	3,1	1 630 937	4,2	983 696	1,2	252,0
Усього оборотних активів (розділ II)	21 159 950	100,0	38 487 761	100,0	17 327 811	0,0	181,9

Питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості зростає з 35,7% (7560490 тис.грн.) до 46,4% (17845366 тис.грн.). Тобто продовжує зростати обсяг іншої поточної дебіторської заборгованості, тобто відбувається відволікання грошових коштів із господарського обороту.

У 2018 році (табл. 2.7) зростає питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з 29% на початок року до 37,4% на кінець року, або з 11158065 тис.грн. до 17015658 тис.грн.

На початок року питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості складає 46,4% (17845366 тис.грн.), а на кінець року 41,4% (18859141 тис.грн.). Не дивлячись на те, що питома вага знижується, абсолютна величина заборгованості зростає впродовж всього досліджуваного періоду.

Таблиця 2.7

Аналіз оборотних активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітній період		
	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частки в оборотних активах, %	темп росту, %
II. Оборотні активи							
Запаси	5 133 524	13,3	5 112 500	11,2	-21 024	-2,1	99,6
Виробничі запаси	1 640 288	4,3	2 211 166	4,9	570 878	0,6	134,8
Незавершене виробництво	2 063 157	5,4	1 097 094	2,4	-966 063	-3,0	53,2
Готова продукція	1 429 594	3,7	1 779 995	3,9	350 401	0,2	124,5
Товари	485	0,0	24 245	0,1	23 760	0,1	4 999,0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	11 158 065	29,0	17 015 658	37,4	5 857 593	8,4	152,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	745 589	1,9	1 283 857	2,8	538 268	0,9	172,2
з бюджетом	1 315 844	3,4	894 464	2,0	-421 380	-1,5	68,0
у тому числі з податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
з нарахованих доходів	1 236	0,0	1 963	0,0	727	0,0	158,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	17 845 366	46,4	18 859 141	41,4	1 013 775	-5,0	105,7
Гроші та їх еквіваленти	348 928	0,9	423 708	0,9	74 780	0,0	121,4
Рахунки в банках	348 918	0,9	423 693	0,9	74 775	0,0	121,4
Витрати майбутніх періодів	308 272	0,8	286 391	0,6	-21 881	-0,2	92,9
Інші оборотні активи	1 630 937	4,2	1 658 514	3,6	27 577	-0,6	101,7
Усього оборотних активів (розділ II)	38 487 761	100,0	45 536 196	100,0	7 048 435	0,0	118,3

Аналіз стану та руху капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» представлено в табл. 2.8 – 2.10.

Питома вага власного капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» на початок 2016 року становить 52%, а на кінець року 49,9%, тобто капітал підприємства сформований практично у відношенні 50/50 власний до позикового капіталу. Це свідчить про нормальну фінансову стійкість підприємства. Важливою структурною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток. У підприємства впродовж 2016 року нерозподілений прибуток зростає з 4772435 тис.грн. на 01.01.2016 р. до 10392611 тис.грн. на 31.12.2016 р., тобто накопичення чистого прибутку становить 5620176 тис.грн. Така динаміка нерозподіленого прибутку свідчить про високий рівень фінансової стійкості підприємства та здатність формувати власні фінансові ресурси для розвитку підприємства. Сьогодні це є унікальними властивостями підприємства та ознакою його фінансової стабільності, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості.

Таблиця 2.8

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темپ росту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	2,2	660 920	1,6	0	-0,6	100,0
Капітал у дооцінках	9 800 502	32,6	8 787 256	21,7	-1 013 246	-10,9	89,7
Додатковий капітал	-82 251	-0,3	-161 333	-0,4	-79 082	-0,1	196,1
Резервний капітал	506 200	1,7	506 200	1,3	0	-0,4	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	4 772 435	15,9	10 392 611	25,7	5 620 176	9,8	217,8
Усього за розділом I	15 657 806	52,0	20 185 654	49,9	4 527 848	-2,2	128,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1 273 399	4,2	914 766	2,3	-358 633	-2,0	71,8
Довгострокові кредити банків	741 223	2,5	797 778	2,0	56 555	-0,5	107,6
Інші довгострокові зобов'язання	43 162	0,1	45 053	0,1	1 891	0,0	104,4
Довгострокові забезпечення	1 054 036	3,5	1 254 424	3,1	200 388	-0,4	119,0
Цільове фінансування	555	0,0	479	0,0	-76	0,0	86,3
Усього за розділом II	3 112 375	10,3	3 012 500	7,4	-99 875	-2,9	96,8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 690 828	8,9	2 985 146	7,4	294 318	-1,6	110,9
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	18 589	0,1	14 645	0,0	-3 944	0,0	78,8
за товари, роботи, послуги	5 679 226	18,9	11 282 625	27,9	5 603 399	9,0	198,7
за розрахунками з бюджетом	472 291	1,6	170 520	0,4	-301 771	-1,1	36,1
за у тому числі з податку на прибуток	430 701	1,4	114 570	0,3	-316 131	-1,1	26,6
за розрахунками зі страхування	10 950	0,0	10 307	0,0	-643	0,0	94,1
за розрахунками з оплати праці	45 754	0,2	48 660	0,1	2 906	0,0	106,4
за одержаними авансами	10 475	0,0	21 322	0,1	10 847	0,0	203,6
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	89 943	0,3	98 428	0,2	8 485	-0,1	109,4
Доходи майбутніх періодів	419	0,0	394	0,0	-25	0,0	94,0
Інші поточні зобов'язання	2 291 268	7,6	2 638 293	6,5	347 025	-1,1	115,1
Усього за розділом III	11 323 717	37,6	17 284 314	42,7	5 960 597	5,1	152,6
Баланс	30 093 898	100,0	40 482 468	100,0	10 388 570	0,0	134,5

Підприємство має довгостроковий кредит, який на початок року складає 741223 тис.грн., а на кінець року 797778 тис.грн., впродовж 2016

року додаткового залучення довгострокових позикових коштів не відбувалось. Зміна залишку заборгованості – перехідна сума, що свідчить про рух коштів за цією заборгованістю.

Також підприємство має відстрочені податкові зобов'язання, які на кінець року становлять 914766 тис.грн.; інші довгострокові зобов'язання 45053 тис.грн.; довгострокові забезпечення 1254424 тис.грн.; цільове фінансування 479 тис.грн. Загальна сума довгострокової заборгованості на початок року складає 3112375 тис.грн., а на кінець року – 3 012500 тис.грн., темп росту загальної заборгованості складає 96,8%. Тобто впродовж 2016 р. суттєвих змін в складі та обсягах довгострокових зобов'язань у підприємства не відбувалось.

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» має короткостроковий кредит, заборгованість за яким на початок року становить 2690828 тис.грн., а на кінець року 2985146 тис.грн., темп росту заборгованості складає 110,9%.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 5679226 тис.грн., на кінець року 11282625 тис.грн., темп росту заборгованості становить 198,7%, тобто підприємство активно залучає кошти тимчасово у поточний господарський оборот. Інші види поточної кредиторської заборгованості мають характер перехідних залишків за розрахунками по оплаті праці, по страхуванню, з одержаних авансів і т.д. Звертають на себе увагу інші поточні зобов'язання, які на початок року становили 2291268 тис.грн., а на кінець року 2638293 тис.грн., темп росту зобов'язань складає 115,1%. Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 37,6%, а на кінець року 42,7%.

Структура капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році свідчить про її оптимальність з точки зору фінансової стійкості.

В таблиці 2.9 представлений аналіз капіталу у 2017 році. Питома вага власного капіталу на початок року становить 49,9%, а на кінець року 42,3%. У 2017 році спостерігається зростання залишків капіталу в дооцінках на 2227536 тис.грн. Позитивною динамікою характеризується зміна обсягу

нерозподіленого прибутку, який на початок року становив 10392611 тис.грн., а на кінець року 14049681 тис.грн., темп росту нерозподіленого прибутку складає 135,2%. Слід відмітити, що у 2017 році спостерігається уповільнення темпу росту нерозподіленого прибутку (у 2016 році темп росту складав 217,8%).

Таблиця 2.9

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2017 році

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	1,6	660 920	1,1	0	-0,6	100,0
Капітал у дооцінках	8 787 256	21,7	11 014 792	17,8	2 227 536	-3,9	125,3
Додатковий капітал	-161 333	-0,4	0	0,0	161 333	0,4	0,0
Резервний капітал	506 200	1,3	506 200	0,8	0	-0,4	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	10 392 611	25,7	14 049 681	22,7	3 657 070	-3,0	135,2
Усього за розділом I	20 185 654	49,9	26 231 593	42,3	6 045 939	-7,5	130,0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	914 766	2,3	1 143 353	1,8	228 587	-0,4	125,0
Довгострокові кредити банків	797 778	2,0	655 095	1,1	-142 683	-0,9	82,1
Інші довгострокові зобов'язання	45 053	0,1	31 537	0,1	-13 516	-0,1	70,0
Довгострокові забезпечення	1 254 424	3,1	1 579 041	2,5	324 617	-0,6	125,9
Цільове фінансування	479	0,0	403	0,0	-76	0,0	84,1
Усього за розділом II	3 012 500	7,4	3 409 429	5,5	396 929	-1,9	113,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 985 146	7,4	3 044 256	4,9	59 110	-2,5	102,0
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	14 645	0,0	13 516	0,0	-1 129	0,0	92,3
за товари, роботи, послуги	11 282 625	27,9	26 157 728	42,2	14 875 103	14,3	231,8
за розрахунками з бюджетом	170 520	0,4	295 621	0,5	125 101	0,1	173,4
за у тому числі з податку на прибуток	114 570	0,3	238 111	0,4	123 541	0,1	207,8
за розрахунками зі страхування	10 307	0,0	11 526	0,0	1 219	0,0	111,8
за розрахунками з оплати праці	48 660	0,1	58 119	0,1	9 459	0,0	119,4
за одержаними авансами	21 322	0,1	7 766	0,0	-13 556	0,0	36,4
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	98 428	0,2	128 887	0,2	30 459	0,0	130,9
Доходи майбутніх періодів	394	0,0	369	0,0	-25	0,0	93,7
Інші поточні зобов'язання	2 638 293	6,5	2 614 290	4,2	-24 003	-2,3	99,1
Усього за розділом III	17 284 314	42,7	32 346 052	52,2	15 061 738	9,5	187,1
Баланс	40 482 468	100,0	61 987 074	100,0	21 504 606	0,0	153,1

В підсумку першого розділу пасиву балансу обсяг власного капіталу на початок року становить 20 185 654 тис.грн., а на кінець року 26 231 593 тис.грн.

Політика підприємства відносно довгострокового залучення грошових коштів у 2017 році практично не змінилась. Так, на початок року довгострокові зобов'язання склали 3 012 500 тис.грн., а на кінець року 3 409 429 тис.грн. Вагому питому частину у складі довгострокових зобов'язань мають відстрочені податкові зобов'язання та довгострокові забезпечення. Питома вага довгострокових зобов'язань на початок року становила 7,4%, а на кінець року 5,5%.

Поточні зобов'язання і забезпечення у сукупності на початок року складають 17 284 314 тис.грн., зокрема 2985146 тис.грн. короткострокові кредити банків; 11282625 тис.грн. кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; 2638293 тис.грн. інші поточні зобов'язання. На кінець 2017 року загальний обсяг поточних короткострокових зобов'язань складає 32346052 тис.грн., зокрема 3044256 тис.грн. короткострокові кредити банків; 26157728 тис.грн. кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; 2614290 тис.грн. інші поточні зобов'язання. Слід зауважити, що у 2017 році підприємство дещо змінило фінансову політику відносно залучення короткострокових позикових джерел фінансування у господарський оборот підприємства. У зв'язку із цим питома вага цих джерел фінансування впродовж 2017 року зросла на 9,5%.

Таким чином, структура капіталу у 2017 році така: на початок року питома вага власного капіталу 49,9%; довгострокових позикових джерел 7,4%; короткострокових позикових джерел фінансування 42,7%; на кінець 2017 року питома вага власного капіталу 42,3%; довгострокових позикових джерел 4,9%; короткострокових позикових джерел фінансування 52,2%.

Зміни у складі та структурі капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році представлені в табл. 2.10.

Питома вага власного капіталу на початок року становить 42,3%, на кінець 2018 року 45,1%. Чинник, що вплинув на зростання питомої ваги власного капіталу це зростання нерозподіленого прибутку з 22,7% на початок року до 28,6% на кінець року.

Таблиця 2.10

Аналіз капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	тис. грн	частка в пасивах, %	темп росту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920	1,1	660 920	1,0	0	-0,1	100,0
Капітал у дооцінках	11 014 792	17,8	10 139 310	14,8	-875 482	-3,0	92,1
Резервний капітал	506 200	0,8	506 200	0,7	0	-0,1	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	14 049 681	22,7	19 586 620	28,6	5 536 939	5,9	139,4
Усього за розділом I	26 231 593	42,3	30 893 050	45,1	4 661 457	2,8	117,8
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1 143 353	1,8	923 959	1,3	-219 394	-0,5	80,8
Довгострокові кредити банків	655 095	1,1	342 679	0,5	-312 416	-0,6	52,3
Інші довгострокові зобов'язання	31 537	0,1	23 777	0,0	-7 760	0,0	75,4
Довгострокові забезпечення	1 579 041	2,5	1 716 163	2,5	137 122	0,0	108,7
Цільове фінансування	403	0,0	373	0,0	-30	0,0	92,6
Усього за розділом II	3 409 429	5,5	3 006 951	4,4	-402 478	-1,1	88,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	3 044 256	4,9	3 016 618	4,4	-27 638	-0,5	99,1
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	13 516	0,0	13 516	0,0	0	0,0	100,0
за товари, роботи, послуги	26 157 728	42,2	28 767 509	42,0	2 609 781	-0,2	110,0
за розрахунками з бюджетом	295 621	0,5	87 408	0,1	-208 213	-0,3	29,6
за у тому числі з податку на прибуток	238 111	0,4	16 963	0,0	-221 148	-0,4	7,1
за розрахунками зі страхування	11 526	0,0	18 244	0,0	6 718	0,0	158,3
за розрахунками з оплати праці	58 119	0,1	83 159	0,1	25 040	0,0	143,1
за одержаними авансами	7 766	0,0	10 503	0,0	2 737	0,0	135,2
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	128 887	0,2	162 775	0,2	33 888	0,0	126,3
Доходи майбутніх періодів	369	0,0	353	0,0	-16	0,0	95,7
Інші поточні зобов'язання	2 614 290	4,2	2 374 568	3,5	-239 722	-0,7	90,8
Усього за розділом III	32 346 052	52,2	34 548 607	50,5	2 202 555	-1,7	106,8
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття							
Баланс	61 987 074	100,0	68 448 910	100,0	6 461 836	0,0	110,4

У абсолютних величинах нерозподілений прибуток змінився з 14049681 тис.грн. на початок року до 19586620 тис.грн. на кінець року. Темп росту нерозподіленого прибутку складає 139,4%, тобто він прискорився у порівнянні з 2017 роком, що є позитивною тенденцією та свідчить про покращення структури балансу.

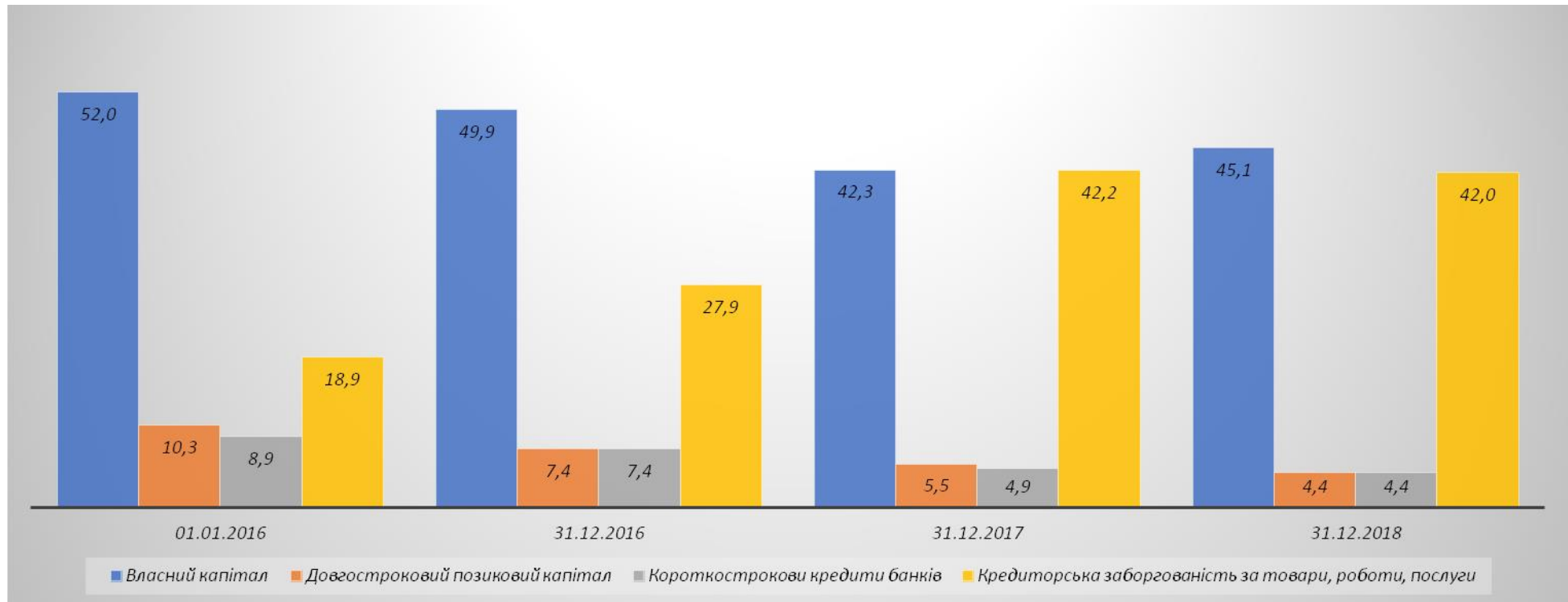
Знижується питома вага довгострокових зобов'язань в структурі капіталу з 5,5% на початок року до 4,4% на кінець 2018 року. В абсолютних величинах довгострокові зобов'язання на початок року становили 3 409 429 тис.грн., а на кінець року 3 006 951 тис.грн.

Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 52,2% або 32346052 тис.грн., а на кінець року 50,5% або 34548607 тис.грн., тобто і у 2018 році підприємство не знижує обсяг короткострокових залучених коштів у поточному господарському обороті. Обсяг короткострокових кредитів банків залишається постійним та складає 3044256 тис.грн. на початок року та 3016618 тис.грн. на кінець року. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 26157728 тис.грн. або 42,2%, а на кінець року 28767509 тис.грн. або 42%. Політика підприємства відносно залучення коштів контрагентів за господарською діяльністю є стабільною вже впродовж трьох років. Також стабільною є політика відносно обсягу інших поточних зобов'язань, які на початок року становили 2614290 тис.грн., а на кінець року 2374568 тис.грн.

Аналіз структури капіталу представлений на рис. 2.3. Ми бачимо, що чітко прослідковується зміна політики фінансування. Перевагу надається залученню короткострокових позикових коштів, зокрема, у вигляді короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Цей вид заборгованості є безоплатним джерелом фінансування поточної діяльності, але в тому випадку, якщо підприємство не порушує свої зобов'язання за договорами з партнерами з господарської діяльності.

За результатами аналізу активів та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» можна стверджувати, що структура активів та капіталу є відносно стабільною.

Рис. 2.3. Аналіз структури капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2018 рр.

2.3. Коефіцієнтний аналіз ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

Інформаційною базою для виконання розрахунків є «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 19.01.2006 № 14 [ ]. Ці Методичні рекомендації розроблені з метою забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємств, виявленні ознак поточної, критичної чи надкритичної їх неплатоспроможності та ознак дій, передбачених статтями 156² – 156⁴ Кримінального кодексу України, – приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, а також для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень в системі контролінгу.

Відповідність розрахованих, згідно з вказаними Методичними рекомендаціями, економічних показників фінансового стану підприємств різним рівням неплатоспроможності визначається державним органом з питань банкрутства, арбітражним керуючим, підприємством, власником його майна (органом, уповноваженим управляти майном підприємства), інвестором, кредитором за власною ініціативою, а також у визначених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон) випадках, при проведенні експертизи фінансового становища підприємства. Джерелами інформації для проведення розрахунків економічних показників і виявлення ознак неплатоспроможності чи банкрутства є вибіркові показники з документів фінансової звітності підприємства, які відображаються у табличній формі.

Для подальшого аналізу фінансового стану ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» нами складено таблицю коефіцієнтів, які пропонується розрахувати для

визначення стану платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства, та представлено в п.1.2 магістерського дослідження.

Слід зауважити, що ця система показників всебічно характеризує фінансове положення підприємства та надає можливості своєчасно реагувати на появу ризиків у фінансово-господарській діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з метою удосконалення фінансового управління шляхом використання інструментарію фінансового аналізу.

Результати розрахунку показників стану основних засобів наведено у табл. 2.11. Частка основних засобів в активах на початок 2016 року складає 53,9%, тобто підприємство, як це і логічно, має важку структуру активів, тому, що воно належить до металургійної галузі. На кінець року питома вага основних засобів знизилась до 39,7% з причини загальної зміни структури активів та підвищення питомої ваги оборотних активів. При цьому вартісний обсяг основних засобів залишився постійним. Тобто, з одного й того ж обсягу основних засобів підприємство отримує більший обсяг виробленої продукції. Така тенденція є позитивною та свідчить про більш ефективне використання основних засобів. Аналогічна тенденція спостерігається у 2017 році. На кінець 2017 року питома вага основних засобів знизилась до 33,8% і такою залишилась на кінець 2018 року. За умов того, що вартість основних засобів не знижується, а навіть зростає, така тенденція зміни рівня показника свідчить про зростання завантаження виробничих потужностей.

Показники оцінювання платоспроможності представлені в табл. 2.12. Коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів на початок 2017 року має від'ємне значення, тобто всі оборотні кошти підприємства сформовані за рахунок короткострокових позикових коштів, він дорівнює ($-0,279$). Вже на кінець року частка оборотних активів сформована за рахунок власних коштів і коефіцієнт дорівнює $0,041$, тобто фінансова стійкість підприємства покращується.

Таблиця 2.11

Показники стану основних засобів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
частка основних засобів в активах підприємства, відсотків	53,9	39,7	-14,2	39,7	33,8	-5,9	33,8	29,2	-4,6
коефіцієнт зносу основних засобів, відсотків	0,0	9,6	9,6	9,6	0,0	-9,6	0,0	8,8	8,8

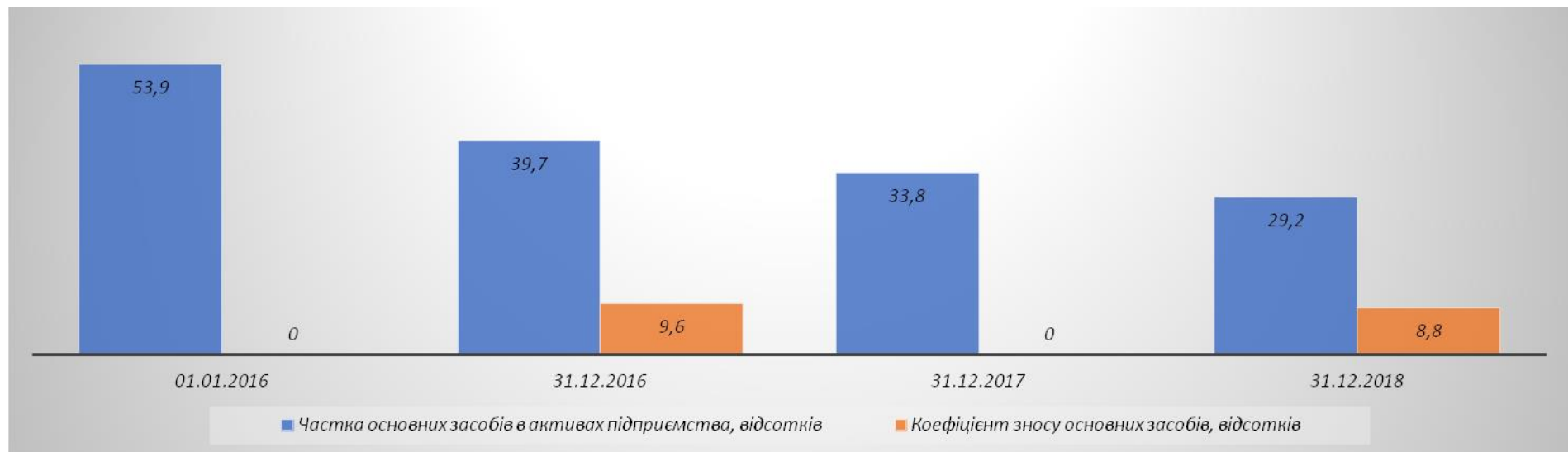

Рис. 2.4. Аналіз коефіцієнтів стану основних засобів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Взагалі, аналітики вважають, що цей коефіцієнт повинен бути 0,4, тобто 40% оборотних активів потрібно фінансувати за рахунок власних коштів для того, щоби підприємство вважалось фінансово стійким. В нашому випадку ми лише відзначаємо позитивну тенденцію зростання рівня показника. Впродовж 2017 року показник також зростає до 0,071, а у 2018 році він зріс до 0,131. До показників оцінки ліквідності відносять показник поточної (загальної ліквідності), коефіцієнт покриття, коефіцієнт термінової ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності. Коефіцієнт загальної ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,78, на кінець року він дорівнює 1. Впродовж 2017 року рівень показника суттєво не змінився, а на кінець 2018 року він дещо зріс до 1,2. Таким чином, можна вважати, що з кінця 2016 року до кінця 2018 року обсяг оборотних активів у співвідношенні до довгострокових та короткострокових позикових коштів практично однаковий, лише на кінець 2018 року на 0,2 перевищує. Коефіцієнт покриття на початок 2016 року практично дорівнює одиниці (0,997), тобто вартісний обсяг оборотних активів дорівнює вартісному обсягу короткострокових зобов'язань. Впродовж 2016 року рівень показника зростає до 1,224, впродовж 2017 року він знижується до 1,19, а впродовж 2018 року знов зростає до 1,318. На думку аналітиків такий рівень показника можна вважати достатнім для спроможності підприємства покривати оборотними активами свої короткострокові зобов'язання. Коефіцієнт термінової ліквідності на початок 2016 року дорівнює 0,338, на кінець року 0,737, на кінець 2017 року – 0,863, а на кінець 2018 року – 1,014. Таким чином, рівень термінової ліквідності також можна вважати достатнім для того, щоб ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» вважалось платоспроможним (табл. 2.12). Стосовно коефіцієнта абсолютної ліквідності, то впродовж всього періоду, що підлягає аналізу, цей показник нижче за рекомендований рівень (0,2 – 0,35), але він має специфічний характер – характеризує грошову платоспроможність тільки на дату складання балансу, тому стверджувати, що підприємство має низький рівень платоспроможності не доцільно.

Таблиця 2.12

Показники оцінювання платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
маневреність власних оборотних засобів	-0,279	0,041	0,320	0,041	0,071	0,030	0,071	0,131	0,060
коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	0,782	1,043	0,261	1,043	1,076	0,033	1,076	1,213	0,137
коефіцієнт покриття - Кп	0,997	1,224	0,227	1,224	1,190	-0,034	1,190	1,318	0,128
коефіцієнт швидкої ліквідності	0,338	0,737	0,399	0,737	0,863	0,126	0,863	1,014	0,151
коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (Кал)	0,068	0,068	0,000	0,119	0,119	0,000	0,022	0,022	0,000

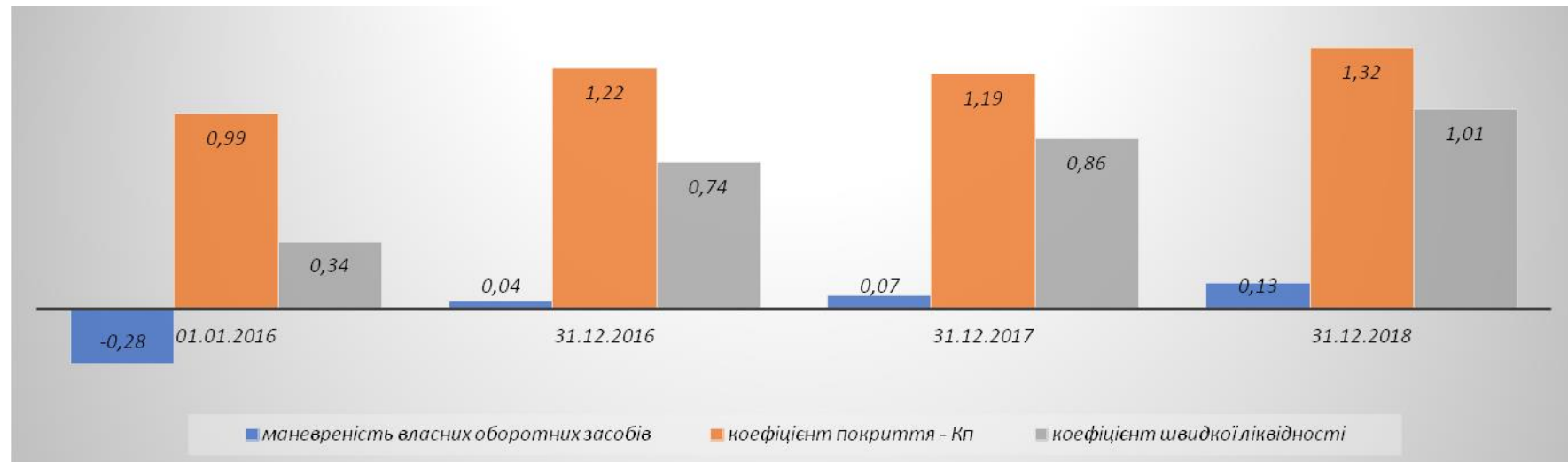

Рис. 2.5. Аналіз коефіцієнтів платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Аналіз показників фінансової стійкості наведено в табл. 2.13.

Частка оборотних активів в активах підприємства зростає з 37,5% на 01.01.2016 р. до 64,6% на 31.12.2018 р., що свідчить про зростання мобільності активів, це також є непрямим чинником свідчення нарощування підприємством обсягів господарської діяльності, що є позитивним у фінансово-господарській діяльності ПАТ ЗМК «ЗСС». Частка власних оборотних коштів в загальній сумі оборотних коштів зростає з від'ємного значення (-27,9%) до позитивного значення (+13,1%), що свідчить про посилення фінансової стійкості підприємства.

Частка запасів в оборотних активах на початок 2016 року становить 64,3%, впродовж 2017 року ця частка знижується до 26,7%, а впродовж 2018 року до 22,5%. Така тенденція свідчить про прискорення обороту елементів оборотних активів, а саме – грошових коштів, що інвестовані на формування запасів (виробничих запасів, НЗВ, готової продукції та товарів).

Коефіцієнт фінансової автономії за твердженням аналітиків повинен бути більше 0,5. На початок 2016 року коефіцієнт фінансової автономії дорівнює 0,52, тобто має місце співвідношення: . Таке співвідношення є оптимальним з точки зору відносної незалежності підприємства від позикових коштів, але в реальному бізнесі відбувається не завжди так. Впродовж 2016 року рівень показника знижується на 0,42, а в 2018 році зростає до 0,44. Але ми не можемо стверджувати, що підприємство погіршило рівень своєї фінансової стійкості до того, як проаналізуємо весь комплекс показників. Тому, на даному етапі аналізу вважаємо, що підприємство є фінансово стійким.

Коефіцієнт фінансової залежності на початок 2016 року становить 1,922, на кінець року – 2,006, на кінець 2017 року 2,363, а на кінець 2018 року 2,281, тобто впродовж аналізованого періоду спостерігається зростання залежності підприємства від короткострокових позикових коштів, але ця залежність знаходиться в межах допустимої.

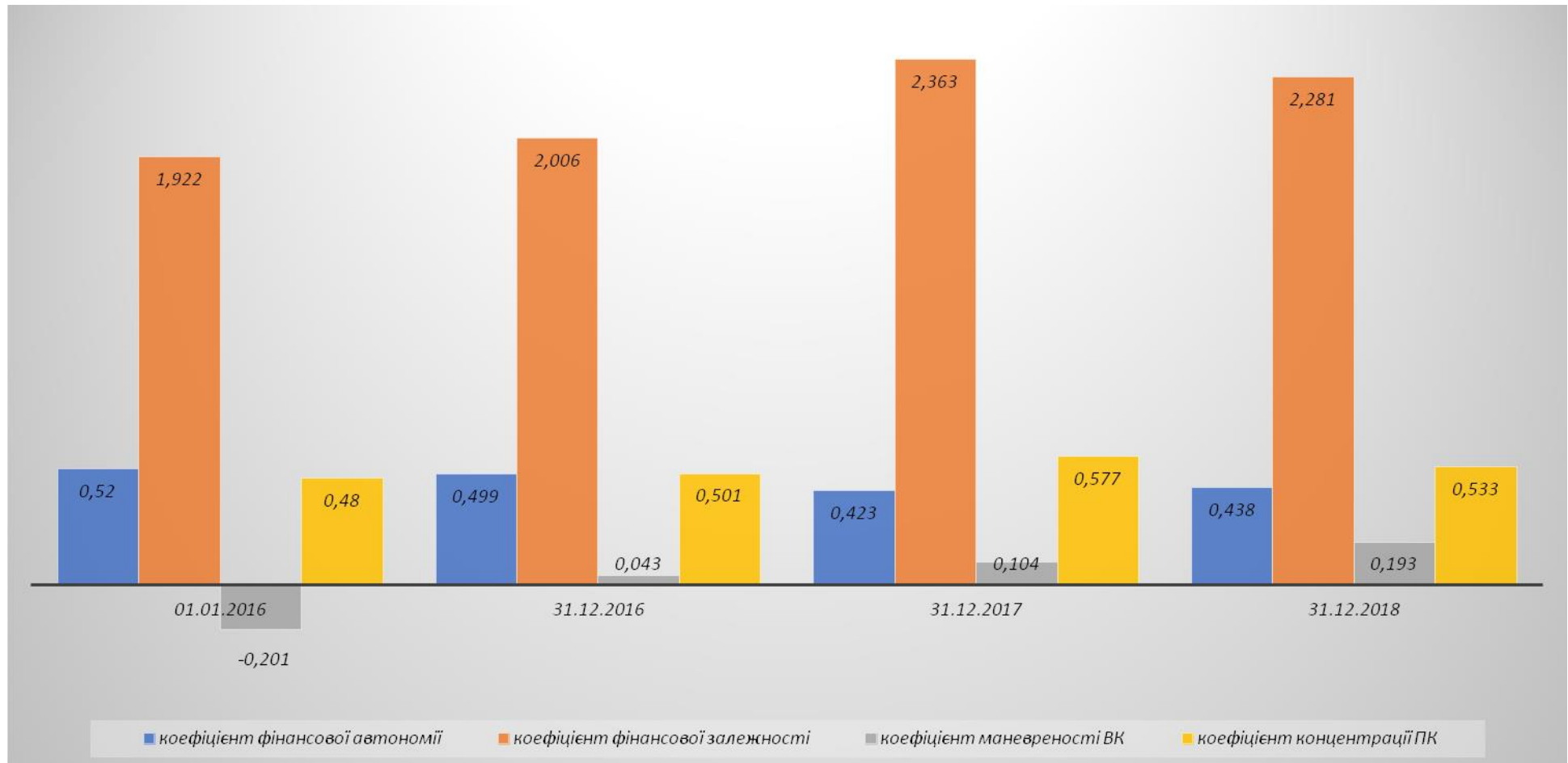
Таблиця 2.13

Показники оцінювання фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
частка оборотних коштів в активах, відсотків	37,5	52,3	14,8	52,3	62,1	9,8	62,1	64,6	2,5
частка власних оборотних коштів в їх загальній сумі, відсотків	-27,9	4,1	32,0	4,1	7,1	3,0	7,1	13,1	6,0
частка власних оборотних коштів у покритті запасів, відсотків	-43,4	10,6	54,0	10,6	26,6	16,0	26,6	58,3	31,7
частка запасів у оборотних активах, відсотків	64,3	38,6	-25,7	38,6	26,7	-11,9	26,7	22,5	-4,2
коефіцієнт покриття запасів	1,556	2,590	1,034	2,590	3,749	1,159	3,749	4,256	0,507
коефіцієнт фінансової автономії	0,520	0,499	-0,021	0,499	0,423	-0,076	0,423	0,438	0,015
коефіцієнт фінансової залежності	1,922	2,006	0,084	2,006	2,363	0,357	2,363	2,281	-0,082
коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,201	0,043	0,244	0,043	0,104	0,061	0,104	0,193	0,089
коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,480	0,501	0,021	0,501	0,577	0,076	0,577	0,533	-0,044
коефіцієнт структури довгострокових вкладень	0,166	0,156	-0,010	0,156	0,145	-0,011	0,145	0,121	-0,024
коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,166	0,106	-0,060	0,130	0,093	-0,037	0,115	0,073	-0,042
коефіцієнт структури позикового капіталу	0,216	0,148	-0,068	0,148	0,095	-0,053	0,095	0,080	-0,015
коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,922	1,006	0,084	1,006	1,363	0,357	1,363	1,216	-0,147
показник фінансового леввериджу	0,922	1,006	0,084	1,006	1,363	0,357	1,363	1,281	-0,082

Коефіцієнт маневреності власного капіталу свідчить про те, яка частина власного капіталу капіталізована, а яка перебуває у такій формі, що можна маневрувати цією частиною в ході нормальної господарської діяльності. Коефіцієнт маневреності власного капіталу на початок 2016 року має від'ємне значення (-0,201) та свідчить про капіталізацію власного капіталу. Впродовж 2016 року коефіцієнт має рівень 0,043 – 0,061, тобто невелика частка власного капіталу перебуває у мобільній формі; на кінець 2017 року коефіцієнт дорівнює 0,193, тобто частка власного капіталу в мобільній формі зростає. Все це свідчить про зростання ефективності використання власного капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». В ході аналізу капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» ми наголошували на тому, що впродовж 2016 – 2018 рр. у підприємства зростає його залежність від короткострокових позикових коштів. Це підтверджує рівень коефіцієнту концентрації позикового капіталу. На початок 2016 року він становить 0,48, на кінець року 0,501, на кінець 2017 року – 0,577, а на кінець 2018 року – 0,533. Тобто за аналізований період залежність підприємства від позикового капіталу зросла, але не критично, що суттєво не вплинуло на рівень фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів на початок 2016 року дорівнює 0,166, на кінець року – 0,106, на кінець 2017 року – 0,093, а на кінець 2018 року – 0,073, тобто поступово відбувається зниження питомої ваги довгострокових позикових коштів в структурі капіталу підприємства. Акцент переміщується в бік залучення короткострокових позикових коштів.

Таким чином, на рис. 2.6 представлено результати аналізу коефіцієнтів фінансової стійкості, згідно з яким ми бачимо стабільне зростання залежності підприємства від позикового капіталу; маневреність власного капіталу перебуває на низькому рівні; поступово знижується рівень коефіцієнта фінансової автономії. Тобто керівництву підприємства необхідно продовжувати здійснення спостереження з метою недопущення втрати фінансової стійкості та своєчасного реагування на зміни.

Рис. 2.6. Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Важливим етапом прогнозування ймовірності банкрутства є оцінювання рівня показників ефективності використання майна та капіталу.

Продуктивність праці впродовж 2016 – 2018 рр. має тенденцію до зростання, що є позитивним чинником, який характеризує використання трудових ресурсів. Так. За 2015 рік продуктивність праці склала 2242,9 тис.грн. на одну особу, за 2016 рік – 2368,8 тис.грн. на одну особу, за 2017 рік – 4147,6 тис.грн. на одну особу, а за 2018 рік – 5666,1 тис.грн. на одну особу. Можна стверджувати, що впродовж 2015 – 2018 рр. ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» ефективно використовує трудові ресурси, що дозволяє не тільки сплачувати заробітну плату своєчасно та в повному обсязі, а і реалізовувати політику мотивації персоналу до кращих результатів праці шляхом їх преміювання за трудові досягнення.

Наступним показником ефективності використання ресурсів, а саме основних засобів, є показник фондоддачі. У 2015 році він склав 2,163 у 2016 році – 2,055, у 2017 році – 2,526, у 2018 році – 2,851, тобто також спостерігається підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. Про це ми також наголошували у п.2.2 при аналізі активів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Перейдемо до аналізу коефіцієнтів оборотності, які характеризують ефективність використання оборотних активів. Оборотність дебіторської заборгованості (у днях обороту) у 2015 році дорівнює 63 дн., у 2016 році 121 день, у 2017 році 178 дн. та у 2018 р. – 210 днів, тобто впродовж досліджуваного періоду підприємство змінило політику управління дебіторською заборгованістю з помірної на агресивну та у 2018 р. вже надає відтермінування повернення грошових коштів за відвантажену продукцію на термін 210 днів, що негативно впливає на оборотність оборотних активів. Також спостерігається незначне, але також уповільнення оборотності запасів у 2015 – 2016 рр. Так, у 2015 році тривалість обороту запасів становила 102 дн., у 2016 році 117 дн.. У 2017 році оборотність запасів вже становить 87 днів, а у 2018 році 75 дні.

Таблиця 2.14

Показники оцінювання ефективності використання майна та капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
продуктивність праці, тис. гривень / особу	2 242,9	2 368,8	126,0	2 368,8	4 137,6	1 768,8	4 137,6	5 666,1	1 528,5
фондовіддача, гривень / гривень	2,163	2,055	-0,108	2,055	2,526	0,471	2,526	2,851	0,325
оборотність коштів у розрахунках (ОКРО), оборотів	5,696	2,987	-2,709	2,987	2,023	-0,964	2,023	1,712	-0,311
час обороту коштів у розрахунках (ЧОКР), днів	63	121	57	121	178	57	178	210	32
оборотність запасів, оборотів (ОЗО)	3,515	3,072	-0,443	3,072	4,155	1,083	4,155	4,823	0,668
час обороту запасів (ЧОЗ), днів	102	117	15	117	87	-31	87	75	-12
час обороту кредиторської заборгованості (ЧОКЗ), днів	202	264	62	264	263	0	263	267	4
тривалість операційного циклу (ТОЦ), днів	305	381	76	381	350	-31	350	342	-8
тривалість фінансового циклу, дн.	102	117	15	117	87	-31	87	75	-12
коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	0,176	0,335	0,159	0,335	0,494	0,159	0,494	0,584	0,090
оборотність власного капіталу, об.	2,382	1,850	-0,532	1,850	2,014	0,164	2,014	2,071	0,057
оборотність сукупного капіталу, об.	1,188	0,940	-0,248	0,940	0,912	-0,028	0,912	0,893	-0,019
коефіцієнт стійкості економічного росту	0,115	0,232	0,117	0,232	0,128	-0,104	0,128	0,153	0,025
поточна платоспроможність	-12532647	-17111806	-4579159	-17111806	-33947955	-16836149	-33947955	-35669795	-1721840
коефіцієнт Бівера	0,222	0,314	0,092	0,314	0,145	-0,169	0,145	0,180	0,035

Тобто суттєвих негативних проявів зниження ефективності використання коштів, що інвестовані в запаси, не виявлено, однак фінансове управління з метою прогнозування ймовірності банкрутства передбачає упереджуючі заходи з недопущення настання негативних наслідків.

Час обороту кредиторської заборгованості у 2015 році становить 202 дн., у 2016 р. 264 дн., у 2017 р. 263 дн., у 2018 р. 267 днів. Таким чином, впродовж аналізованого періоду підприємство практично не змінювало політику управління кредиторською заборгованістю, але спостерігається підвищення терміну повернення коштів і, як наслідок, зростання залежності підприємства від позикових коштів у вигляді кредиторської заборгованості (кошти клієнтів). За результатами аналізу коефіцієнтів оборотності нами розраховано тривалість операційного та фінансового циклів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Ми бачимо, що оборотні кошти, які інвестовано в запаси та дебіторську заборгованість обертаються у 2015 році за 305 дн., у 2016 р. за 381 дн., у 2017 році за 350 днів, а у 2018 році за 342 дн. Це означає, що впродовж цього періоду часу підприємство ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» може мати потребу у додатковому фінансуванні (як за рахунок власних коштів, так і за рахунок короткострокових позикових коштів).

Важливими з точки зору фінансового управління також є зміни тривалості фінансового циклу (циклу повного обороту грошових коштів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»). Тривалість фінансового циклу у 2015 році дорівнює 102 дні, у 2016 році 117 днів, у 2017 році 87 днів, а у 2018 році 75 днів. Така динаміка може вважатись позитивною тому, що скорочення тривалості фінансового циклу свідчить про оптимізацію залучення та відволікання грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь». Зрозуміло, що у 2018 році впродовж 75 днів підприємство ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» потребує пошуку додаткових джерел фінансування своєї поточної діяльності.

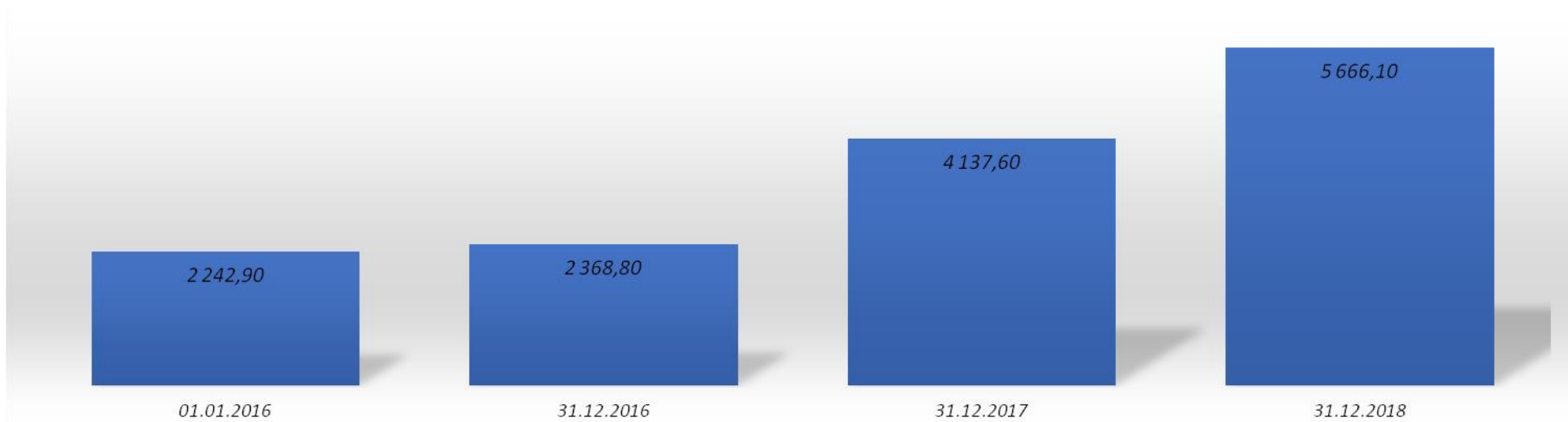
Узагальнюючим показником є коефіцієнт стійкості економічного росту. Так, у 2015 році він дорівнює 0,115, у 2016 році – 0,232; у 2017 році – 0,128; у 2018 році – 0,153, тобто за весь період коефіцієнт стійкості економічного росту має позитивну тенденцію росту, що також характеризує фінансово-господарську діяльність підприємства з позитивної точки зору.

Важливим етапом фінансового управління з метою прогнозування ймовірності банкрутства є розрахунок поточної платоспроможності в абсолютних показниках та коефіцієнту Бівера. Поточна платоспроможність в абсолютних показниках (див. табл. 2.14) є величиною нестабільною та стрімко знижується на кінець 2018 р.

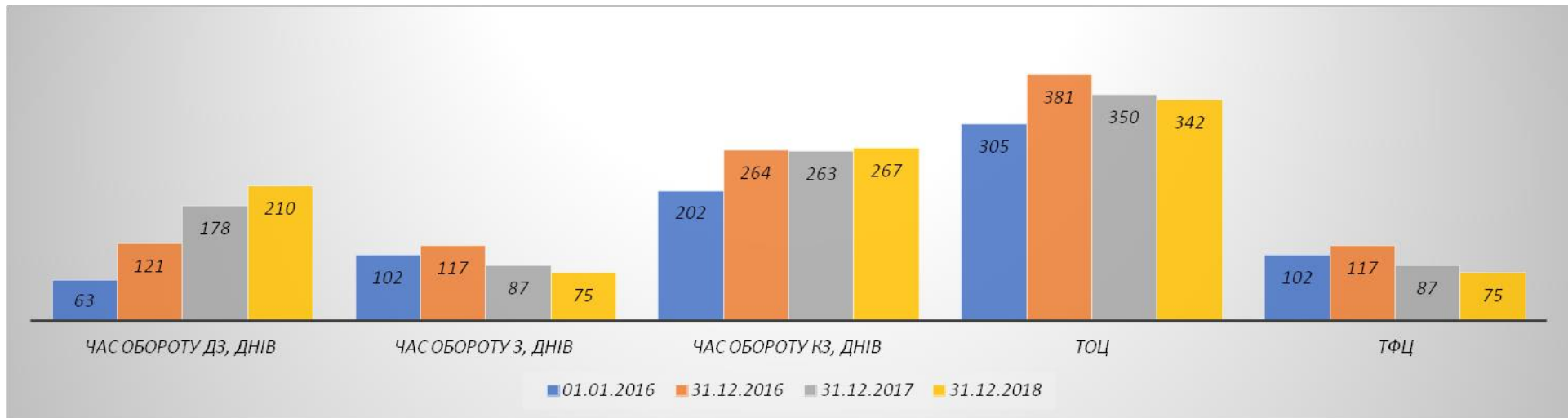
Коефіцієнт Бівера визначається, як співвідношення суми фінансового доходу (чистий прибуток плюс амортизація) до загальної суми зобов'язань підприємства. Важливість цього показника для фінансового управління полягає в тому, що в чисельнику показника (чистий прибуток та сума амортизаційних відрахувань) відображено інтереси власників бізнесу (це їх власні фінансові ресурси, які вони мають змогу спрямовувати на потреби розвитку власного бізнесу). Знаменник – це всі фінансові зобов'язання підприємства, структура та обсяг цих фінансових зобов'язань свідчить про ступінь готовності відповідати за обрану фінансову траєкторію, якою рухається підприємство, виходячи зі своїх фінансових можливостей.

В механізмі розрахунку коефіцієнта Бівера враховано інтереси груп, одна з яких має на меті акумулювати (накопичити, консолидувати капітал) власні фінансові ресурси, а друга – використати ці фінансові ресурси найбільш ефективно в господарському обороті. У 2015 році цей показник становить 0,22, а у 2016 році – 0,314. Це найвищий рівень показника. Вже у 2017 році він знижується до 0,145, а у 2018 році знов зростає до 0,18, але не досягає рівня 2016 року і навіть нижче за рівень 2015 року. Таким чином, найбільш продуктивним з точки зору фінансового управління ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з цього питання був 2016 рік.

Аналіз деяких показників оборотності наведений на рис. 2.7 – 2.9.

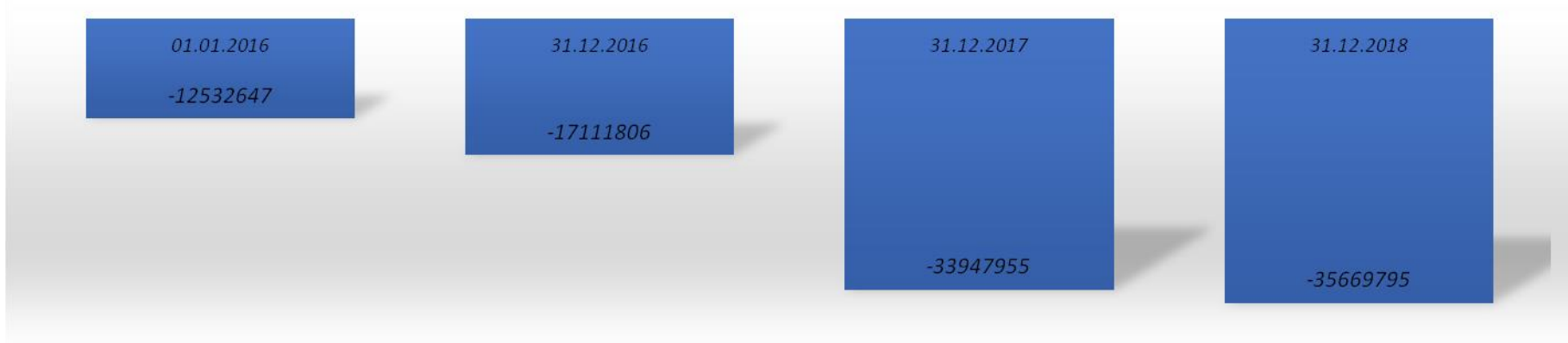

Рис. 2.7. Аналіз показника продуктивності праці на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

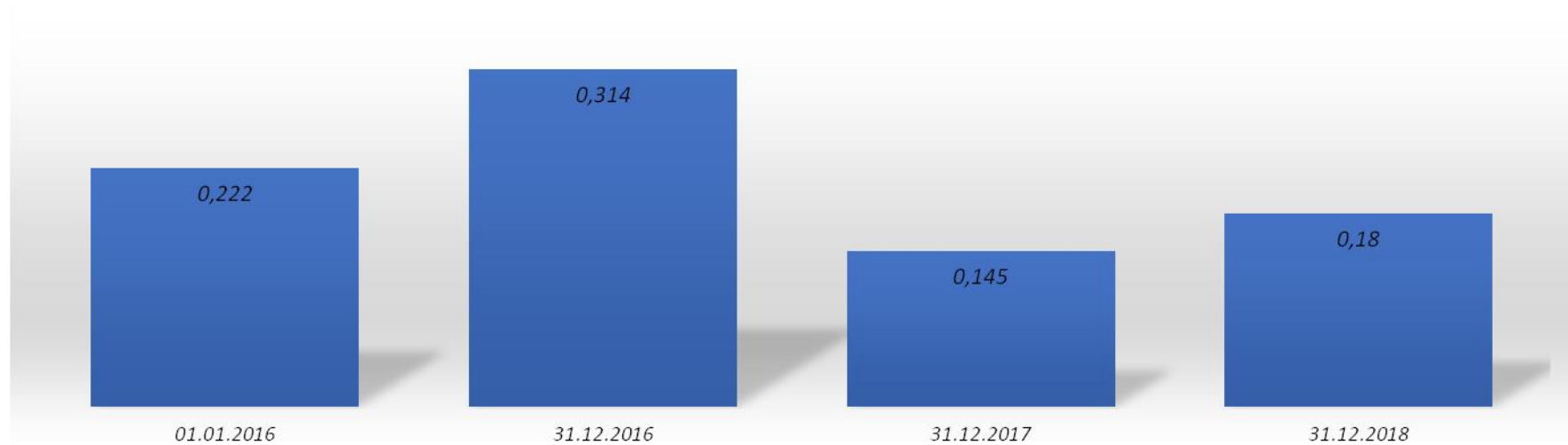

Рис. 2.8. Аналіз тривалості обороту ДЗ, КЗ та ТОЦ і ТФЦ на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Рис. 2.9. Аналіз абсолютних показників поточної платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

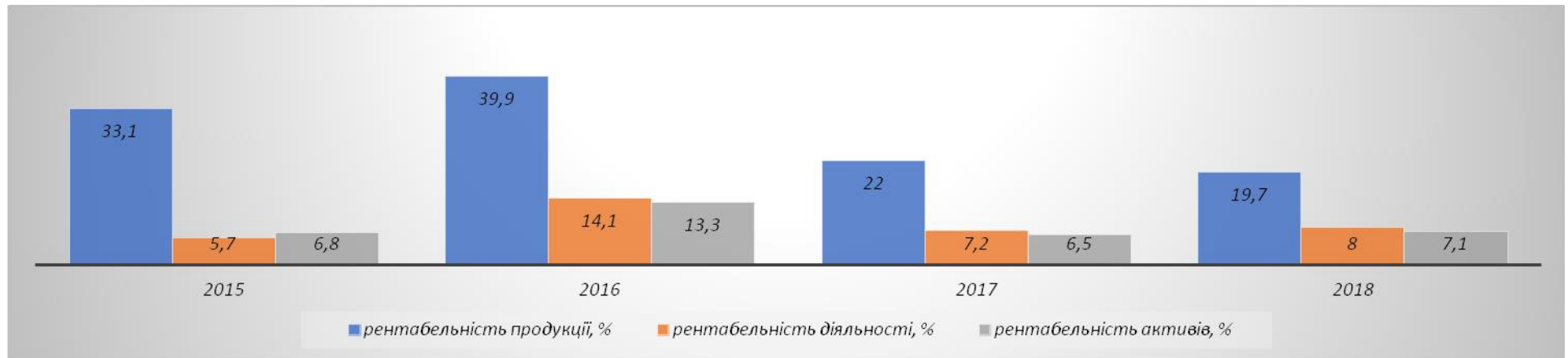

Рис. 2.10. Аналіз коефіцієнта Бівера

За результатами аналізу ми бачимо, що спостерігається стійка тенденція зростання періоду відволікання грошових коштів із поточного господарського обороту в дебіторську заборгованість. Також звертає на себе увагу зростання періоду обороту кредиторської заборгованості, причому темп росту тривалості обороту кредиторської заборгованості значно нижче за темп росту періоду обороту дебіторської заборгованості. Так, темп росту періоду обороту дебіторської заборгованості становить 333%, а темп росту періоду обороту кредиторської заборгованості – 132%. Тобто, впродовж 2016 – 2018 рр. наше підприємство знаходиться в *гірших* умовах з комерційного кредитування.

Важливим етапом аналізу результатів фінансово-господарської діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» є аналіз показників рентабельності (табл. 2.15 та рис. 2.11). Рентабельність продукції підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2015 році становить 33,1%, що з точки зору економіки підприємства є достатнім рівнем рентабельності. У 2016 році цей показник зростає до 39,9% та є найбільш ефективним за всі роки, що досліджується діяльність підприємства. Вже у 2017 році рентабельність продукції становить лише 22%, але таким рівнем рентабельності не може похизуватись ні одне підприємство Запорізької області, тому вважаємо, що і у 2017 році підприємство працювало ефективно на ринку його товарної продукції.

У 2018 році рентабельність продукції становила 19,7%, тобто спостерігається негативна тенденція зниження конкурентних позицій підприємства на товарному ринку. Позитивним є той факт, що впродовж досліджуваного періоду 2015 – 2016 рр. ми спостерігаємо зростання ефективності використання активів. Рентабельність активів зросла з 6,8% до 13,3%, що пояснюється підвищенням завантаження виробничих потужностей підприємства та сприятливою ціновою позицією підприємства на товарному ринку. Але вже до кінця 2017 року рентабельність активів знизилась до 6,5%, а до кінця 2018 року – зросла лише до рівня 7,1%, тобто досягла рівня 2015 року.

Рис. 2.11. Аналіз показників рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Таблиця 2.15

Показники рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік	на початок року	на кінець року	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
рентабельність продукції, %	33,1	39,9	6,8	39,9	22,0	-17,9	22,0	19,7	-2,3
рентабельність діяльності, %	5,7	14,1	8,4	14,1	7,2	-7,0	7,2	8,0	0,8
рентабельність активів, %	6,8	13,3	6,5	13,3	6,5	-6,8	6,5	7,1	0,6
рентабельність сукупного капіталу, %	6,8	13,3	6,5	13,3	6,5	-6,8	6,5	7,2	0,7
рентабельність власного капіталу, %	13,7	26,2	12,5	26,2	14,4	-11,7	14,4	16,5	2,1
період окупності власного капіталу	7,301	3,821	-3,480	3,821	6,931	3,110	6,931	6,052	-0,879

Слід зауважити, що позитивною є динаміка та тенденція росту рентабельності власного капіталу. Так, рентабельність власного капіталу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2015 році дорівнює 13,7%, у 2016 році – 26,2%, у 2017 році – 14,4%, а у 2018 році – 16,5%. Знову ми спостерігаємо закономірність найбільш ефективної роботи у 2016 році, але за підсумками роботи у 2018 році рівень рентабельності власного капіталу вище за рівень 2015 р. та 2017 р. Також ми з'ясували, що впродовж досліджуваного періоду прискорюється період окупності власного капіталу, а саме: у 2015 році він складає 7,3 р., у 2016 р. – 3,8 р.; у 2017 р. – 6,9 р.; у 2018 р. – 6 р., тобто в більш короткий проміжок часу власники підприємства отримують приріст власного капіталу, інвестованого у господарську діяльність ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

Таким чином, за результатами аналізу показників рентабельності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» ми можемо стверджувати, що підприємство є рентабельним, однак деякі негативні тенденції потребують додаткових аналітичних досліджень щодо оцінювання ймовірності банкрутства за допомогою фінансового аналізу.

Узагальнення коефіцієнтного аналізу та фінансового аналізу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити наступні узагальнюючі висновки:

- баланс підприємства є ліквідним, а підприємство платоспроможним, однак абсолютна платоспроможність знаходиться на наднизькому рівні;
- фінансова стійкість підприємства перебуває на достатньому рівні та дозволяє йому своєчасно розраховуватись за своїми обов'язками, але спостерігається підвищення залежності підприємства від позикових коштів;
- підприємство ефективно використовує майно та капітал у ході здійснення господарської діяльності;

- рентабельність підприємства перебуває на достатньо високому рівні, але необхідно здійснити прогнозування тенденції зміни рівня показників рентабельності.

Слід зауважити, що найбільш ефективним вважається 2016 рік, а впродовж 2017 – 2018 рр. спостерігались негативні тенденції, які потребують впливу шляхом прийняття управлінських рішень та недопущення погіршення умов функціонування підприємства у майбутньому. Вважаємо за потрібним використати можливості фінансового аналізу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» для прогнозування ймовірності банкрутства.

2.4. Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Прибуток – це частина заново створеної вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. Підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість пройде відповідну стадію обороту і набере грошової форми. Отже, об'єктивна основа існування прибутку пов'язана з необхідністю первинного розподілу додаткового продукту. Прибуток – це форма реалізації вартості в основному додаткового продукту. Однак прибуток включає і частину вартості необхідного продукту. Прибуток підприємств сфери матеріального виробництва – це частина національного доходу, що в результаті його первинного розподілу набирає форми чистого доходу підприємств.

Водночас прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. Тому прибуток відбиває її результати і зазнає впливу багатьох чинників. Є особливості у формуванні прибутку підприємств залежно від сфери їхньої діяльності, галузі господарства, форми власності, розвитку ринкових відносин. Отже, на формування абсолютної суми прибутку підприємства впливають результати, тобто ефективність його фінансово-господарської діяльності; сфера діяльності; галузь господарства; установлені

законодавством умови обліку фінансових результатів. Прибуток – це показник, що формується на мікрорівні. Прибуток народного господарства – це результат діяльності окремих підприємств, галузей економіки, розвитку окремих сфер, структурних зрушень в економіці, змін в порядку обліку фінансових результатів.

Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити такі висновки щодо тенденцій фінансових результатів (табл. 2.16 – 2.18):

- темп росту чистого доходу у 2015 – 2016 рр. складає 105,6%; темп росту чистого доходу у 2016 – 2017 рр. складає 141,0%; темп росту чистого доходу у 2017 – 2018 рр. складає 126,5%;
- питома вага чистого прибутку у 2015 – 2016 рр. 5,7% та 14,1%; у 2016 – 2017 рр. – 14,1% та 7,2%; у 2017 – 2018 рр. – 7,2% та 8,0% тобто підприємство має власні фінансові ресурси, які можуть бути спрямовані на модернізацію основних засобів;
- темп росту собівартості реалізованої продукції у 2015 – 2016 рр. складає 100,5%; темп росту у 2016 – 2017 рр. складає 161,6%, тобто випереджує темп росту чистого доходу; темп росту у 2017 – 2018 рр. складає 129%. Тобто також випереджує темп росту чистого доходу; таким чином, спостерігається зростання питомої ваги собівартості і, як наслідок, відбувається втрата можливості формування прибутку.

Валовий прибуток характеризує ефективність цінової політики підприємства. У 2015 – 2016 рр. темп росту валового прибутку складає 121,1%; у 2016 – 2017 рр. тільки 89,2%, тобто вже на рівні валового прибутку спостерігається негативна тенденція втрати його частини в результаті росту собівартості. У 2017 – 2018 рр. темп росту валового прибутку складає 115,4%, тобто відновила тенденція росту валового прибутку, що є позитивним чинником.

Таблиця 2.16

Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2015 – 2016 рр.

Стаття	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у чистому доході від реалізації		Відхилення		
		за попередній період	За звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	31395478	33158709	100,0	100,0	1763231	0,0	105,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(23582269)	(23699479)	-75,1	-71,5	-117210	3,6	100,5
Валовий: прибуток	2090	7813209	9459230	24,9	28,5	1646021	3,6	121,1
Інші операційні доходи	2120	487233	489298	1,6	1,5	2065	-0,1	100,4
Адміністративні витрати	2130	(524959)	(711508)	-1,7	-2,1	-186549	-0,4	135,5
Витрати на збут	2150	(2153886)	(2486375)	-4,6	-4,2	-332489	0,4	115,4
Інші операційні витрати	2180	(311131)	(333717)	-1,0	-1,0	-22586	0,0	107,3
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	5660818	7063218	18,0	21,3	1402400	3,3	124,8
Інші фінансові доходи	2220	5873	24563	0,0	0,1	18690	0,1	418,2
Інші доходи	2240	4577	27393	0,0	0,1	22816	0,1	598,5
Фінансові витрати	2250	(3376174)	(1365189)	-10,8	-4,1	2010985	6,7	40,4
Інші витрати	2270	(159448)	(44977)	-0,5	-0,1	114471	0,4	28,2
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	2135646	5705008	6,8	17,2	3569362	10,4	267,1
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(330678)	(1014925)	-1,1	-3,1	-684247	-2,0	306,9
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1804968	4690083	5,7	14,1	2885115	8,4	259,8

Таблиця 2.17

Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 – 2017 рр.

Стаття	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у чистому доході від реалізації		Відхилення		
		за попередній період	За звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	33158709	46746886	100,0	100,0	13588177	0,0	141,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(23699479)	(38309499)	-71,5	-82,0	-14610020	-10,5	161,6
Валовий: прибуток	2090	9459230	8437387	28,5	18,0	-1021843	-10,5	89,2
Інші операційні доходи	2120	489298	204781	1,5	0,4	-284517	-1,1	41,9
Адміністративні витрати	2130	(711508)	(806736)	-2,1	-1,7	-95228	0,4	113,4
Витрати на збут	2150	(1840085)	(2153886)	-5,5	-4,6	-313801	0,9	117,1
Інші операційні витрати	2180	(333717)	(470612)	-1,0	-1,0	-136895	0,0	141,0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	7063218	5210934	21,3	11,1	-1852284	-10,2	73,8
Інші фінансові доходи	2220	24563	28963	0,1	0,1	4400	0,0	117,9
Інші доходи	2240	27393	12402	0,1	0,0	-14991	-0,1	45,3
Фінансові витрати	2250	(1365189)	(880515)	-4,1	-1,9	484674	2,2	64,5
Інші витрати	2270	(44977)	(292282)	-0,1	-0,6	-247305	-0,5	649,8
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5705008	4079502	17,2	8,7	-1625506	-8,5	71,5
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(1014925)	(730953)	-3,1	-1,6	283972	1,5	72,0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4690083	3348549	14,1	7,2	-1341534	-6,9	71,4

Таблиця 2.18

Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2017 – 2018 рр.

Стаття	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у чистому доході від реалізації		Відхилення		
		за попередній період	За звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	46746886	59153818	100,0	100,0	12406932	0,0	126,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(38309499)	(49414580)	-82,0	-83,5	-11105081	-1,5	129,0
Валовий: прибуток	2090	8437387	9739238	18,0	16,5	1301851	-1,5	115,4
Інші операційні доходи	2120	204781	556089	0,4	0,9	351308	0,5	271,6
Адміністративні витрати	2130	(806736)	(912790)	-1,7	-1,5	-106054	0,2	113,1
Витрати на збут	2150	(2153886)	(2486375)	-4,6	-4,2	-332489	0,4	115,4
Інші операційні витрати	2180	(470612)	(418812)	-1,0	-0,7	51800	0,3	89,0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	5210934	6477350	11,1	11,0	1266416	-0,1	124,3
Інші фінансові доходи	2220	28963	117217	0,1	0,2	88254	0,1	404,7
Інші доходи	2240	12402	100	0,0	0,0	-12302	0,0	0,8
Фінансові витрати	2250	(880515)	(704229)	-1,9	-1,2	176286	0,7	80,0
Інші витрати	2270	(292282)	(220087)	-0,6	-0,4	72195	0,2	75,3
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	4079502	5670351	8,7	9,6	1590849	0,9	139,0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(730953)	(951142)	-1,6	-1,6	-220189	0,0	130,1
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	3348549	4719209	7,2	8,0	1370660	0,8	140,9

Висновки до розділу 2

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» являє собою підприємство з повним металургійним циклом. Предметом діяльності підприємства є виробництво та збут металургійної продукції, металовиробів виробничого і побутового призначення, інших супутніх видів продукції металургійного циклу. Крім того, здійснюється виробництво та збут іншої продукції промислово-технічного призначення, сільськогосподарської продукції, товарів народного споживання і продуктів харчування.

Чистий дохід від реалізації продукції впродовж 2016 – 2018 рр. стабільно зростає, на 13 588 177 тис.грн. у 2016 – 2017 рр. та на 12 406 932 тис.грн. у 2017 – 2018 рр. Темп росту чистого доходу від реалізації становить 140,98% у 2016 – 2017 рр. та 126,54% у 2017 – 2018 рр. Таким чином, зростання чистого доходу у 2017 – 2018 рр. уповільнюється. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. становить 161,65%, тобто темп росту собівартості перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він склав 89,2%. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2017 – 2018 рр. становить 128,99%, тобто він також перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції в цьому ж періоді. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він складає 92,6%. Аналогічна тенденція спостерігається на рівні операційного прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 73,78%, а у 2017 – 2018 рр. 40,98%) та на рівні чистого прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 71,4%, а у 2017 – 2018 рр. 53,9%).

Не дивлячись на те, що підприємство є прибутковим, негативна тенденція відносно основних фінансових результатів потребує додаткових обстежень негативних тенденцій.

За період 2016 – 2018 рр. за результатами прогнозування складу та структури активів шляхом фінансового аналізу спостерігаються такі зміни у складі та структурі майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»:

- зростає балансова вартість майна;
- зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;
- такі зміни супроводжуються зростанням чистого доходу від реалізації продукції у 2016 – 2017 рр. на 40,98%, а у 2017 – 2018 рр. на 26,54%;
- у підприємства стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості;
- також зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами.

Фінансовий аналіз структури капіталу показав, що чітко прослідковується зміна політики фінансування. Перевагу надається залученню короткострокових позикових коштів, зокрема, у вигляді короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Цей вид заборгованості є безоплатним джерелом фінансування поточної діяльності, але в тому випадку, якщо підприємство не порушує свої зобов'язання за договорами з партнерами з господарської діяльності.

Узагальнення коефіцієнтного аналізу та фінансового аналізу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити наступні узагальнюючі висновки:

- баланс підприємства є ліквідним, а підприємство платоспроможним, однак абсолютна платоспроможність знаходиться на наднизькому рівні;
- фінансова стійкість підприємства перебуває на достатньому рівні та дозволяє йому своєчасно розраховуватись за своїми обов'язками, але спостерігається підвищення залежності підприємства від позикових коштів;

- підприємство ефективно використовує майно та капітал у ході здійснення господарської діяльності;
- рентабельність підприємства перебуває на достатньо високому рівні, але необхідно здійснити прогнозування тенденції зміни рівня показників рентабельності.

Слід зауважити, що найбільш ефективним вважається 2016 рік, а впродовж 2017 – 2018 рр. спостерігались негативні тенденції, які потребують впливу шляхом прийняття управлінських рішень та недопущення погіршення умов функціонування підприємства у майбутньому. Вважаємо за потрібним використати можливості аналізу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» для прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити такі висновки щодо тенденцій фінансових результатів:

- темп росту чистого доходу у 2015 – 2016 рр. складає 105,6%; темп росту чистого доходу у 2016 – 2017 рр. складає 141,0%; темп росту чистого доходу у 2017 – 2018 рр. складає 126,5%;
- питома вага чистого прибутку у 2015 – 2016 рр. 5,7% та 14,1%; у 2016 – 2017 рр. – 14,1% та 7,2%; у 2017 – 2018 рр. – 7,2% та 8,0% тобто підприємство має власні фінансові ресурси, які можуть бути спрямовані на модернізацію основних засобів;
- темп росту собівартості реалізованої продукції у 2015 – 2016 рр. складає 100,5%; темп росту у 2016 – 2017 рр. складає 161,6%, тобто випереджує темп росту чистого доходу; темп росту у 2017 – 2018 рр. складає 129%. Тобто також випереджує темп росту чистого доходу; таким чином, спостерігається зростання питомої ваги собівартості і, як наслідок, відбувається втрата можливості формування прибутку.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПАТ ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

3.1. Удосконалення політики фінансування поточної діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Обмеження щодо фінансового ризику дає можливість контролювати рівень фінансового ризику щодо сформованої структури капіталу, характеризує ступінь фінансового ризику показник фінансового важеля, тобто співвідношення позикового і власного капіталу. Чим вище значення фінансового важеля, тим вищий рівень фінансового ризику, оскільки фінансовий ризик зростає при зростанні концентрації позикового капіталу у структурі капіталу.

Одне із головних завдань діяльності підприємства – максимізація рівня рентабельності власного капіталу за заданим рівнем фінансового ризику. Одним із основних механізмів реалізації цього завдання є «фінансовий леверидж».

Фінансовий важіль (леверидж) характеризує використання підприємством позикових засобів, яке впливає на величину рентабельності власного капіталу. Фінансовий важіль є об'єктивний фактор, що виникає з появою позикових засобів в обсязі використовуваного підприємством капіталу, що дозволяє йому отримати додатковий прибуток на власний капітал. Ефект фінансового важеля – це приріст рентабельності власних коштів, отриманий завдяки використанню позикових засобів.

Ідея фінансового важеля по американській концепції полягає в оцінці рівня ризику по коливаннях чистого прибутку, викликаним постійною величиною витрат підприємства по обслуговуванню боргу. Його дія проявляється в тому, що будь-яка зміна операційного прибутку породжує більш суттєву зміну чистого прибутку. Кількісно ця залежність

характеризується показником сили впливу фінансового важеля. Він показує, у скільки разів прибуток до вирахування відсотків і податків перевершує чистий прибуток. Нижньою межею коефіцієнта є одиниця. Чим більше відносний обсяг залучених підприємством позикових коштів, тим більше що виплачується по них сума відсотків, вище сила впливу фінансового важеля, більш варіабельна чистий прибуток. Таким чином, підвищення частки позикових фінансових ресурсів в загальній сумі довгострокових джерел коштів, що за визначенням рівносильно зростанню сили впливу фінансового важеля, за інших рівних умов, призводить до більшої фінансової нестабільності, що виражається в меншій передбачуваності величини чистого прибутку.

Чим вище сила впливу фінансового важеля, тим більше нелінійний характер набуває зв'язок між чистим прибутком і прибутком до відрахування відсотків і податків. Незначна зміна (зростання або убавання) прибутку до вирахування відсотків і податків в умовах високого фінансового важеля може призвести до значної зміни чистого прибутку.

Європейська концепція фінансового важеля характеризується показником ефекту фінансового важеля, що відображає рівень додатково генерованого прибутку на власний капітал при різній частці використання позикових коштів. Такий спосіб розрахунку широко використовується в країнах континентальної Європи (Франція, Німеччина та ін.)

Ефект фінансового важеля показує, на скільки процентів збільшується рентабельність власного капіталу в результаті залучення позикових коштів в оборот підприємства. Він виникає в тих випадках, коли економічна рентабельність вище кредитного проценту.

Ефект фінансового важеля відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок різної частини використання позикових засобів і розраховується за формулою (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ефект фінансового важеля

Показники	Формула розрахунку	Нормативне значення (позитивна тенденція)
Податковий коректор (ПКфв)	$(1 - (\text{Сума податку на прибуток} / \text{Прибуток до оподаткування}))$	Зростання
Диференціал (Дфв)	$((\text{Прибуток до оподаткування} / \text{Середньорічна вартість активів}) - (\text{Фінансові витрати} / \text{Середньорічна величина позикового капіталу}))$	> 0 , зростання
Коефіцієнт фінансового важеля (Кфв)	$(\text{Позиковий капітал}) / (\text{Власний капітал})$	≤ 1 , зменшення
Ефект фінансового важеля	$\text{ПКфв} * \text{Дфв} * \text{Кфв}$	

У формулі розрахунку ефекту фінансового важеля три складові. Податковий коректор фінансового важеля, який показує, якою мірою проявляється ефект фінансового важеля у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку. Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток установлюється законодавством. Разом з тим, у процесі управління фінансовим левериджем диференціал податкового коректора може бути використаний у таких випадках:

- 1) якщо за різними видами діяльності підприємствам установлені диференційовані ставки оподаткування прибутку;
- 2) якщо за окремими видами діяльності підприємство використовує податкові пільги на прибуток;
- 3) якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у вільних економічних зонах своєї країни, де діє пільговий режим оподаткування на прибуток;
- 4) якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у державах з більш низьким рівнем оподаткування на прибуток.

У цих випадках, впливаючи на галузеву або регіональну структуру виробництва, можна знизити середню ставку оподаткування прибутку, тобто

підвищити вплив податкового коректора фінансового левериджу на його ефект (при інших рівних умовах).

Диференціал фінансового важеля, що характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процента за кредит. Диференціал може бути:

1) позитивним, якщо рентабельність активів вище середньої ставки відсотка (ефект фінансового важеля позитивний);

2) рівним нулю, якщо рентабельність активів дорівнює середній ставці відсотка (ефект фінансового важеля нульовий);

3) негативним, якщо рентабельність активів нижче середньої ставки відсотка (ефект фінансового важеля негативний).

Коефіцієнт фінансового левериджу, що характеризує суму позиченого капіталу, який використовує підприємство, із розрахунку на одиницю власного капіталу. Виділення цих складових дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу у процесі фінансової діяльності підприємства. Коефіцієнт фінансового левериджу – це важіль, що вказує на позитивний або негативний ефект, який отримується за рахунок відповідного значення його диференціалу. При позитивному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде позитивно впливати на підвищення приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу і, навпаки, при негативному значенні диференціалу приріст коефіцієнта фінансового левериджу збільшить темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Знання механізму впливу фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано управляти вартістю і структурою капіталу підприємства.

Результати розрахунків ефекту фінансового важеля ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Ефект фінансового важеля 2015-2018 рр. ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Ситуація на підприємстві
Податковий коректор (ПКфв)	0,82	0,78	0,78	0,8	Рівень навантаження практично не змінюється
Диференціал (ДФв)	-0,227	0,067	0,045	0,065	Рівень диференціалу змінюється з від'ємного на позитивне значення, але залишається низьким
Коефіцієнт фінансового важеля (Кфв)	0,723	0,798	1,069	1,171	Рівень коефіцієнта зростає та свідчить про посилення залежності від позикових коштів
Ефект фінансового важеля	-0,13	0,042	0,037	0,061	Рівень ефекту зростає, але має низьке значення

$$2015 \text{ рік: } (1 - 0,18) \times \left(\frac{2135646}{30093898} - \frac{3376174}{11323717} \right) \times \left(\frac{11323717}{15657806} \right) =$$

$$= 0,82 \times (0,071 - 0,298) \times (0,723) = -0,131$$

$$2016 \text{ рік: } (1 - 0,22) \times \left(\frac{5705008}{35288183} - \frac{1365189}{14304015,5} \right) \times \left(\frac{14304015,5}{17921730} \right) = 0,78 \times (0,162 - 0,096) \times 0,798 = 0,042$$

$$2017 \text{ рік: } (1 - 0,22) \times \left(\frac{4079502}{51234771} - \frac{880515}{24815183} \right) \times \left(\frac{24815183}{23208623,5} \right) = 0,78 \times (0,0796 - 0,035) \times 1,069 = 0,037$$

$$2018 \text{ рік: } (1 - 0,2) \times \left(\left(\frac{5670351}{66226359} \right) - \left(\frac{704229}{33447329,5} \right) \right) \times \left(\frac{33447329,5}{28562321,5} \right) = 0,8 \times (0,085 - 0,021) \times 1,171 = 0,061$$

У 2015 році ефект фінансового важеля має від'ємне значення (-13,1%), тобто економічна рентабельність нижче за середню відсоткову ставку процента. В цьому періоді залучення позикових коштів є неефективним для ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

У 2016 році ситуація дещо покращилась. Ефект фінансового важеля дорівнює 4,2%, тобто від залучення позикових коштів підприємство отримало додатковий позитивний ефект.

Аналогічна ситуація спостерігається і в 2017 році, однак рівень ефекту складає 3,7%. У 2018 році ситуація покращилась і ефект фінансового важеля складає 6,1%.

У 2018 році залежність підприємства від позикових коштів є найвищою. Очікуваного ефекту від залучення позикових коштів підприємство не отримує, прибуток, що формує підприємство має низький рівень та не покриває в достатньому обсязі фінансові витрати, тобто економічна рентабельність не суттєво перевищує середню розрахункову ставку відсотка.

Така ситуація потребує додаткових управлінських рішень стосовно управління кредиторською заборгованістю.

Аналіз кредиторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» впродовж 2016 – 2018 рр. представлений в табл. 3.3 – 3.5.

Таблиця 3.3

Аналіз поточних зобов'язань ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2016 році

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в поточних зобов'язаннях, %	тис. грн	частка в поточних зобов'язаннях, %	тис. грн	частки в поточних зобов'язаннях, %	темп росту, %
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 690 828	23,8	2 985 146	17,3	294 318	-6,5	110,9
Векселі видані	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	18 589	0,2	14 645	0,1	-3 944	-0,1	78,8
за товари, роботи, послуги	5 679 226	50,2	11 282 625	65,3	5 603 399	15,1	198,7
за розрахунками з бюджетом	472 291	4,2	170 520	1,0	-301 771	-3,2	36,1
за у тому числі з податку на прибуток	430 701	3,8	114 570	0,7	-316 131	-3,1	26,6
за розрахунками зі страхування	10 950	0,1	10 307	0,1	-643	0,0	94,1
за розрахунками з оплати праці	45 754	0,4	48 660	0,3	2 906	-0,1	106,4
за одержаними авансами	10 475	0,1	21 322	0,1	10 847	0,0	203,6
за розрахунками з учасниками	13 974	0,1	13 974	0,1	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	89 943	0,8	98 428	0,6	8 485	-0,2	109,4
Доходи майбутніх періодів	419	0,0	394	0,0	-25	0,0	94,0
Інші поточні зобов'язання	2 291 268	20,2	2 638 293	15,3	347 025	-5,0	115,1
Усього поточні зобов'язання та забезпечення (розділ III)	11 323 717	100,0	17 284 314	100,0	5 960 597	0,0	152,6

Загальний обсяг поточних зобов'язань зріс з 11323717 тис.грн. на початок 2016 року до 17284314 тис.грн. на кінець року, темп росту складає 152,6%. Таке зростання відбулось за рахунок:

- зростання короткострокових кредитів банків на 294318 тис.грн. або на 10,9%;
- зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги з 5679226 тис.грн. до 11282625 тис.грн., або на 98,7%;
- зростання заборгованості з оплати праці на 6,4%;
- зростання поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами з 10475 тис.грн. до 21322 тис.грн. або на 103,6%;
- зростання поточних забезпечень на 9,4%;
- зростання інших поточних зобов'язань на 347025 тис.грн. або на 15,1%.

Таблиця 3.4

Аналіз поточних зобов'язань ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2017 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в поточних зобов'язаннях, %	тис. грн	частка в поточних зобов'язаннях, %	тис. грн	частки в поточних зобов'язаннях, %	темп росту, %
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2 985 146	17,3	3 044 256	9,4	59 110	-7,9	102,0
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	14 645	0,1	13 516	0,0	-1 129	0,0	92,3
за товари, роботи, послуги	11 282 625	65,3	26 157 728	80,9	14 875 103	15,6	231,8
за розрахунками з бюджетом	170 520	1,0	295 621	0,9	125 101	-0,1	173,4
за у тому числі з податку на прибуток	114 570	0,7	238 111	0,7	123 541	0,1	207,8
за розрахунками зі страхування	10 307	0,1	11 526	0,0	1 219	0,0	111,8
за розрахунками з оплати праці	48 660	0,3	58 119	0,2	9 459	-0,1	119,4
за одержаними авансами	21 322	0,1	7 766	0,0	-13 556	-0,1	36,4
за розрахунками з учасниками	13 974	0,1	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	98 428	0,6	128 887	0,4	30 459	-0,2	130,9
Доходи майбутніх періодів	394	0,0	369	0,0	-25	0,0	93,7
Інші поточні зобов'язання	2 638 293	15,3	2 614 290	8,1	-24 003	-7,2	99,1
Усього поточні зобов'язання та забезпечення (розділ III)	17 284 314	100,0	32 346 052	100,0	15 061 738	0,0	187,1

Загальний обсяг поточних зобов'язань у 2017 році зростає з 17284 тис.грн. до 32346052 тис.грн., або на 87,1%. Зростання обсягу поточних зобов'язань відбулось за рахунок:

- зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги з 11282625 тис.грн. до 26157728 тис.грн., темп росту складає 231,8%;
- зростання поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом на 125101 тис.грн. або на 73,4%;
- зростання поточних зобов'язань зі страхування на 11,8% та з оплати праці на 19,4%;
- зростання поточних забезпечень на 30,9% або на 30459 тис.грн.

Таблиця 3.5

Аналіз поточних зобов'язань ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 році

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в поточних зобов'язаннях, %	тис. грн	частка в поточних зобов'язаннях, %	тис. грн	частки в поточних зобов'язаннях, %	темп росту, %
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	3 044 256	9,4	3 016 618	8,7	-27 638	-0,7	99,1
Поточна кредиторська заборгованість:							
за довгостроковими зобов'язаннями	13 516	0,0	13 516	0,0	0	0,0	100,0
за товари, роботи, послуги	26 157 728	80,9	28 767 509	83,3	2 609 781	2,4	110,0
за розрахунками з бюджетом	295 621	0,9	87 408	0,3	-208 213	-0,7	29,6
за у тому числі з податку на прибуток	238 111	0,7	16 963	0,0	-221 148	-0,7	7,1
за розрахунками зі страхування	11 526	0,0	18 244	0,1	6 718	0,0	158,3
за розрахунками з оплати праці	58 119	0,2	83 159	0,2	25 040	0,1	143,1
за одержаними авансами	7 766	0,0	10 503	0,0	2 737	0,0	135,2
за розрахунками з учасниками	13 974	0,0	13 974	0,0	0	0,0	100,0
Поточні забезпечення	128 887	0,4	162 775	0,5	33 888	0,1	126,3
Доходи майбутніх періодів	369	0,0	353	0,0	-16	0,0	95,7
Інші поточні зобов'язання	2 614 290	8,1	2 374 568	6,9	-239 722	-1,2	90,8
Усього поточні зобов'язання та забезпечення (розділ III)	32 346 052	100,0	34 548 607	100,0	2 202 555	0,0	106,8

Зростання загального обсягу поточних зобов'язань у 2018 році уповільнюється і складає всього 2202555 тис.грн. або 106,8%. Таке зростання відбулось за рахунок зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 10%; поточних зобов'язань зі страхування та з оплати праці; поточних забезпечень на 26,3%.

Фінансова ситуація на підприємстві потребує розробки політики управління кредиторською заборгованістю. Підводячи підсумки слід зазначити, що такого поняття як кредиторська заборгованість не можна дати однозначну оцінку. Позикові кошти необхідні для розвитку підприємства. Однак, неграмотне управління може призвести до збільшення заборгованості і неможливості розрахуватися за боргами. З іншого боку при вмілому керівництві, за допомогою позикових коштів можна зберегти і примножити власні кошти.

Управління кредиторською заборгованістю включає в себе:

- розкриття організаційно-економічних особливостей природи кредиторської заборгованості;
- визначення системи показників стану та оцінки ефективності кредиторської заборгованості;
- виділення оптимального управління кредиторською заборгованістю;
- пропозиція методів підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю на основі її оптимізації (або мінімізації).

Удосконалення управління кредиторською заборгованістю ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» може бути проведено за допомогою двох основних варіантів: оптимізації кредиторської заборгованості та мінімізації кредиторської заборгованості.

Оптимізація – пошук нових рішень, за допомогою яких кредиторська заборгованість і її зміна зможуть чинити на підприємство позитивний вплив (збільшення статутного капіталу, збільшення резервного капіталу та ін.). Мінімізація – механізм управління кредиторською заборгованістю, при якому існуюча кредиторська заборгованість зводиться до її зменшення, аж до повного погашення.

Розглянемо методику оптимізації кредиторської заборгованості в режимах відстрочки оплати і передоплати, що ґрунтуються на концепції оптимізації. Ключовим аспектом оптимізації та мінімізації управління

кредиторською заборгованістю є управління матеріальними потоками, які виникають в ході закупівлі матеріалів або збуту продукції і супроводжуються фінансовими потоками.

Для кожної схеми руху продукції можна передбачити декілька варіантів організації фінансових потоків, різних за вартістю і ризику. Зіставляючи втрати і доходи, вартість хеджування ризиків та можливості їх ліквідації, можна побудувати схеми руху матеріальних і фінансових потоків, в яких загальні витрати будуть оптимальними.

Принципи, що відображають підхід до оптимізації управління кредиторською заборгованістю:

- системний підхід: матеріальні, фінансові та інформаційні потоки розглядаються як взаємопов'язані і взаємодіючі для досягнення єдиної мети управління кредиторською заборгованістю підприємства;
- принцип загальних витрат – облік всієї сукупності витрат управління основними і супутніми потоками;
- принцип глобальної оптимізації – узгодження локальних цілей функціонування всіх ресурсопотоків для досягнення глобального оптимуму при управлінні кредиторською заборгованістю;
- принцип моделювання та інформаційно-комп'ютерної підтримки;
- достатність – наявність необхідного обсягу фінансових ресурсів для задоволення потреб або покриття існуючого дефіциту;
- контроль і усунення проблем, пов'язаних з рухом фінансових потоків, на основі побудови схем і моделей;
- принцип стійкості та адаптивності параметрів і структури фінансових потоків до особливостей оптимальної системи та видами контрагентів;
- надійність джерел залучення ресурсів, мінімізація ризиків і підвищення економічності на основі даних про кон'юнктуру ринку;
- оперативність зміни схем і ланцюжків руху фінансових потоків при дії факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Основні напрямки оптимізації ефективності управління кредиторською заборгованістю на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»:

1) введення в систему управління підприємств служби фінансового контролінгу. Процес контролінгу можна представити у вигляді такої схеми. Процес контролінгу складається з протидіючих факторів, доведення їх до відома менеджменту, з тим щоб змусити його діяти з урахуванням цих факторів. Даний процес являє собою синтез контролю і планування. Він діє при формуванні та координації планів, при їхньому організаційному втіленні, координує і концентрує інформаційні потоки і служить основою для пропозицій про подальші цілі підприємства. Даний напрямок, зможе істотно оптимізувати процес управління кредиторською заборгованістю, оскільки орієнтований в кінцевому рахунку на економічну ефективність роботи компанії;

2) мотивація персоналу через преміювання. Для цього необхідно розробити положення про преміювання співробітників за поліпшення умов договорів поставки послуг, зокрема за збільшення відстрочок платежу та отримання знижок у ціні; керівники проектів повинні мотивуватися залежно від того, чи отримана економія за проектом і чи дотримані терміни його реалізації. Даний напрямок бере участь в собівартості продукції, що в кінцевому підсумку призведе до істотної кредиторської заборгованості підприємства. У цьому випадку персонал всієї компанії буде зацікавлений у дотриманні термінів зобов'язань різного рівня;

3) спеціалізація. Вузька спеціалізація підприємства являє собою основу для заняття їм лідируючих позицій на ринку. Зменшуються витрати виробництва, знижується собівартість, підвищується продуктивність праці, що в кінцевому підсумку обумовлює оптимізацію кредиторської заборгованості підприємства;

4) проведення регулярних переговорів з постачальниками про умови поставки;

5) Отримання знижок залежно від обсягу закупуваної продукції за певний період часу.

На нашу думку управління кредиторською заборгованістю ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» повинно бути доповнено управлінням дебіторською заборгованістю, що у сукупності дозволить оптимізувати платоспроможність підприємства.

3.2. Управління дебіторською заборгованістю та відновлення платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Оптимізація кредиторської та дебіторської заборгованості повинна здійснюватися шляхом оптимізації періоду їх обороту в процесі господарської діяльності. В табл. 3.6 наведено показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.6

Показники оборотності ДЗ та КЗ на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

Основний показник, одиниця виміру	2015 – 2016 рік			2016 – 2017 рік			2017 – 2018 рік		
	2015	2016	відхилення за рік	2016	2017	відхилення за рік	2017	2018	відхилення за рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Поб ДЗ, днів	63	121	57	121	178	57	178	210	32
Поб КЗ, днів	202	264	62	264	263	1	263	267	4
ПобДЗ – ПобКЗ	-139	-143	-	-143	-85	-	-85	-57	-

Впродовж всього періоду дослідження період обороту кредиторської заборгованості перевищує період обороту дебіторської заборгованості. Прослідковується зростання періоду обороту дебіторської заборгованості з темпом більш швидким, ніж темп зростання кредиторської заборгованості, що свідчить про активізацію відволікання грошових коштів з поточного господарського обороту та погіршення поточної платоспроможності.

Для встановлення передумов погіршення платоспроможності необхідно дослідити стан та структуру дебіторської заборгованості.

Аналіз дебіторської заборгованості представлено в табл. 3.7 – 3.9.

На початок 2016 року питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги складає 75,8% або 5 353 147 тис.грн.; на кінець року питома вага заборгованості знижується до 41,6%, а абсолютне значення складає 6 292 365 тис.грн., тобто відбулась зміна структури дебіторської заборгованості. Найбільшу питому вагу на кінець року складає інша поточна дебіторська заборгованість 49,9% або 7 560 490 тис.грн. Інша поточна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість з різними дебіторами.

У 2017 році дебіторська заборгованість на кінець 2017 року складає 11 158 065 тис.грн. проти 6 292 365 тис.грн. на початок року. Інша поточна дебіторська заборгованість на початок року складала 7 560 490 тис.грн., а на кінець року 17 845 366 тис.грн. Тобто підприємство посилює відволікання грошових коштів із господарської діяльності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь», що негативно позначається на його платоспроможності.

У 2018 році дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги зросла з 11 158 065 тис.грн. до 17 015 658 тис.грн., тобто на 5 857 593 тис.грн., що свідчить про подальше відволікання грошових коштів у дебіторську заборгованість. Також спостерігається зростання абсолютної величини іншої поточної дебіторської заборгованості з 17 845 366 тис.грн. до 18 859 141 тис.грн.

Аналіз показав, що підприємство від помірної кредитної політики перейшов до агресивної, що супроводжується зниженням поточної платоспроможності та потребою залучати фінансові ресурси у вигляді кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.7

Аналіз дебіторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2016 рік

Найменування статті	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частки в оборотних активах, %	темп росту, %
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	5 353 147	75,8	6 292 365	41,6	939 218	-34,2	117,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	20 066	0,3	762 251	5,0	742 185	4,7	3 798,7
з бюджетом	791 833	11,2	524 484	3,5	-267 349	-7,7	66,2
у тому числі з податку на прибуток	43	0,0	0	0,0	-43	0,0	0,0
з нарахованих доходів	138	0,0	2 462	0,0	2 324	0,0	1 784,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	896 752	12,7	7 560 490	49,9	6 663 738	37,2	843,1
Усього	7 061 979	100,0	15 142 052	100,0	8 080 073	0,0	214,4

Таблиця 3.8

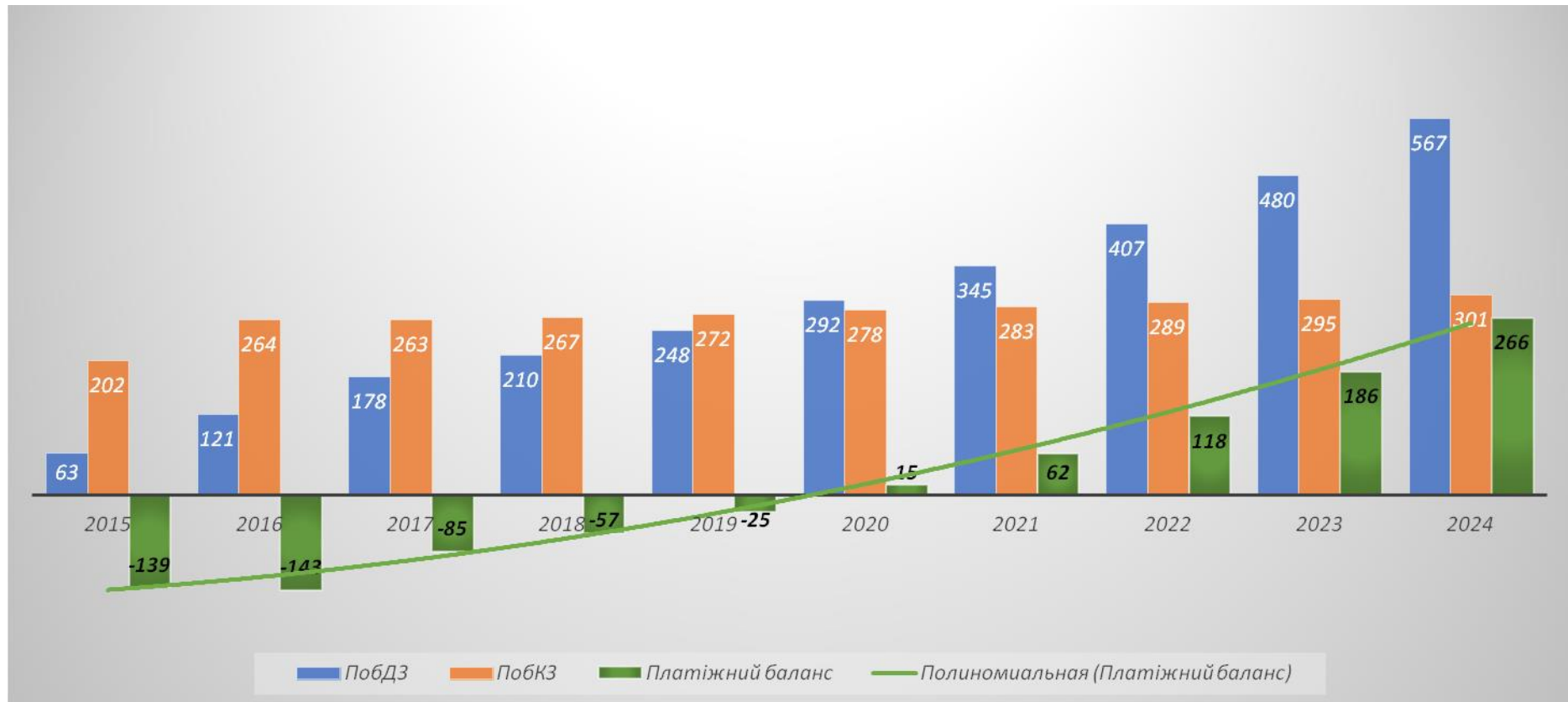
Аналіз дебіторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2017 рік

Найменування статті	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частки в оборотних активах, %	темп росту, %
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6 292 365	41,6	11 158 065	35,9	4 865 700	-5,6	177,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	762 251	5,0	745 589	2,4	-16 662	-2,6	97,8
з бюджетом	524 484	3,5	1 315 844	4,2	791 360	0,8	250,9
з нарахованих доходів	2 462	0,0	1 236	0,0	-1 226	0,0	50,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	7 560 490	49,9	17 845 366	57,4	10 284 876	7,5	236,0
Усього	15 142 052	100,0	31 066 100	100,0	15 924 048	0,0	205,2

Таблиця 3.9

Аналіз дебіторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 рік

Найменування статті	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення показників за звітний період		
	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частка в оборотних активах, %	тис. грн	частки в оборотних активах, %	темپ росту, %
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	11 158 065	35,9	17 015 658	44,7	5 857 593	8,8	152,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	745 589	2,4	1 283 857	3,4	538 268	1,0	172,2
з бюджетом	1 315 844	4,2	894 464	2,4	-421 380	-1,9	68,0
з нарахованих доходів	1 236	0,0	1 963	0,0	727	0,0	158,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	17 845 366	57,4	18 859 141	49,6	1 013 775	-7,9	105,7
Усього	31 066 100	100,0	38 055 083	100,0	6 988 983	0,0	122,5

Рис. 3.1. Прогнозна модель тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»

На рис. 3.1 представлена прогнозна модель визначення тривалості платіжного балансу. За результатами прогнозування (на основі темпових показників зміни періоду обороту кредиторської та дебіторської заборгованості) нами отримано такі результати:

- починаючи з 2020 року тривалість обороту дебіторської заборгованості перевищує тривалість обороту кредиторської заборгованості;
- це означає, що впродовж цього періоду підприємство потребує додаткового фінансування;
- зростання періоду обороту дебіторської заборгованості свідчить про агресивну кредитну політику підприємства;

Таким чином, для відновлення платоспроможності підприємства необхідна розробка політики управління дебіторською заборгованістю за технологією фінансового менеджменту.

У сучасній господарській практиці дебіторська заборгованість класифікується за такими видами:

- 1) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, строк оплати яких не наступив;
- 2) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, що неоплачені у вказаний термін;
- 3) дебіторська заборгованість за отриманими векселями;
- 4) дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- 5) дебіторська заборгованість за розрахунками з персоналом;
- 6) інші види дебіторської заборгованості.

Серед перерахованих видів найбільший обсяг дебіторської заборгованості підприємств припадає на перші три види. У загальній сумі дебіторської заборгованості на розрахунки з покупцями припадає 80 – 90 %. Отже, з метою ефективного управління цією дебіторською заборгованістю на підприємствах повинна розроблятися і здійснюватися особлива фінансова система управління дебіторською заборгованістю або його кредитна політика щодо покупців продукції.

Система управління дебіторською заборгованістю представляє собою частину загального управління оборотними активами й маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати.

Формування системи управління дебіторською заборгованістю підприємства здійснюється за такими основними етапами.

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.

2. Формування принципів кредитної політики відповідно до покупців продукції.

3. Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.

4. Формування системи кредитних умов.

5. Формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту.

6. Формування процедури оплати дебіторської заборгованості.

7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

8. Побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості.

Розглянемо детальніше етапи управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Аналіз дебіторської заборгованості ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» у попередньому періоді. Аналіз дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями проводиться в розрізі товарного (комерційного) та споживчого кредиту. По-перше, оцінюється рівень дебіторської заборгованості підприємства та його динаміка у попередньому періоді. Оцінка цього рівня здійснюється на основі визначення коефіцієнта відволікання оборотних

активів у дебіторську заборгованість. По-друге, визначаються середній період оплати дебіторської заборгованості та кількість її оборотів в аналізованому періоді. Середній період оплати дебіторської заборгованості характеризує її роль у фактичній тривалості фінансового й загального операційного циклу підприємства. По-третє, оцінюється склад дебіторської заборгованості підприємства за окремими її «віковими групами», тобто за передбаченими термінами її оплати. По-четверте, докладно розглядається склад простроченої дебіторської заборгованості, виділяються сумнівна та безнадійна заборгованість. У процесі цього аналізу використовуються такі показники, як коефіцієнт прострочення дебіторської заборгованості й середній «вік» простроченої (сумнівної, безнадійної) дебіторської заборгованості. По-п'яте, визначають суму ефекту, отриманого від інвестування засобів у дебіторську заборгованість. З цією метою суму додаткового прибутку, отриманого від збільшення обсягу реалізації продукції за рахунок надання кредиту, зіставляють із сумою додаткових витрат на оформлення кредиту й оплату боргу, а також прямих фінансових втрат від неповернення боргу покупцями: безнадійна дебіторська заборгованість, списання у зв'язку з неплатоспроможністю покупців і закінченням термінів позовної давнини.

Результати аналізу використовуються в процесі наступної розробки окремих параметрів кредитної політики підприємства.

2. Формування принципів кредитної політики ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» стосовно покупців продукції.

У сучасній практиці реалізація продукції в кредит (із відстрочкою платежу за неї) одержала широке поширення як в країнах із розвинутою ринковою економікою, так і в нашій країні. Формування принципів кредитної політики відображає умови цієї практики і спрямоване на підвищення ефективності операційної та фінансової діяльності підприємства.

У процесі формування принципів кредитної політики стосовно покупців продукції вирішуються два основних питання:

- а) у яких формах здійснювати реалізацію продукції в кредит;
- б) який тип кредитної політики варто обрати підприємству.

Форми реалізації продукції в кредит мають два різновиди – товарний (комерційний) кредит і споживчий кредит.

Товарний (комерційний) кредит представляє собою форму оптової реалізації продукції її продавцем на умовах відстрочки платежу. Товарний (комерційний) кредит дається оптовому покупцю на термін від одного до шести місяців.

Споживчий кредит (у товарній формі) – форма роздрібною реалізації товарів фізичним особам із відстрочкою платежу. Він дається звичайно на термін від шести місяців до двох років.

Підприємство ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» в своїй діяльності використовує комерційний кредит. Типи кредитної політики. Розрізняють три типи кредитної політики підприємства стосовно покупців продукції – консервативний, помірний та агресивний.

Консервативний тип кредитної політики підприємства спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Здійснюючи даний тип кредитної політики, підприємство не прагне до одержання високого додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції. Механізмом реалізації політики такого типу є суттєве скорочення кола покупців продукції в кредит за рахунок груп підвищеного ризику; мінімізація термінів надання кредиту та його розміру; створення жорсткіших умов надання кредиту й підвищення його вартості; використання жорстких процедур оплати дебіторської заборгованості.

Помірний тип кредитної політики підприємства орієнтується на середній рівень кредитного ризику при продажі продукції з відстрочкою платежу.

Агресивний тип кредитної політики підприємства орієнтується на максимізацію додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції в кредит, незважаючи на високий рівень кредитного ризику, що

супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є поширення кредиту на більш ризиковані групи покупців продукції; збільшення періоду надання кредиту і його розміру; зниження вартості кредиту до мінімально припустимих розмірів; надання покупцям можливості пролонгування кредиту.

Визначаючи тип кредитної політики ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» повинні враховуватися такі основні фактори, як:

- сучасну комерційну й фінансову практику здійснення торгівельних операцій;
- загальний стан економіки, що визначає фінансові можливості покупців, рівень їх платоспроможності;
- сформована кон'юнктура товарного ринку, стан попиту на продукцію підприємства;
- потенційна спроможність підприємства нарощувати обсяг виробництва продукції при розширенні можливостей її реалізації за рахунок надання кредиту;
- правові умови забезпечення стягнення дебіторської заборгованості;
- фінансові можливості підприємства у частині відволікання засобів у дебіторську заборгованість;
- фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їхнє ставлення до рівня припустимого ризику в процесі здійснення господарської діяльності.

Варто мати на увазі, що наше підприємство ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» має агресивний тип кредитної політики, характерний тим, що може викликати надмірне відволікання фінансових засобів, знизити рівень платоспроможності підприємства, викликати згодом значні витрати на стягнення боргів, а в кінцевому результаті знизити рентабельність оборотних активів і використовуваного капіталу.

Для підприємства ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» найбільш привабливим повинен стати помірний тип кредитної політики, який орієнтується на середній рівень кредитного ризику при продажі продукції з відстрочкою платежу.

3. Визначення можливої суми фінансових засобів, які інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним комерційним і споживчим кредитом. У тому випадку, коли фінансові можливості підприємства не дозволяють інвестувати розрахункову суму засобів у повному обсязі, то при незмінності умов кредитування повинен бути відповідно скоригований планований обсяг реалізації продукції в кредит.

4. Формування системи кредитних умов.

До даних умов належать такі елементи:

- кредитний період;
- кредитний ліміт;
- вартість надання кредиту;
- система штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями.

Кредитним називається граничний період, на який покупцю дається відстрочка платежу за реалізовану продукцію. Збільшення терміну надання кредиту стимулює обсяг реалізації продукції, але в той же час призводить до збільшення суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість, і до збільшення тривалості фінансового і всього операційного циклу підприємства. Тому, встановлюючи розмір кредитного періоду, необхідно оцінювати його вплив на результати господарської діяльності підприємства в комплексі.

Кредитний ліміт характеризує максимальна межа суми заборгованості покупця з наданого товарного (комерційного) або споживчого кредиту. Його розмір встановлюється з урахуванням рівня прийнятного ризику, планованого обсягу реалізації продукції на умовах відстрочки платежів, середнього обсягу угод щодо реалізації готової продукції, при споживчому

кредиті – середньої вартості реалізованих у кредит товарів, фінансового стану підприємства – кредитора й інших факторів. Кредитний ліміт диференціюється за формами наданого кредиту та видам реалізованої продукції.

Вартість надання кредиту характеризується системою цінових знижок при здійсненні термінових розрахунків за придбану продукцію. Така цінова знижка характеризує норму процентної ставки за наданий кредит, що розраховується для зіставлення в річному обчисленні.

Встановлюючи вартість товарного (комерційного) необхідно мати на увазі, що його розмір не повинний перевищувати рівень процентної ставки щодо короткостроковому банківському кредиту. У протилежному випадку він не буде стимулювати реалізацію продукції в кредит, бо покупцю буде вигідно взяти короткостроковий кредит у банку на термін, що дорівнює кредитному періоду, установленому продавцем, і розрахуватися за придбану продукцію при її покупці.

Система штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями формується в процесі розробки кредитних умов. Вона повинна передбачати відповідні пені, штрафи і неустойки. Розміри цих штрафних санкцій мають повністю відшкодувати усі фінансові втрати підприємства-кредитора: втрату прибутку, інфляційні втрати, відшкодування ризику зниження рівня платоспроможності й інші.

5. Формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту. В основі стандартів оцінки покупців лежить їх кредитоспроможність. Кредитоспроможність покупця характеризує систему умов, що визначають його спроможність залучати кредит в різних формах і в повному обсязі в передбачені терміни виконувати всі пов'язані з ним фінансові зобов'язання.

Формування системи стандартів оцінки покупців включає такі основні елементи:

- визначення системи характеристик, що оцінюють кредитоспроможність окремих груп покупців;
- формування й експертиза інформаційної бази проведення оцінки кредитоспроможності покупців;
- вибір методів оцінки окремих характеристик кредитоспроможності покупців;
- угруповання покупців продукції за рівнем кредитоспроможності.

Формування стандартів оцінки покупців і диференціація кредитних умов здійснюються роздільно за формами кредиту – товарної та споживчої.

Визначення системи характеристик, що оцінюють кредитоспроможність окремих груп покупців, є початковим етапом побудови системи стандартів їх оцінки.

Така оцінка товарного кредиту здійснюється звичайно за такими критеріями:

- обсяг господарських операцій з покупцем і стабільність їх здійснення;
- репутація покупця в діловому світі;
- платоспроможність покупця;
- результативність господарської діяльності покупця;
- стан кон'юнктури товарного ринку, на якому покупець здійснює свою операційну діяльність;
- обсяг і склад чистих активів, що можуть складати забезпечення кредиту при неплатоспроможності покупця й порушенні справи про його банкрутство.

Формування й експертиза інформаційної бази проведення оцінки кредитоспроможності покупців. Інформаційна база, що використовується для цієї мети, складається зі зведень, наданих безпосередньо покупцем. Їх перелік диференціюється за формами кредиту, даними, що формуються із внутрішніх джерел, інформацією, що складаються із зовнішніх джерел.

Експертиза отриманої інформації здійснюється шляхом логічної її перевірки, у процесі ведення комерційних переговорів з покупцями, з метою перевірки стану їх майна.

Вибір методів оцінки окремих характеристик кредитоспроможності покупців визначається змістом оцінюваних характеристик. З цією метою можуть бути використані статистичний, нормативний, експертний, бальний та інші методи.

Угрупування покупців продукції за рівнем кредитоспроможності ґрунтується на результатах її оцінки і передбачає виділення таких категорій:

- покупці, яким кредит може бути наданий у максимальному обсязі, тобто на рівні встановленого кредитного ліміту («першокласні позичальники»);
- покупці, яким кредит може бути наданий в обмеженому обсязі, який зумовлений рівнем припустимого ризику повернення боргу;
- покупці, яким кредит не надається (через неприпустимий рівень ризику повернення боргу).

6. Формування процедури оплати дебіторської заборгованості. Дана процедура передбачає: терміни й форми нагадувань покупцям про дату платежів; можливості та умови пролонгування боргу з наданого кредиту; умови порушення справи про банкрутство неспроможних дебіторів.

7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості. Розвиток ринкових відносин дозволяє використовувати у практиці нові форми управління дебіторською заборгованістю – її рефінансування, тобто прискорення переведення в інші форми оборотних активів підприємства: кошти і високоліквідні короткострокові цінні папери.

Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості є:

- факторинг;
- облік векселів, виданих покупцями продукції;

– форфейтинг.

Факторинг – це фінансова операція, що полягає у поступці підприємства-продавця права одержання коштів за платіжними документами за поставлену продукцію на користь банку або спеціалізованої компанії («фактор компанії»), що приймають на себе всі кредитні ризики щодо інкасації боргу. За здійснення такої операції банк (фактор-компанія) стягує із підприємства-продавця визначену комісійну плату у процентах до суми платежу. Ставки комісійної плати диференціюються з урахуванням рівня платоспроможності покупця продукції і передбачених термінів її сплати. Крім того, при проведенні такої операції банк (фактор-компанія) у термін до трьох днів здійснює кредитування підприємства-продавця у формі попередньої сплати боргових вимог за платіжними документами (звичайно в розмірі від 70 до 90 % суми боргу залежно від фактора ризику). Інші 10 – 30 % суми боргу тимчасово депонуються банком у формі страхового резерву при його непогашенні покупцем (ця депонована частина боргу повертається підприємству-продавцю після повного погашення суми боргу покупцем).

Факторингова операція дозволяє підприємству-продавцю рефінансувати переважну частину дебіторської заборгованості за наданим покупцеві кредитом у стислі терміни, скоротивши тим самим період фінансового й операційного циклу. До недоліків факторингової операції можна віднести лише додаткові витрати продавця, що пов'язані з продажем продукції, а також втрату прямих контактів із покупцем у процесі здійснення ним платежів.

Ефективність факторингової операції для підприємства-продавця визначається шляхом порівняння рівня витрат за даною операцією із середнім рівнем процентної ставки за короткостроковим банківським кредитуванням.

Облік векселів, виданих покупцями продукції, є фінансовою операцією з їх продажу господарському суб'єкту за дисконтною ціною, що формується залежно від їх номіналу, терміну погашення й облікової вексельної ставки.

Облікова вексельна ставка складається із середньої депозитної ставки, ставки комісійної винагороди, а також рівня премії за ризик при сумнівній платоспроможності векселедавця. Така операція може бути здійснена тільки з перевідним векселем.

Таким чином, відновлення стабільної платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» в довгостроковій перспективі можливе за рахунок управління процесами фінансування поточної діяльності (зокрема управління кредиторською заборгованістю) та процесами управління дебіторською заборгованістю (зокрема дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги та іншою поточною дебіторською заборгованістю).

Висновки до розділу 3

За результатами розробки напрямів удосконалення фінансового стану ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з метою відновлення платоспроможності підприємства нами запропоновано наступне.

1. Удосконалення управління кредиторською заборгованістю.

У 2015 році ефект фінансового важеля має від'ємне значення (-13,1%), тобто економічна рентабельність нижче за середню відсоткову ставку процента. В цьому періоді залучення позикових коштів є неефективним для ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

У 2016 році ситуація дещо покращилась. Ефект фінансового важеля дорівнює 4,2%, тобто від залучення позикових коштів підприємство отримало додатковий позитивний ефект.

Аналогічна ситуація спостерігається і в 2017 році, однак рівень ефекту складає 3,7%. У 2018 році ситуація покращилась і ефект фінансового важеля складає 6,1%.

У 2018 році залежність підприємства від позикових коштів є найвищою. Очікуваного ефекту від залучення позикових коштів підприємство не отримує, прибуток, що формує підприємство має низький рівень та не покриває в достатньому обсязі фінансові витрати, тобто економічна рентабельність не суттєво перевищує середню розрахункову ставку відсотка.

Така ситуація потребує додаткових управлінських рішень стосовно управління кредиторською заборгованістю.

Основні напрямки оптимізації ефективності управління кредиторською заборгованістю на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»:

1) введення в систему управління підприємств служби фінансового контролінгу. Процес контролінгу можна представити у вигляді такої схеми. Процес контролінгу складається з протидіючих факторів, доведення їх до відома менеджменту, з тим щоб змусити його діяти з урахуванням цих

факторів. Даний процес являє собою синтез контролю і планування. Він діє при формуванні та координації планів, при їхньому організаційному втіленні, координує і концентрує інформаційні потоки і служить основою для пропозицій про подальші цілі підприємства. Даний напрямок, зможе істотно оптимізувати процес управління кредиторською заборгованістю, оскільки орієнтований в кінцевому рахунку на економічну ефективність роботи компанії;

2) мотивація персоналу через преміювання. Для цього необхідно розробити положення про преміювання співробітників за поліпшення умов договорів поставки послуг, зокрема за збільшення відстрочок платежу та отримання знижок у ціні; керівники проектів повинні мотивуватися залежно від того, чи отримана економія за проектом і чи дотримані терміни його реалізації. Даний напрямок бере участь в собівартості продукції, що в кінцевому підсумку призведе до істотної кредиторської заборгованості підприємства. У цьому випадку персонал всієї компанії буде зацікавлений у дотриманні термінів зобов'язань різного рівня;

3) спеціалізація. Вузька спеціалізація підприємства являє собою основу для заняття їм лідируючих позицій на ринку. Зменшуються витрати виробництва, знижується собівартість, підвищується продуктивність праці, що в кінцевому підсумку обумовлює оптимізацію кредиторської заборгованості підприємства;

4) проведення регулярних переговорів з постачальниками про умови поставки;

5) отримання знижок залежно від обсягу закупаваної продукції за певний період часу.

2. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю.

Впродовж всього періоду дослідження період обороту кредиторської заборгованості перевищує період обороту дебіторської заборгованості. Прослідковується зростання періоду обороту дебіторської заборгованості з темпом більш швидким, ніж темп зростання кредиторської заборгованості,

що свідчить про активізацію відволікання грошових коштів з поточного господарського обороту та погіршення поточної платоспроможності.

Аналіз показав, що підприємство від помірної кредитної політики перейшов до агресивної, що супроводжується зниженням поточної платоспроможності та потребою залучати фінансові ресурси у вигляді кредиторської заборгованості.

Формування системи управління дебіторською заборгованістю підприємства здійснюється за такими основними етапами.

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.

2. Формування принципів кредитної політики відповідно до покущів продукції.

3. Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.

4. Формування системи кредитних умов.

5. Формування стандартів оцінки покущів і диференціація умов надання кредиту.

6. Формування процедури оплати дебіторської заборгованості.

7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

8. Побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості.

Відновлення стабільної платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» в довгостроковій перспективі можливе за рахунок управління процесами фінансування поточної діяльності (зокрема управління кредиторською заборгованістю) та процесами управління дебіторською заборгованістю (зокрема дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги та іншою поточною дебіторською заборгованістю).

ВИСНОВКИ

Управління фінансовим станом спрямовано на задоволення інтересів власників капіталу підприємства, а тому основною метою такого управління є максимізація ринкової вартості підприємства, що свідчить про його значний фінансовий потенціал, максимальну ефективність господарювання та досягнення високого рівня добробуту власників.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансового стану підприємства складається з аналізу абсолютних показників за даними фінансової звітності, коефіцієнтного аналізу за обраною системою коефіцієнтів, аналізу за дискримінантними моделями оцінки (у випадку необхідності оцінювання ймовірності банкрутства) та аналізу за багатофакторними моделями оцінки (наприклад за Моделлю Дюпон).

Аналіз складових рейтингу та результати опитування керівників компаній усіх галузей економіки України показали, що найбільшими

проблемами, які стримують зростання конкурентоспроможності національної економіки, зокрема металургійної галузі, є:

- висока вартість кредитних ресурсів;
- надмірне загальне податкове навантаження, що перевищує реальні можливості економіки, та не відповідає навіть законодавчо встановленому рівню податкових ставок; робить Україну менш привабливою для здійснення підприємницької діяльності на фоні інших країн-сусідів та високорозвинених країн світу;
- непрозора система формування тарифів на природні монополії та інфраструктурні послуги, які впливають на ціноутворення в інших галузях економіки;
- незабезпечення покриття цінами і тарифами економічно обґрунтованих витрат на виробництво продукції, надання послуг та інвестиційної складової у галузях, де використовується державне регулювання цін;
- висока енергоємність виробництва, та споживання енергоресурсів, значна частка яких імпортується в Україну;
- погіршення умов розвитку кластерної кооперації між виробництвами у країні та скорочення використання конкурентних переваг, а саме – використання переважно дешевої робочої сили та сировини, як основних конкурентних переваг на зовнішніх ринках;
- низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання внаслідок не сформованості економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні та модернізаційні процеси;
- низька ефективність державної підтримки національної економіки;
- неефективність держапарату (в першу чергу – правоохоронних органів), та непрозорість ухвалення державних рішень;
- недостатня розвиненість малого і середнього підприємництва.

Основними завданнями державної підтримки *металургійної галузі на період 2020 – 2021 рр.* є такі:

- створення умов для проведення модернізації, технічного переоснащення, перепрофілювання діючих та відкриття нових підприємств гірничо-металургійного комплексу;
- розширення мережі стаціонарних торговельних об'єктів, адаптованих до європейських та світових стандартів;
- своєчасне виявлення, уникнення та недопущення надходження на ринок України продукції, що не відповідає встановленим вимогам безпеки;
- здійснення ринкового нагляду та вжиття обмежувальних коригувальних заходів з відповідним інформуванням органів ринкового нагляду та споживачів про виявлену небезпечну продукцію;
- створення сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників при проведенні тендерів шляхом введення внутрішнього сертифікату про походження товарів українського виробництва;
- забезпечити узагальнення, систематизацію та спрощення нормативно-правової бази, що регулює торговельну діяльність.

ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» являє собою підприємство з повним металургійним циклом. Предметом діяльності підприємства є виробництво та збут металургійної продукції, металовиробів виробничого і побутового призначення, інших супутніх видів продукції металургійного циклу. Крім того, здійснюється виробництво та збут іншої продукції промислово-технічного призначення, сільськогосподарської продукції, товарів народного споживання і продуктів харчування.

Чистий дохід від реалізації продукції впродовж 2016 – 2018 рр. стабільно зростає, на 13 588 177 тис.грн. у 2016 – 2017 рр. та на 12 406 932 тис.грн. у 2017 – 2018 рр. Темп росту чистого доходу від реалізації становить 140,98% у 2016 – 2017 рр. та 126,54% у 2017 – 2018 рр. Таким чином, зростання чистого доходу у 2017 – 2018 рр. уповільнюється. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2016 – 2017 рр. становить 161,65%,

тобто темп росту собівартості перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він склав 89,2%. Темп росту собівартості реалізованої продукції у 2017 – 2018 рр. становить 128,99%, тобто він також перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції в цьому ж періоді. В результаті спостерігається зниження темпу росту валового прибутку, він складає 92,6%. Аналогічна тенденція спостерігається на рівні операційного прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 73,78%, а у 2017 – 2018 рр. 40,98%) та на рівні чистого прибутку (темп росту у 2016 – 2017 рр. становить 71,4%, а у 2017 – 2018 рр. 53,9%).

Не дивлячись на те, що підприємство є прибутковим, негативна тенденція відносно основних фінансових результатів потребує додаткових обстежень негативних тенденцій.

За період 2016 – 2018 рр. за результатами прогнозування складу та структури активів шляхом фінансового аналізу спостерігаються такі зміни у складі та структурі майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»:

- зростає балансова вартість майна;
- зростає питома вага оборотних активів з 37,5% на початок 2016 року до 64,6% на кінець 2018 р.;
- такі зміни супроводжуються зростанням чистого доходу від реалізації продукції у 2016 – 2017 рр. на 40,98%, а у 2017 – 2018 рр. на 26,54%;
- у підприємства стабільно зростає обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також іншої поточної дебіторської заборгованості;
- також зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами.

Фінансовий аналіз структури капіталу показав, що чітко прослідковується зміна політики фінансування. Перевагу надається залученню короткострокових позикових коштів, зокрема, у вигляді короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Цей вид заборгованості є безоплатним джерелом фінансування поточної

діяльності, але в тому випадку, якщо підприємство не порушує свої зобов'язання за договорами з партнерами з господарської діяльності.

Узагальнення коефіцієнтного аналізу та фінансового аналізу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити наступні узагальнюючі висновки:

- баланс підприємства є ліквідним, а підприємство платоспроможним, однак абсолютна платоспроможність знаходиться на наднизькому рівні;
- фінансова стійкість підприємства перебуває на достатньому рівні та дозволяє йому своєчасно розраховуватись за своїми обов'язками, але спостерігається підвищення залежності підприємства від позикових коштів;
- підприємство ефективно використовує майно та капітал у ході здійснення господарської діяльності;
- рентабельність підприємства перебуває на достатньо високому рівні, але необхідно здійснити прогнозування тенденції зміни рівня показників рентабельності.

Слід зауважити, що найбільш ефективним вважається 2016 рік, а впродовж 2017 – 2018 рр. спостерігались негативні тенденції, які потребують впливу шляхом прийняття управлінських рішень та недопущення погіршення умов функціонування підприємства у майбутньому. Вважаємо за потрібним використати можливості аналізу ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» для прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз фінансових результатів ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» дає змогу зробити такі висновки щодо тенденцій фінансових результатів:

- темп росту чистого доходу у 2015 – 2016 рр. складає 105,6%; темп росту чистого доходу у 2016 – 2017 рр. складає 141,0%; темп росту чистого доходу у 2017 – 2018 рр. складає 126,5%;
- питома вага чистого прибутку у 2015 – 2016 рр. 5,7% та 14,1%; у 2016 – 2017 рр. – 14,1% та 7,2%; у 2017 – 2018 рр. – 7,2% та 8,0% тобто підприємство має власні фінансові ресурси, які можуть бути спрямовані на модернізацію основних засобів;

– темп росту собівартості реалізованої продукції у 2015 – 2016 рр. складає 100,5%; темп росту у 2016 – 2017 рр. складає 161,6%, тобто випереджує темп росту чистого доходу; темп росту у 2017 – 2018 рр. складає 129%. Тобто також випереджує темп росту чистого доходу; таким чином, спостерігається зростання питомої ваги собівартості і, як наслідок, відбувається втрата можливості формування прибутку.

За результатами розробки напрямів удосконалення фінансового стану ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» з метою відновлення платоспроможності підприємства нами запропоновано наступне.

2. Удосконалення управління кредиторською заборгованістю.

У 2015 році ефект фінансового важеля має від'ємне значення (-13,1%), тобто економічна рентабельність нижче за середню відсоткову ставку процента. В цьому періоді залучення позикових коштів є неефективним для ПАТ ЗМК «Запоріжсталь».

У 2016 році ситуація дещо покращилась. Ефект фінансового важеля дорівнює 4,2%, тобто від залучення позикових коштів підприємство отримало додатковий позитивний ефект.

Аналогічна ситуація спостерігається і в 2017 році, однак рівень ефекту складає 3,7%. У 2018 році ситуація покращилась і ефект фінансового важеля складає 6,1%.

У 2018 році залежність підприємства від позикових коштів є найвищою. Очікуваного ефекту від залучення позикових коштів підприємство не отримує, прибуток, що формує підприємство має низький рівень та не покриває в достатньому обсязі фінансові витрати, тобто економічна рентабельність не суттєво перевищує середню розрахункову ставку відсотка.

Така ситуація потребує додаткових управлінських рішень стосовно управління кредиторською заборгованістю.

Основні напрямки оптимізації ефективності управління кредиторською заборгованістю на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь»:

1) введення в систему управління підприємств служби фінансового контролінгу. Процес контролінгу можна представити у вигляді такої схеми. Процес контролінгу складається з протидіючих факторів, доведення їх до відома менеджменту, з тим щоб змусити його діяти з урахуванням цих факторів. Даний процес являє собою синтез контролю і планування. Він діє при формуванні та координації планів, при їхньому організаційному втіленні, координує і концентрує інформаційні потоки і служить основою для пропозицій про подальші цілі підприємства. Даний напрямок, зможе істотно оптимізувати процес управління кредиторською заборгованістю, оскільки орієнтований в кінцевому рахунку на економічну ефективність роботи компанії;

2) мотивація персоналу через преміювання. Для цього необхідно розробити положення про преміювання співробітників за поліпшення умов договорів поставки послуг, зокрема за збільшення відстрочок платежу та отримання знижок у ціні; керівники проектів повинні мотивуватися залежно від того, чи отримана економія за проектом і чи дотримані терміни його реалізації. Даний напрямок бере участь в собівартості продукції, що в кінцевому підсумку призведе до істотної кредиторської заборгованості підприємства. У цьому випадку персонал всієї компанії буде зацікавлений у дотриманні термінів зобов'язань різного рівня;

3) спеціалізація. Вузька спеціалізація підприємства являє собою основу для заняття їм лідируючих позицій на ринку. Зменшуються витрати виробництва, знижується собівартість, підвищується продуктивність праці, що в кінцевому підсумку обумовлює оптимізацію кредиторської заборгованості підприємства;

4) проведення регулярних переговорів з постачальниками про умови поставки;

5) отримання знижок залежно від обсягу закупуваної продукції за певний період часу.

2. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю.

Впродовж всього періоду дослідження період обороту кредиторської заборгованості перевищує період обороту дебіторської заборгованості. Прослідковується зростання періоду обороту дебіторської заборгованості з темпом більш швидким, ніж темп зростання кредиторської заборгованості, що свідчить про активізацію відволікання грошових коштів з поточного господарського обороту та погіршення поточної платоспроможності.

Аналіз показав, що підприємство від помірної кредитної політики перейшов до агресивної, що супроводжується зниженням поточної платоспроможності та потребою залучати фінансові ресурси у вигляді кредиторської заборгованості.

Формування системи управління дебіторською заборгованістю підприємства здійснюється за такими основними етапами.

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.
2. Формування принципів кредитної політики відповідно до покущів продукції.
3. Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.
4. Формування системи кредитних умов.
5. Формування стандартів оцінки покущів і диференціація умов надання кредиту.
6. Формування процедури оплати дебіторської заборгованості.
7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.
8. Побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості.

Відновлення стабільної платоспроможності ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» в довгостроковій перспективі можливе за рахунок управління процесами фінансування поточної діяльності (зокрема управління кредиторською

заборгованістю) та процесами управління дебіторською заборгованістю (зокрема дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги та іншою поточною дебіторською заборгованістю).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурмистрова Л.М. Финансы организаций (предприятий). М. : Инфра-М, 2007. 240 с.
2. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия: Пер с фр. Б. Коласс. М. : ЮНИТИ, 2008. 300 с.
3. Павлова Л. Н. Финансовый менеджмент. М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. 210 с.
4. Татеиси К. Вечный дух предпринимательства: Пер с яп. К. Татеиси. М. : Московский бизнес, 2000. 187 с.
5. Фольмут Х.Й. Инструменты контроллинга: Пер с нем. Х.Й. Фольмут. М. : Финансы и статистика, 2001. 289 с.
6. Шеремет А.Д. Теорія економічного аналізу. К.: Знання – Прес, 2004. 424 с.
7. Литовских А.М. Финансовый менеджмент. Конспект лекций. URL: http://rudiplom.ru/lekcii/finansy/finansovy_i_menedzhment.
8. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н. М., Невмержицька М.Ю. Фінансовий аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., без змін. К. : КНЕУ, 2007. 592 с.
9. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир : ПП «Рута», 2003. 680 с.
10. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент. Підручник. Житомир : «ЖІТІ», 2006. 440 с.
11. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. Учебник. М. : «Финансы и статистика», 2005. 768 с.

- 12.Фінанси. Підручник. Під ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К. : «Знання», 2008. 611 с.
- 13.Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. Киев. : Ника-Центр, 1999. 590 с.
- 14.Фінансовий менеджмент: Підручник. Під ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. К. : КНЕУ, 2005. 485 с.
- 15.Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент. Підручник. К. : Знання, 2006. 439 с.
- 16.Титаева А.В. Анализ финансового состояния предприятия. URL: <http://www.books.Titaeva.ru>.
- 17.Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2002. 360 с.
- 18.Хома І.Б. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. спец. 6.050104 базового напрямку 0501 [Текст]. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. 339 с.
- 19.Житна И.П., Нескреба А.М. Економічний аналіз господарської діяльності. К. : Вища школа, 2002. 470 с.
- 20.Мних Є.В., Буряк П.Ю. Економічний аналіз на промислових підприємствах: Навч. посібник. Львів: Світ, 2003. 360 с.
- 21.Мошенський С.З., Олійник О. В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей ВНЗ. За ред. д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. 2-ге вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2007. 704 с.
- 22.Теорія економічного аналізу. Підручник / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р.В. Федорович. Тернопіль: Видавництво Астон, 2006. С.219–237.
- 23.Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра з напрямку підготов. «Фінанси і кредит» [Текст]. ч. 1. Полтава: ПДАА, 2009. 406 с. ISBN 978-966-2088-35-9.

- 24.Турило А.М., Зінченко О.А. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства. Фінанси України. 2008. №8. С.35-42.
- 25.Шило В. П. Аналіз фінансового стану виробничої і комерційної діяльності підприємства: Навч. пос. К.: Кондор, 2005. 240 с.
- 26.Тарасенко Н.В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. 3-тє видання, перероблене. Львів: «Новий світ – 2000», 2004. 344 с.
- 27.Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: навч. посіб. [Текст]. К.: КНЕУ, 2001. 540 с.
- 28.Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Ненашев Е.В. Методика фінансового аналізу. 3-е изд., перераб. и доп. М. : ИНФРА – М, 2002. 450 с.
- 29.Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навч. пос. К : Кондор, 2005. 196 с.
- 30.Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 354 с.
- 31.Кірейцев Г.Г., Виговська Н.Г., Петрук О.М. Фінансовий менеджмент. Житомир, 2002. 431 с.
- 32.Челишев О. М. Разработка инструментальных методов прогнозирования банкротства предприятий. М. : Финансы и статистика, 2006. 116 с.
- 33.Лосева М.С. Процедура банкротства – ефективний важіль примусового удосконалення систем управління суб'єктами господарювання. К. : КНЕТУ, 2000. 200 с.
- 34.Салига С.Я., Дацій О.І., Нестеренко Н.В. Управління фінансовою санацією підприємства. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 240 с.
- 35.Коваленко Л.О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. К. : Знання, 2008. 483 с.
- 36.Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 504 с.
- 37.Сердюк В.Р., Заюков І.В. Антикризове управління: макроекономічний аспект: Навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2009. 162 с.

38. Банкрутство і санація підприємства: Теорія і практика кризового управління. За ред. О. В. Мозенкова. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2003. 272 с.
39. Штангрет А. М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 168 с.
40. Матвійчук А. О. Діагностика банкрутства підприємства. Економіка України. 2007. № 4. С. 20-28.
41. Череп А.В. Фінансова санація банкрутства суб'єктів господарювання. К. : Кондор, 2006. 380 с.
42. Калінеску Т. В. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 372 с.
43. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К. : КНТЕУ, 2001. 580 с.
44. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: Підручник. К. : Київ. нац. тогр. – екон. ун-т, 2005. 824 с.
45. Большаков А.С. Антикризисное управление: финансовый аспект. Монография. СПб.: СПбГУП, 2005. 132 с.
46. Кован С.Е. Теория антикризисного управления предприятием: Учебное пособие. М. : КНОРУС, 2009. 160 с.
47. Мочаліна З.М. Аналіз фінансового стану як складової фінансового менеджменту підприємства. Науково – технічний збірник. 2004. № 56. С. 146 – 152.
48. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. К. : КНЕУ, 2001. 387 с.
49. Белых Л. П. Техника финансового анализа. М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. 663 с.
50. Баканина О. О. Методология оценки финансового состояния предприятия. URL: <http://afdanalyse.ru>.
51. Прохоров В. Финансовый анализ. URL: <http://www.finances-analysis.ru>.

- 52.Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
- 53.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006. № 14. Бізнес - Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. Збірник систематизованого законодавства. Київ, 2006. № 4.
- 54.Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (в ред. Закону України від 17.01.2019 № 2672-VIII). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
- 55.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
- 56.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (в ред. Закону України від 18.09.2018 № 2545-VIII). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
- 57.Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змін. та допов.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>.
- 58.Державна служба статистики України. Дані за 2012 – 2018 рр. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 59.Проект Концепції фінансової безпеки України. URL: <http://www.u-fin.com.ua/konsercia/008.doc> (дата звернення: 03.11.2019).
60. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ME131588>
- 61.Промисловість. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 19.11.2019).

62. Україна у цифрах у 2017 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/08/Ukr_cifra_2017_u.pdf.
63. Запорізька область за 2017 рік. Статистичний щорічник. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Запорізькій області. Запоріжжя, 2018. 421 с.
64. Запорізька область 20 років у незалежній Україні. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Запорізькій області. Запоріжжя, 2011. 91 с.
65. Телеп Н.А. Сучасні проблеми стратегічних галузей промислового регіону / Н.Г. Метеленко, Афанов Р.П., Телеп Н.А. // Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу : Міжнародна науково-практична internet-конференція. (Запоріжжя, Україна, 20 – 21 листопада 2019). – Запоріжжя: ЗНУ, Інженерний інститут, 2019. – С.54 – 57.

ДОДАТКИ

		КОДИ
	Дата (рік, місяць, число)	2017.01.01
Підприємство ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ"	за ЄДРПОУ	00191230
Територія ЗАВОДСЬКИЙ	за КОАТУУ	2310136600
Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності Виробництво чавуну сталі та феросплавів	за КВЕД	24.10

Середня кількість працівників 13998

Адреса, телефон Південне шосе, 72, м. Запоріжжя, Заводський, Запорізька область, 69008, (061) 218-33-01

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "V" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2016 р.

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	2457	9569
первісна вартість	1001	2457	13487
накопичена амортизація	1002	0	-3918
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1455736	2121178
Основні засоби	1010	16210946	16054020
первісна вартість	1011	16210946	17750591
знос	1012	0	-1696571
Інвестиційна нерухомість	1015	6518	6965

первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	6518	6965
знос інвестиційної нерухомості	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	0
накопичена амортизація довгострокових біологічних	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	1128608	1128608
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	48	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	369	107
Усього за розділом I	1095	18804682	19320447
1	2	3	4
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	3627615	4086059
Виробничі запаси	1101	1483222	1696330
Незавершене виробництво	1102	847818	595882
Готова продукція	1103	1295411	1793376
Товари	1104	1164	471
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи,	1125	5353147	6292365
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	20066	762251
з бюджетом	1135	791833	524484
у тому числі з податку на прибуток	1136	43	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих	1140	138	2462
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	896752	7560490
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	700
Гроші та їх еквіваленти	1165	387424	1027854
Готівка	1166	14	12
Рахунки в банках	1167	387399	1027834
Витрати майбутніх періодів	1170	201580	256044
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	8560	647241
Усього за розділом II	1195	11287115	21159950
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи	1200	2101	2071
Баланс	1300	30093898	40482468

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	9800502	8787256
Додатковий капітал	1410	(82251)	(161333)
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	4772435	10392611
Неоплачений капітал	1425	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	15657806	20185654
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1273399	914766
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	741223	797778
Інші довгострокові зобов'язання	1515	43162	45053
Довгострокові забезпечення	1520	1054036	1254424
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	555	479
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	3112375	3012500
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			

Короткострокові кредити банків	1600	2690828	2985146
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими	1610	18589	14645
товари, роботи, послуги	1615	5679226	11282625
розрахунками з бюджетом	1620	472291	170520
у тому числі з податку на прибуток	1621	430701	114570
розрахунками зі страхування	1625	10950	10307
розрахунками з оплати праці	1630	45754	48660
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними	1635	10475	21322
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з	1640	13974	13974
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх	1645	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за страховою	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	89943	98428

1	2	3	4
Доходи майбутніх періодів	1665	419	394
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2291268	2638293
Усього за розділом III	1695	11323717	17284314
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами,	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	30093898	40482468

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2016 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт,	2000	33158709	31395478
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(23699479)	(23582269)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	9459230	7813209
збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	489298	487233
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(711508)	(524959)
Витрати на збут	2150	(1840085)	(1803534)
Інші операційні витрати	2180	(333717)	(311131)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	7063218	5660818
збиток	2195	0	0

Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	24563	5873
Інші доходи	2240	27393	4577
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(1365189)	(3376174)
1	2	3	4
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	(44977)	(159448)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5705008	2135646
збиток	2295	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(1014925)	(330678)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4690083	1804968
збиток	2355	0	0

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код	За звітний період	За аналогічний
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	(101407)	3877803
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	(96441)	(32671)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(197848)	3845132
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним	2455	35613	(692124)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(162235)	3153008
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	4527848	4957976

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	21191564	21494591
Витрати на оплату праці	2505	1622090	1549111
Відрахування на соціальні заходи	2510	345288	478033
Амортизація	2515	1677388	1401460
Інші операційні витрати	2520	1748459	1298698
Разом	2550	26584789	26221893

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2643681779	2643681779
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2643681779	2643681779

Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0	0
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0